

CSEPREGI MÁRTA

SZURGUTI HANTI FOLKLÓR SZÖVEGEK

BUDAPESTI FINNUGOR FÜZETEK

22.

CSEPREGI MÁRTA

SZURGUTI HANTI FOLKLÓR SZÖVEGEK

Anyanyelvi lektor: Ljudmila Kajukova

Angol fordítás: Széll Melinda

Orosz fordítás: Tatyjana Jefremova

BUDAPEST, 2011

ISSN 1219-9249

ISBN 978-963-284-218-9

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	7
Hanti szövegek	
I. <i>kat máńtǵan</i>	11
II. <i>karəs iki</i>	12
III. <i>pǎŋk</i>	14
IV. <i>sǎmlǎŋ-pǎllǎŋ imiŋan-ikiŋan</i>	15
V. <i>ker-ńǎl-wǎŋ-ńǎl imi</i>	25
VI. <i>tasəŋ tǔras ƙo, tasəŋ-peter-tasəŋ-marka</i>	32
Magyar fordítások	
I. Két mese.....	41
II. A sas.....	42
III. A légyölő galóca.....	44
IV. Vak-süket öreg anyó-apó.....	45
V. A vasorrú-rézorrú anyó.....	56
VI. A gazdag kereskedő, gazdag Péter/Márk.....	63
Angol fordítások	
I. Two short stories.....	73
II. The eagle.....	74
III. The fly agaric mushrooms.....	76
IV. Blind-deaf old man, old woman.....	77
V. The iron-nosed, copper-nosed old woman.....	87
VI. The rich merchant Peter/Mark.....	95
Orosz fordítások	
I. Две сказки.....	105
II. Орёл Карэс ики.....	106
III. Мухомор.....	108
IV. Слепые-глухие старик со старухой.....	109
V. Старуха с железным носом, медным носом.....	120
VI. Зажиточный купец Петр и Марк.....	127
Jegyzetek, Irodalom.....	135

Bevezető

Jelen kötetben ízelítőt kívánunk nyújtani egy készülő, nagyobb terjedelmű, szurguti hanti nyelvjárású folklór szöveggyűjtemény anyagából. A most közlendő szövegek közül a III. és az V. számúakat Lázár Katalin vette magnetofonra 1992-ben, a többi Csepregi Márta gyűjtötte 1992–1996 között, Északnyugat-Szibériában. A felvételek idején adatközlőink a Nagy-Jugan folyó forrásvidékén illetve a Tromagan folyó mellékfolyói partján éltek, valamennyien a hagyományos életmódot folytatták. Ez a Nagy-Jugan mentén egy helyben lakást jelent, az ottani hantik megélhetését a halászat és a vadászat biztosítja. A Tromagan mellékfolyói mentén lakók fő foglalkozása az erdei rénszarvastartás, ezt egészíti ki a halászat és a vadászat. Az itt élők évszakonként váltogatják lakóhelyüket. Adatközlőink a legidősebb, Ivan Sztepanovics Szopocsin kivételével mindnyájan jártak orosz iskolába, hantiul és oroszul egyformán jól tudnak.

A felvételek lejegyzése és értelmezése a helyszínen, az adatközlők és családtagjaik közreműködésével kezdődött, és napjainkig tart. Az elmúlt négy évben az Országos Tudományos és Kutatási Alap támogatása lehetővé tette, hogy két szurguti hanti anyanyelvű szakértőt Budapestre hívjunk, Ljudmila Nyikolajevna Kajukovát és Oleszja Ivanovna Szopocsinát. A kutatási projektum fő célja mondattani kérdések tisztázása volt, de mindketten odaadón vettek részt a szövegek végleges formába öntésében is. Hálásan köszönöm ezen a helyen is minden hanti barátunk segítségét, akikkel az elmúlt húsz év során kapcsolatba kerültünk.

A készülő szöveggyűjteményben a szurguti hanti folklór műfajok mindegyike képviselve lesz, ebben az előzetes kiadványban azonban csak prózai szövegeket közlök. A kötetben megjelenő hanti szövegek kivétel nélkül első közlések, két mese (a IV. és az V. számú) magyar és angol nyelvű fordítása azonban már megjelent korábban (Csepregi 1997). A mostani közlés sok tekintetben eltér a korábbiaktól, mivel az eredeti szöveget több helyen módosítottam, kiegészítettem és pontosítottam.

A hanti szövegben azt a transzkripciót használom, melyet szöveggyűjteményemben (Csepregi 1998) alkalmaztam először, s azóta életképesnek bizonyult. Ez megfelel a cirill betűs szurguti hanti írás jelölési módjának, s mint ilyen, könnyen áttehető az Oroszországban használatos írásmódra.

A hanti szöveg mellett a magyar, az angol és az orosz fordítást is közlöm azt remélve, hogy ez által a szurguti hanti szövegek az érdeklődők szélesebb köre számára elérhetőek lesznek – mind az anyanyelvük iránt érdeklődő hantik, mind pedig a nyelvész és folklorista kutatók körében. Az angol fordítást Széll Melinda, az orosz pedig Tatyjana Jefremova készítette. Mindkettejüknek hálásan köszönöm munkájukat. Hasonlóképpen köszönet illeti Gugán Katalint a korrektúraolvasásban nyújtott segítségért, Molnár Zoltánt pedig a kötet technikai szerkesztéséért.

Budapesten, 2011 decemberében

Csepregi Márta

SZÖVEGEK

I. *kat māńtʻyan*

1.

(1) *aj mətə latnə tušəŋ aɣən panə waɪ kūr wǎjʻyan pan oɣ lǒləŋkən wǎllət.* (2) *aj latnə lələnə jǒwtat.* (3) *tú lələt kemənnə qǒlɣa jǎkənam wiyiləl.* (4) *tú tušəŋ aɣən naj ǎlta pirti.* (5) *naj kǎč pǒɣtaɣə jəɣ, panə iɣnəl najnə sǎrəqinti, panə najnə liwi.* (6) *waɪ kūr wǎjʻyan təɣnam-tǒɣnam sučəɣtəɣ, sučəɣtəɣ, panə kūr wǎjʻjəl čǒɣɣə murɣən.* (7) *os tú ǒɣəl lǒləŋkən kǎncantəɣ, kǎncantəɣ, panə lǒləŋkən muwti ruqəŋən.* (8) *ləl jǎkə kǎč lǎŋ, jǎɣ əjnam tərmət.*

2.

(1) *aj mətə latnə pan sǎməli panə pom i muntəl wǎlləɣən.* (2) *aj mətə latnə ǎnta qǒlnam jǎŋkən.* (3) *jǎkə jǒwətmina pan sǎməlina pom muntəl naj ǎltaɣə pirti.* (4) *pom muntəl naj ǎltaɣə kǎč jəɣ, panə najnə wətəɣli.* (5) *pan sǎməli nǎɣ, nǎɣ, panə arɣə puqkən.*

II. karəs iki

(1) əj latnə mišliŋki panə wönt pi'əŋkəli tūla wǎləy'təkkən. (2) panə lələksətayə jəyət. (3) tī tōrəm tōy'ləŋ wǎjyət panə ju'y ōnt wǎjyət. (4) lələnam məntayə jəyət. (5) panə tī wönt wǎjyət jōwtət: temi ju'y'nə əməsə karəs-iki. (6) ləy wōw'lal əntə jōwət'lət. (7) ləy nōməksələt, tōt sǎyit nōk pittayə. (8) panə miš tōwənam kiti.

– (9) nūŋ – məttə – jōwin, tōwə ju'y'nə əməstəl sǎyit nūŋ jōwin nōk kuŋla ju'ya, panə tōy'lal-pun'lal ilə lōrti'la.

(10) jōwinyə jəy, panə karəs-iki tōwə iməl, panə miš tōwə kuŋət. (11) panə tōy'lal-pun'lal ilə lōrtat. (12) aləŋ lələksətayə jəyət. (13) karəs-iki kič ilnam pōrəy'əlayə jəy, ələ ilnam kōrəy. (14) tōy'ləy-pun'ləy ələ ilnam kōrəy. (15) lələksət, lələksət panə ar sōŋnam nūrəy'tət.

(16) čiməl wōli, panə əj latnə tū tāyiji kǎntək kə mənəl, kul-wǎjəy kənččə kə. (17) wul'təy: temi ju'y'nə əməsə tū karəs-iki. (18) tōy'ləy-pun'ləy, lōw'ləy-sǎmləy. (19) lūw'nə, pəryi kirəy'ləy, panə jǎwəttayə jəyiləy. (20) kič jǎwəttayə wǎrtəy, temi tōp jəpəy'likkə jəy. (21) nōməksəl: „ma tū tōp jəpəy'liji miwəli wǎy'ləm. (22) lūwə əməsə, lūwə wǎll.”

(23) sarnam kič mən, temi pəryi əŋkrəmtəy, os karəs-ikiyə jəy. (24) os lǎŋk-jǎwəl nōk iləm, jǎwəttayə wǎrtəy. (25) temi os tōp jəpəy'likkə jəy. (26) os kələmmətəy mən, pəryinam əŋkrəmtəy, os karəs-iki tōt əməsə. (27) os jǎwəttayə wǎrtəy, os əj wǎjy'likkə jəy. (28) „os miwəli wǎy'ləm, sarnam mənləm.”

(29) pīrnə əjwǎjy'əli jōta jǎkə tuwtəy, pu'y'ləla. (30) ənəmtətəy, tōt litōtat-uč lapətlələy. (31) tū əjwǎjy'əli ənəmtayə jəy. (32) a, os tū jəy, karəs-ikiyə jəy. (33) ənəmtətayə wǎrtəy. (34) tōy'alnə-punnə ənmi. (35) panə əj latnə jastəl:

– ja, nūŋ mant ənən. (36) ma nūŋat nōk aləmləm. (37) nomən altilləm čiməl. (38) ma owtəma imla.

(39) lūw iməl, lūw ow'ti'la panə tuwtəy. (40) əj latnə čiməl mən, tem ilə jǎwəttəy. (41) panə tū kə ilnam kōrəy. (42) temi nōməksəl: „ma tī pətam tət jōwət.” (43) tem məyā əntə jōwət, tōwə mən, os tōwə uməttəy. (44) panə sarnam mən, jǎkə tuwtəy.

(45) pīr kǎtələnə os mənli, məttə. (46) os mənyən, os məyi nōk alməy'təkkən, panə ilnam jǎwəttəy. (47) ilnam jǎwəttəy, tōm kə məyā jōwəttayə jəy, panə os nōk ilməy'tətəy, sarnam mən. (48) os jǎkə tuwtəy.

(49) *panə os mənli, mətə.* (50) *os mənən.* (51) *öwəyə mata nöḡ
aləmtəkkən, panə os iḡnam jəwəttəy.* (52) *tú kəntək ҡo nöməqsəl:* „*tem
rəsnə lüw pətam tət pə tı wəł.*” (53) *məyə čiməl əntə jöwət, panə os nöḡ
iḡməytətəy.* (54) *jəḡə tuwtəy, panə jastəl:*

– *nüḡ mant ҡoləmpa ҡo' iḡə wəłən, ma nüḡat ətə ҡoləmpa ҡo' iḡə
wəłəm.*

(55) *sarnam jəmyə wəłtəyə jəkkən.*

III. pāṅḱ

- (1) *kāntak ko jīsi nōpāti jasāṅkə wālatə wār:*
 (2) *kāt kiji kuntə əj sōṅnam lapət āl laḡlāḡsəḡ.* (3) *lapət āl tōmpinə kātłumiḡə jəḡ.* (4) *əj ko wālən kutəḡ kijtəḡ, pa kāt wār.* (5) *kijmal kōḱkə jəḡ, lapət ālḡə jəḡ.* (6) *wājəḡ-kuḡ kənčmin jāṅktalḡnə likəḡ tū kutəḡ kānəṅnə əj məta latḡnə tū kutəḡ kānəṅnə məntalḡnə sūj seḱəḡ, kātłuminə.* (7) *wanḡə jōwət, temi kōləntəḡ, arəḡ sūj.* (8) *nāmḱalḡnə pāṅḱət kij, temi məḱali arḡḡḡ kijəm kāti sāḡət, kijəm kāti loḱəḡ sāḡət.* (9) *pāṅḱ aḡ kijitəḡ.* (10) *kātłuminə tōjəm āwi pāṅḱinə pitmaḡ: tototoḡa-tototoḡa*
 (11) *kātłuminə tōjəm āwi pāṅḱin pitmaḡ, kijəm kāti loḱəḡ sāḡət, kijəm kāti sōḡḡḡ sāḡət.* (12) *pāṅḱ aḡ kijilītəḡ.*

IV. *sămləy-pəlləy imiyən-ikiyən*

(1) əj məta latnə imi kələsəyən wəlləyən. (2) tı imi kələsəyən wəltin, təkə, kılğəl kul-wəjəy kənçčə ləwətgə-kölyə jəy. (3) təkə səy pön tājləyən. (4) tı kılğəl təkə səy pön lətələmin jəŋkilə. (5) səy pön lətələtinnə, ənəmta pönçčə kə, müw kəw ənmə, tı jəŋktalənə imi kurnəgələlə, kılğəl təkə ənəl kəyə jəy. (6) ənəmta pönçčə kə, müw kəw ənmə. (7) təliləta-təliləta məwləmtətə ləwətgə jəy.

(8) əj məta latnə imil nəwmilə.

– tı səy pöniməni ilə wəltə pələknam əl məna ləwət! (9) tı səy pöniməni ilə wəltə pələknam jəwən səyit əntə mustə. (10) ilə pələknam əl məna, ləwət – imil nəwətinəm nəwmilə.

– (11) təyənə, təyənə, əntə mustə kuntə, əntə, mə müwət mənləm.

(12) ja tem məta wəltalənə öntələnə nöməksəyə, səy pön lətə jəŋkialtalənə: „lüw əntə imem (jəm məta təyi wələ) tənə nəwəmtalənə lüw man[t] müw wər pətan əntə əsəl. (13) əntə jəm məta kuləŋ-wəjəy kən təyi wələ, jəm məta wəjəy-kul wəltə təyi, mə iwəltəm kənitə. (14) tı wər pətan mantem jastə. (15) sə-sər – tem məta kətəl nöməksəyə – sər mə tı pələknam jəŋkiləm. (16) jəmmə müwəi mə iwəltəm kənitə. (17) təkə ənkenəş imem mə iwəltəm kənitəyələ čüksəmə, mə tı pələknam jəŋkəmə.”

(18) pən təkə tı pələknam tı mən. (19) tı pələknam səy pön lətə mən. (20) tı səy pön lətə mənmə: „sər təkə pənam pəyənəm lətəmə. (21) sər it tı pələknam jəŋkəmə, ilə pələknam jəŋkəmə, imem jastəm pələknam.

(22) ja təkə əntə, müw kəwəpti mən, əntə müw wənəpti mən, čəkəpə kəwət əntem wələ, təkə temi lejələ, kət tötəi əməsə. (23) temi əj kət, jəmat əlkəsə jəyəm kət, nür nəjkət taləm kət. (24) temi jəmat əlkəsə jəyəm, rəkəntə kət kima jəy. (25) əlkəs kət temi töt əməsə. (26) temi lejələ təkə, nəj müləm, mətə pəŋəli ətə.

(27) təkə kurnəgələ, owpi nəfələkkə jəkə tı pənçəy, owpi nəfələkkə pənçəy, jəkənam küç inləytəy, temi jəkən utə ələŋnə imiyən-ikiyən əlləyən. (28) temi jəmat səmələ kələsə jəyəm imiyən-ikiyən utə ələŋnə, kət jəčənə temi töt əlləyən. (29) təkə nəfələkkə owpi kətələnət pənçəy, əj kətələnət təwərtəy. (30) čüç owtija nəfələkkə ilə imə. (31) kətə, kətə jəyələyən? (32) temi wər küç arjalta jəy, lüwət əntə wutin kərəsəp. (33) əj məta kujnəpə əntə wutə kərəsəp. (34) nül ləkirəlləyən, imiyən-ikiyən usirəlləyən.

– (35) *temi ḡlaj ƙătəł jăčəγə jəγ, imi?* – *ńăwmiələł.* (36) *imi ńăwmiələł:*

– *tăƙa, ƙătəł jăčəγə jəγ.* – (37) *iki ńăwmiələł:*

– *ńiŋ, imi, lita jəγən?*

– (38) *tăƙa lita jəγmam se'ələł* – *imi ńăwmiələł.* (39) – *tăƙa narkasələməŋ tōγən ƙuntə.*

(40) *tăƙa iki ńăwmiələł:*

– *oŋƙjuγ tăwłəka wəfimte tăƙa!*

(41) *oŋƙjuγ tăwłək iminə wəfimti, iki ńăwmiələł:*

– *ja, ăŋtəpa nōƙnam ƙăt tōjnam!* (42) *ma narkasələməŋ* – *tăƙa iki narkasələta tī jəγ.* – (43) *mŭwəli tiłməŋ tăƙa wutan?* (44) *ƙələm əli ƙăr wăγləməŋ.*

(45) *tăƙa iki narkasələta tī jəγ:*

ƙələm əli(ja-a)

wəli ƙăr(a-a),

təγə rōməsa(a)

təγə ƙōməsa(a)!

(46) *tăƙa mŭw tătŋj-pələŋ păwəttə lewi, mŭw wătəŋ-pələŋ păwəttə lewi, temi iki narkasələtəŋ kem ƙăt-kōni iŋləγləγələł.* (47) *temi ƙăr mŭw tarəm wătŋə, mŭw tarəm ƙumpətŋə, temi ƙăt ƙōŋ jăčənam alitələli narkasjuγnə.* (48) *ƙələm əli* – *jas* – *wəli ƙăr təγə rāməsa, təγə ƙōməsa.* (49) *əj wanγənam jŭtə sáyit ƙăt ƙōŋ jăčənam ăŋtəpnə əj pŋč ƙăləkinti.* (50) *tī ăŋtəp iminə wəji, ƙăt pələł jăčəŋə imiγəŋ-ikiγəŋ tăƙa ƙăr ƙōrtə jăƙəŋ tī čŭksəmyəŋ.*

(51) *lŭw əməsəł, tōγnam lejələł.* (52) *tăƙa tī əməstələŋə tōγnam lejələł, lŭwat əntə wutin ƙōrasəp.* (53) *imi pirtimti oŋƙjuγ tăwłək wəfimtəta, tŭ lapət pələŋəp, ƙut pələŋəp ənələł sār, tăƙa tŭ ƙăr ńamrəγəŋ tōγə nik tī mōli.*

(54) *tem aŋkenoš, lejələł, ƙăr jəmat wojəŋ ƙăr, ja put kewərtəŋə jəŋƙ wărta ƙo tī čŭksəməγ.* (55) *put utə tī wuji tăƙa, lita jăƙəŋ tī čŭksəmyəŋ wələł jăčəŋə.* (56) *tăƙa imi ƙələγ jəŋƙ wăr, panə wojəŋ ńăwət inam jəŋƙa tī ƙärtələł.* (57) *jəŋƙələł tăƙəntə ƙärtətəγ.* (58) *tútələnat os lŭw liw.* (59) *lŭwə lita iŋməł.* (60) *tăƙa tŭtələnat ƙăčəm jəŋƙələł učnat inam jŭntəγtətəŋ.* (61) *lŭwəpə ƙăčəm jəŋƙ jŭnt.* (62) *ja tăƙa ƙăčəm jəŋƙ jŭntmin pŋrŋə iki ńăwmiələł iminam:*

– *wələe, ńiŋ ăwłəŋ?*

(63) *imi ńăwmiələł:*

– *əntə* *q̄olat* *āwlam*, *ma ətə* *əntə* *āwlam*. (64) *əntə* *q̄olanə* *tít* *min əsəkkə* *jəyminnə* *ar litə* *q̄olat* *jəymən*? (65) *māki* *min* *ma tōm* *āwəlatə* *wār tōjmən*. (66) *q̄olanə* *min* *tít* *tənə* *jəymən*?

– (67) *sā-sār*, *tāqa* *q̄olatayəl* *q̄oləm* *āli* *kūrəj* *wājəy* *wāyłamən*. (68) *q̄oləm* *āli* *nōw* *wāyłam*. (69) *mūw* *ūrəkkinam* *q̄olat* *tənə* *jəymən*?

(70) *arjəlatətəy*, *liwwat* *inam* *əntə* *wutin* *q̄orasəp*. (71) *tāqa* *kemnam* *məntayə* *tí* *jəy*, *iki* *ayən* *nālcəyti*.

– (72) *wəle*, *imi*, *nūj* *ma* *iyənəm* *mūwat* *nālcəyale*? (73) *imi* *nāwmiləl*:

– *kuntə* *ma* *nūj* *iyənən* *nālcəyłam*?

(74) *tú* *wār* *aj* *wālmalyə* *pitəm* *pijnə* *liwnə* *imi* *ayən* *nālcəyti*.

– (75) *wəle*, *iki*, *nūj* *ma* *iyənəm* *mūwat* *nālcīyale*? – *jākkən* *ləwəalta* *tí* *pityən*.

– (76) *munt* *jastələn*, *nūj* *ma* *iyənəm* *mūwat* *nālcīyale*. (77) *it* *os* *nūj* *ma* *iyənəm* *nālcəyale*.

(78) *tútə* *lat* *jɪjkəl* *katəlmin* *nátələkkə* *əj* *kōtəlmat* *owpi* *punčəy*, *əj* *kōtəlmat* *owpi* *liŋktəy*. (79) *túlat* *itrə* *mən*. (80) „*aŋkenoš*, *imem* *eššo* *nāwmiləl*, *tənam* *al* *məna*! (81) *jəm* *məta* *tāyi* *liww* *nimən* *tət* *q̄ānītətal* *tāyi*! (82) *q̄olatayəl* *sār* *ənəlcək* *janjk* *wāyłam*! (83) *munt* *jastəl*, *q̄oləm* *āli* *kūrəj* *wājəy* *wāyłam*. (84) *ja* *tāqa* *jākkənam* *mənləm*. (85) *mūw* *aŋkenoš* *səy* *pōn*, *nāwəm* *tí* *tuwəm*”. (86) *mūw* *tāyi* *səy* *pōn* *lātíta*, *pōnəlpə* *əntə* *liwtəy*. (87) *nāwi* *tí* *tuw*, *jākkənam* *mən*. (88) *jākkə* *jōwətmala* *wəle* *túmint* *nāwi* *janjk* *tuw*.

– (89) *səy* *pōn* *lātíta* *jājkma* *q̄ōw* *mətə* *māri* *jājkən*. (90) *wəle* *tít* *os* *mūwli* *tuwən*? – *imil* *jastəl*.

– (91) *tāqa* *liwa*, *liwa*, *liwa*, *lāŋkləy-sūjləy*!

– (92) *ma* *wəle* *nūjati* *jastəm*, *q̄ōta* *məta* *tāyətənə* *əntə* *jāŋklən* – *imil* *nāwmiləl*. – (93) *aŋkenošliŋki*, *tōyə* *jələy* *urət* *al* *wārənta*! (94) *nūj* *q̄olanam* *jāŋklən*? (95) *nūj* *nāməksəyələn*, *jəm* *məta* *ōtət* *tət* *wāllət*? (96) *nūj* *jəyła-jəyła* *liwəm* *ōtət* *tət* *wāllət*. (97) *nūj* *əntə* *ja* *tōynam* *jāŋklən* – *imil* *alə* *ow* *pālək* *kūnciləl*. (98) – *temi* *q̄ōti* *jəyən*? (99) *nūjati* *tí* *lōwətyə* *ānəmtəm*. (100) *nūjati* *tūtətnə* *litə* *tāyi* *kəncələn*. (101) *tít* *wəle* *jəyła* *jəyła* *tí* *leki* *mənət*. (102) *nūj* *q̄ojanə* *tənam* *jāŋkta* *partləo*?

– (103) *keš*, *əj* *q̄ōlattinampə* *əntə* *jāŋkəm*, *tōyə* *liwa*, *wojəj* *nāwi* *liwa*!

(104) *imil* *q̄ōti* *jəl*? (105) *tōyə* *nāwi* *litayə* *čūksəməy*. (106) *q̄ōtipə* *jəl*.

(107) *túmint* *pij* *aləj* *tāqa*, *wāncana* *počana* *q̄ətəl* *nōk* *q̄ōtəl*, *imil* *jastəl*:

– нӱӈ кӱӧлнам?

– (108) *ma tǎkka səɣ pōnam lǎtʹa jǎŋkɫəm tem kǎtəl.*

(109) *imiɫ jastəl:*

– нӱӈ тǎкка жэмнам кӱӧта ал жǎŋка! (110) *tōɣə səɣ pōna luʹa, panə təɣə pəɣɪnam jǫwa!*

(111) *tǎkka os mətə aŋkenoš, səɣ pōn lǎtʹa, səɣ pōnna jōwətmala, əj mǎčɣa, panə məntal sǎɣit jaŋk juɣ ǎwət, pa əj mǎčɣə jaŋk wǎr, ənəlčək jaŋk.*

(112) *tōɣə jǎkə jōwət, əj kōtəlnat owpi punčəɣ, əj kōtəlnat owpi tǎwərtəɣ. (113) munt wəle wǎr ɔnəltəɣ! (114) mǫw latnə narkasɫəɣən, tōɣə čuč owtiɟa ɪməɫ. (115) temi əj latnə usɪɫaɣən, wǎr kǫč arjəl, temi, lǫwat inam əntə wutin kōrasəp. (116) jəmat nōɫɫəɣ-sǎmləɣ, əsəkkə jəɣəm imiɣən-ikiɣən.*

(117) *wəle iki usɪɫ:*

– *imi, нӱӈ лита жəɣən? – jastəl.*

– (118) *jəɣəm, tǎkka, lita.*

(119) *iki jastəl:*

– *mampə tǎkka jəmat jəɣəm lita, mǎɫkǎtəl mǫw ura tūt jəɣmən, əsəkkə par jəɣmimənam. (120) tūt mǫw aŋkenoš urnə tənə tūt jəɣmən. (121) kɔɫəm ǎli kǎr liwəmən, panə inam əntə ǎwəɫmən. (122) əsəkkə jətə kɔpə arpə liɫ. (123) tɪmɪnt mətə wǎrpə əntə tōjməŋ. (124) tǎkka tem kǎtəl kɔɫəm ǎli nōw wǎɣɫəmən, kɔɫəm ǎli kǫrəŋ wǎjəɣ. (125) imi, oŋkjuɣ tǎwɫək wətɪmte!*

(126) *imi oŋkjuɣ tǎwɫək wətɪmteɣ.*

– (127) *ǎŋtəp kitɫe kǎt kōnnam!*

(128) *iminə kitɫi kǎt kōnnam. (129) iki narkasɫəɫ:*

kɔɫəm ǎli-ja

surti nōw,

təɣə rōməsa-a,

təɣə kōməsa-a!

(130) *temi leɟəlɫ: wǎtəŋ-pələŋ pǎwəttə lewi, tətəŋ-pələŋ pǎwəttə lewi kɔɫəm ǎli surti nōw, kɔɫəm ǎli kǫrəŋ wǎjəɣ tōp əntə čəŋkɫəm latɣə jəɣəm kǫrəŋ wǎjəɣ, tōt leɟəɫtəli. (131) mǫw tarəm wǎtnə tuɫi, mǫw tarəm kumpətnə tuɫi. (132) imiɣən-ikiɣən kǎt tōj jǎčənam əj sōŋnam tuɫi. (133) tǎkka kǎt kōn jǎčənə ǎŋtəp jǎčəɣa jəɣməɫ latnə əj pič nōrakinti. (134) əj-pə tōt nərəmtəɣəl, kǎt wǎɫə jǎčənə əj puš tōt lǎrəmti. (135) panəpə tǎkka tōt imiɣən ikiɣən kōrantəta jəkkən, čǫksəɣəŋ.*

(136) *tǎka, málkātəl wəle wǎr tí arjaləy, imiyən-ikiyən sǎmyəl əntə tǎjləyən. (137) liwprə čũksəmyə qorantəta. (138) liwprə kōt-kūr katləmtəl. (139) iki nǎwmiəl:*

– *lapət pəljəp kut pəljəp ənəl sǎr nik iyte!*

(140) *tú qoləm əli kūrəy wǎjəy surti nōw lapət pəljəp kut pəljəp ənəl sǎra inam nik mǎlli. (141) munt wəle janjk tōt litətəy wǎr. (142) tú kūrəy wǎjəy utə latmal panə imiyən-ikiyən litə jəymal anəy kūtəpə tōyə jməl mustəm sǎyit. (143) imiyən-ikiyənə kōtət-kūrət əl rǎmķəmtəli. (144) tǎka liwnə tú wojəy nǎwit tí janjka tōyə inam tí, tú pottintat. (145) janjk tǎkəntə pottinti. (146) liwprə tial-tōl sǎyit. (147) tí liw, liw, kǎčəm janjkəl sunķəlnat inam liwil. (148) imiyən-ikiyən os kǎčəm janjk jiiŋyən, liwprə kǎčəm janjk jiiŋ. (149) liwmiəl piŋnə iki nǎwmiəl:*

– *wəle, imi niŋ əwələn?*

(150) *imi nǎwmiəl:*

– *əntə qōlat əwələm.*

(151) – *əntə tit qōlanə – iki jastəl – mampə əntə qōlat əwələm. (152) mǎkəyə kiŋta liwprəsəŋkə qōlat jəymən. (153) mǎki matəm min kūrəy wǎjəy liwmin mustəmin əwələmən. (154) qōlanə miŋ urnə tit liwprəsəŋkə qōlat jəymən. (155) liw əntə wəs ar litə qōlat jəymən. (156) qōlatəyəl qoləm əli rupi wǎyələmən. (157) tut ja tǎka tōyə əwələmən, wojəy-lantəy wǎjəy. (158) qōlatəyəl sǎr rupi wǎyələmən.*

(159) *əntələnə nōmǎksəyəl: „qōlatəyəl sǎr jəm pərijat wǎrləttən”.*

(160) *ja tú wǎr wōli. (161) ja tú əməstinnə əntələnə nōmǎksəyəl: „iki aɣən nǎlčəyətələm”.* (162) *iki aɣən nǎlčəyətəy. (163) iki panam tí jəy.*

– (164) *niŋ miŋ aŋkenošyə ma iyənəm nǎlčiyəle? (165) málkātəl niŋ jastən, ma iyənəm nǎlčiyətələn. (166) niŋ miŋ aŋkenošyə ma iyənəm it nǎl čiyəle? (167) əsəkkə par jəyminnam niŋ miŋ tōyəl mant niŋ nǎlčiyəle, ma iyenam miŋwat nǎlčiyəle.*

(168) *ləwita tí pitəyən. (169) loyətəyəcək jəymən piŋnə imi kǎləyənə imi aɣən nǎlčiyəli. (170) imi panam tí jəy:*

– *niŋ miŋ aŋkenošyə ma iyənəm nǎlčiyəle?*

(171) *iki panam tí jəy:*

– *kuŋtə ma niŋ iyənəm nǎlčiyələm? – (172) jákkən ləwəta tí pitəyən tǎka. (173) tōp əntə niŋ wǎləyətələyən „niŋ miŋ aŋkenošyə ma iyənəm nǎl čiyəle?”*

(174) *ja, tǎka aj wǎmaləyə pitmin piŋnə əj kōtələnət owpi punčəy, əj kōtələnət owpi tǎwərtəy, panə nǎtələkkə tí mən. (175) ilə pitmala*

koγλιλəmin jǎkənam nǐrəγtəγ. (176) əntə mətə səγ pōn əntə ta mətəli. (177) jǎkə tuwtəγ, imi os tí panam jəγ:

– *nǐη kōl wəjəm nǎwi jǐnkən?*

– *(178) kəš, imi, liwa, liwa, ta, wojəη kǐrəη wǎjəγ nǎwi. (179) əntə mətə kōl wəjəma, təγə, imi, liwa, liwa! (180) litə wǎra arjalə! (181) mǐw tǎγi mant pǐrɪlən.*

(182) imi litə mətə nōməsəl-pə əntem. (183) imi jastəl:

– *nǐη jəγla-jǎγla liwəm tǎjəm ətət, tōγnam nōrəpta eššo ranjipən.*

(184) čeknat, wōwnat nǐγat nōk ǎnəmtəm, ǎnəmtəm.

(185) tǎkə imilnam jastəl:

– *liwa! (186) ma jəmmam kōlnam jǎηkləm. (187) ma wəs kǎləmtətə ətəlam.*

(188) tōrəm pətəγləγ. (189) ələη wǎnčana pōčana kōtəl, iminam jastəl:

– *ma səγ pōnam lǎtǎ mənləm.*

(190) imi jastəl:

– *əntə, nǐη kōlnam mənlən. (191) səγ pōna kəš inam tǎjlaγə jəγ, kɪl əntə tǎjəl.*

– *(192) əntə, kōlnə lǐw əntə tǎjəl.*

(193) tú səγ pōn iwəl əj mǎč. (194) munt tú mǎl kǎtəl jasəη kɪl, os pupi wǎγəl. (195) os mustəmin jaηk tí wǎr, wojəη nǎwi pulta kōrasəp jaηk tí wǎr. (196) ja tǎkə, tú kǎta jōwətmala ləjələγəl: əj tōγənə naj muləmin top-top pər kɪl ətəl. (197) nǎtələkkə əj kōtələnət owpi punčəγ, əj kōtələnət owpi tǎwərtəγ. (198) čuč owtija tōγə iməl. (199) munt tú murt wuətəγ, mǐw murtə narkasələγən, tú murtə tí jōwət. (200) ja tǎkə, əj latə usirəγləγən, nǎrɪpəγləγən. (201) iki nǎwmil:

– *imi, wələ lita jəγən?*

– *(202) tǎkə – jastəl – jəγəm.*

(203) iki nǎwmil:

– *mampə lita jəγəm. (204) mǎlkǎtəl wələ kōləm əli kǐrəη wǎjəγ kǐč wǎγələmən, inam wǎli mənəm čapas. (205) mǐw urnam kōlat əntə kōlat əwələmən. (206) ja tǎkə, tem kǎtəl pupi wǎγələmən. (207) nǐč tām əwələmən. (208) tūt ja wojəη-lantəη ət, pupi wǎγələmən. (209) pupi – wələ wojəη ət.*

(210) ja tǎkə iminam jastəl:

– *oηkjuγ tǎwlək wətǐmte!*

(211) iminə oηkjuγ tǎwlək wətǐmti.

– *(212) ǎηətəpa nōknam kitlə!*

(213) *āḡəṭəp kāt kōnnam iminā nōḡnam kitli. (214) iki narkasəṭə tī jəḡ:*
koləm āli-ja pupi,
təḡə rāmāsa-a,
təḡə kōmāsa-a!

(215) *tāḡa wātəḡ-pələḡ pəwəṭṭə lewi, tətīḡ-pələḡ pəwəṭṭə lewi pupi tāḡa wātṇə əj sōḡnam aləmli, imiyən-ikiyən kāt kōn jāčənam. (216) tū tōrəm pətənə ləḡəṭəli. (217) pupi jūw, jūw, imiyən-ikiyən kāt kōn jāčənə, āḡṭəp tōj jāčənə əj puš wārənti. (218) pupi kāt pəli jāči tət lārəmti. (219) mālḡātəl wəle wār wujəm ʒo, liwprə piḡərtəl. (220) pupi kōrtə ʒo liwprə čūksəməḡ. (221) it wəle kōčəḡ uč jota alṭəḡə jəḡ. (222) wār inam wuta jəḡ.*

(223) *tāḡa tū pupi kōri wāri, panə tū lapət pələḡəp, kut pələḡəp ənəl sār tōḡə namən lājəḡəḡəl, inam tōḡ mālī pupi. (224) pupi nāwi kewərtəm wārəm piḡnə panə tāḡa tū wojəḡ nāwi liwṇə jaḡk tetteḡə kōlat tī kārītətəḡ. (225) mālṭa miw wōli, ənəl jaḡk liw wār. (226) tette kōlat wojəḡ nāwət inam tōḡə puḡḡḡḡ. (227) tāḡa tū liwmiḡ, jeḡtmiḡ piḡnə liwprə liḡ, ḡāčəm jəḡkəl suḡḡəlṇat inam jiṇtəl. (228) kāw put pətənə əjmətliḡə əntə kiṭ.*

– (229) *wəle* – iki *nāwmiḡəl* – *nūḡ āwḡən?*

– (230) *ənta, miw tāḡəm āwḡəm?* – *imi nāwmiḡəl* – *əntə āwḡəm.*

– (231) *ənta, tīt kōḡnə tīt tenə?* (232) *tīt miw urnam əntə āwḡəmən?* – *jāḡḡən tāḡa aja kōḡa tī jəḡkən. (233) kōḡnə aḡən nālčiytətə tāḡənpə əntem wōl.*

– (234) *tīt ten səḡit min ūrəkkə māḡəḡə min əntə āwḡələmən?* – iki *aja kōḡa iminam jəḡ.* – (235) *tīt kōḡnə wātḡəḡ mətə urnam min əsəkkə jəḡmimənə əntə āwḡələmən* – iki *nāwmiḡəl.* – (236) *ənta tīt tem wāḡtīmənə mətənə leḡḡəṭəḡojmən. (237) sātḡəḡ-pələḡəḡ jəḡmimənə min mətənə al lājḡəṭəḡojmən. (238) kōḡnə tīt māl kōḡəm āli weli ḡār wuyṇən, əntə āwəḡmən. (239) mālḡātəl kōḡəm āli kūrəḡ wājəḡ wuyṇən, əntə āwəḡmən. (240) tem kātəl kōḡəm āli pupi wuyṇən, əntə āwəḡmən. (241) imi, nūḡ māl tūmint jasəḡ nōḡ ātətən, ma iḡnam miwət nālčiyti. (242) tū piḡnə os ma iḡnam mətənə nālčiyli, tī mətənə al lājḡəṭəḡojmən? (243) ənta* – iki *nāwmiḡəl* – *nōṃle, māḡi jəḡḡḡ, jāḡḡḡ liwmiḡən latṇə tī imi ḡāləḡsəḡən kiṭṭṭən. (244) tāḡa tī imi ḡāləḡ wəle ʒoḡ, ʒo lōwət ʒoḡə jəḡ. (245) əntə tī ʒonə mətə ur al wārəntəl?*

(246) *imi nāwmiḡəl:*

– *kəš-əj, čārəḡḡa! (247) tīt wəle min aj latṇə kiṭtəmən, čāḡḡəlṭə*

wärtə jəy kuntə títimənamən mətə wār əl wārəntəl.

– (248) tǎka kǒltayəl sār títəyən təyə wáyłəyən – iki nǎwmiləl.
(249) – kǎntək kǒ nǎwi liwminənpə kǒkǒkə jəy. (250) títəyən wáyłəmtəm.
(251) kǎntək kǒ nǎwin min máki jəmat əwəltə wār tǎjłəmə, panə
kǒltayəl títti tú wáyłəmə.

(252) pǒtǎk šǒrtu! (253) os mətə aɲkənə imi aɲən nǎłčəyətə, əjəltə
tǎk tú jasəy kǒlmal pǐrnə kemnam tí mə. (254) əj kǒtəlnat owpi punčəy,
əj kǒtəlnat tǎwərtəy, panə jǎkənam tí nǎyətəy, pupi nǎwi kǎrəlnat. (255)
imi máyła kińta os pǐtəmtəyəlta jəy. (256) ɲłrəl-kǒrəl əntem.

– (257) nǎy čǎjə pətə, kǒlnam jǎɲkələn? (258) nǎy tem kǒl mətə nǎwəłə?
(259) iminam nǎwmiləl:

– əjəy, sǎjłəy liwəle, liwəle! (260) nǎyati jastəłəm, liwa!

(261) tǎka əməstəl wǎłtəl lǎtə əntə kǎnəl tú imi kǎłəy. (262) „os
temi mətapə tǒrəm” – əntəlnə nǒməksəl. (263) „kǒltayəl wəle tí, aɲtəp
tǒja tí wǎrtəłojmə. (264) tú imiyən-ikiyən nǎwməmə sǒɲnam tǒɲnam
kǒləntəy, kǒltayəl tǎm jǎčəy kǎtəl jǎčə, səməy kǎtəl səmə, tam imi
kǎłəysayən təyə wáyłəyən. (265) əłəy tam imi kǎłəy wáyłəm, tú ənəl
kǒyə jəy. (266) tam tú pǐrnə imi.”

(267) imi kǎrɲayłəy, məłəy mətə wārəl mustəłəy kǒlat jəy. (268)
imi jastəl:

– nǎy kǒlnam jǎɲkələn, səy pǒne miwət əntə lǎttíle?

– (269) səy pǒnəm kǎš kul inam əntə tǎjəl.

(270) ja, əłəy wǎnčana, pǒčana kǒtəl, iminam nǎwmiləl:

– pǒɲəl wǎł jǎč ənəl kǎw kǒtti? (271) tú ənəl kǎwliɲki mantem
mǎsəl.

(272) imi nǎwmiləl:

– kǎš pǒɲəl wǎłə, tǎtti wəle.

(273) tǎka tú kǎw liwənə təy kǎč nǎrəmtətəy, lǎjəm, kǒčəy lǒwətə ənəl
kǎwliɲki wǎł. (274) tem ənəl kǎwliɲki tǎka kǒnəłə kǎłəyłəłəy. (275)
temi inam kǒnəl lǒwət. (276) əššopə kǒnəl kińta kǒy. (277) puɲłəłə
wəjəyłəłəy, temi tǎka inam puɲłəl lǒwət. (278) imi nǎwmiləl:

– nǎy kǒti jəyələn? (279) tí kǎw kǒti wǎrjəle?

(280) iminam jastəl:

– nǎy lǎɲkəy wǎł!

(281) tǎka liwənə əjəltə jǎrnəsəl ləyɲinam pǐtəłəłəy. (282) tú pǒɲəl

kāw, temi kōnəl lōwət. (283) temi kōnəl ul̄ti māwłəl učəlanat ɔntəpəl temi inam t̄u kāwnə inam māləkkə wəji. (284) „temi m̄w əntə jəm – ɔntələnə nōməksəl – ma wələ t̄u wāytam s̄ayit əntəp t̄oj jăčənam kōnpətam t̄oɣnam kirɣətələm.”

(285) t̄ăka, əj mətə latnə kutəl ləɣpinə əməstəl s̄ayit jəmnam alyəməɣəlta t̄i jəɣ. (286) t̄i mətə-pə t̄ōrəm pətə aŋkenoš t̄ăka, imi k̄aləɣ jəmnam nomən ałta t̄i w̄ari. (287) əj mətə latnə k̄at k̄ōn iwəl t̄u kāw pətəlil-učəlanat kemnam t̄i tuwi. (288) imi k̄uč l̄ūkiləɣ:

– ičək t̄ōrəm pətə n̄iɣati k̄uč jastəm, ał mənə! (289) n̄iɣ temi k̄ōti jəɣən, n̄iɣ s̄əmti t̄u k̄ata t̄i j̄əŋkilən. (290) ən̄ələɣ ura t̄i jəɣən – imi wikitəɣəlmin, jisəltəɣəlmin, t̄ələmtəɣəlmin.

(291) iminam jastəl:

– ał wiɣa, ał wiɣa! (292) ał t̄arəɣal!

(293) imil l̄iɣwati k̄uč k̄ōɣəl-k̄iɣələ l̄ūkiləɣ. (294) k̄iɣəl n̄ōknam əj pič tuwi k̄at k̄ōn wəsi iwəl. (295) t̄ăka əj temi n̄ōk pitmala, juɣ t̄ojit numpija pitmala pələɣət l̄āra temi alyəmət̄i, temi imiɣən-ikiɣən k̄at jăčənam. (296) atəm t̄ōrəm pətənə wāt̄nə ałəmli.

(297) əj s̄oɣnam ałəmli. (298) t̄it m̄w t̄ōrəm pətə, t̄ăka? (299) lejələtəɣ, k̄at k̄ōn jăčənam t̄ăka, t̄u t̄ōrəm pətən wāt̄nə ałəmli. (300) k̄ōn pətəl t̄u jăčənam t̄iɣ w̄arməltəltəɣ. (301) əntəp t̄oj jăčəɣa j̄ōwətmala k̄ōn pətəl k̄uč əntəp t̄ojnə k̄uč n̄ōrək̄inti. (302) kāw n̄āsəntəɣ, t̄ōt p̄oɣəl walənə jir̄nə k̄ōrəɣ.

(303) aŋkenoš, t̄ăka, t̄ōt p̄oɣəl walənə l̄uləmtəmal latnə, kāw n̄āsəmtəmal latnə səmləɣ-pələləɣ iki narkasətal s̄ayit təl l̄iɣwnə t̄ăka t̄ōksal̄ti. (304) s̄əmti-pəlti p̄ōrəkkani məji. (305) piɣəs iki əj pič k̄ōpimteɣ. (306) narkas juɣəl k̄ōssipi, imiliŋki oɣ l̄ōwi kuji – l̄əp̄k̄omti ranə t̄ăka mustəm s̄ayit.

– (307) s̄ər k̄ōta pitəttən. (308) s̄ər aŋkenoš, nin əntə ma jəɣləm-jəɣlam liwittən, k̄āli-k̄iɣən s̄ər tam, ma ninat putina m̄ləm. (309) mant jiššo nin lita n̄əmləɣətəttən. (310) it s̄ər k̄ōta pitəttən.

(311) t̄ăka, narkəsjuɣ l̄iɣwnə ilə lewəmti, k̄at p̄əli jăčəɣa. (312) t̄utəɣ k̄ōlat narkasəta jəɣ:

*– imem təɣə r̄ōmāsa,
təɣə k̄ōmāsa!*

(313) temi imil wātəɣ-pələɣ p̄əwəttə lewi, t̄əttəɣ-pələɣ p̄əwəttə lewi, imi k̄at k̄ōn jăčənam əj s̄oɣnam ałəmli. (314) k̄at k̄ōn jăčənam jăk̄ənam k̄ōrəɣta jəɣmala latnə əj puš l̄ūktəɣ, ranə ilə l̄iɣtəmtəttəɣ.

– (315) *nūḡ iššo mantemnam jastələn, ǰōlnam jāḡkələn. (316) ma jəḡlam-jəḡlam likkən, iššo minat litə jəḡləkkən – iminam jastəl – (317) mūw jəḡḡə sār nōḡ jasta! (318) səḡ pōnəmi iḡnam al mənə! (319) jəḡnam wār wuləḡ minat tə likkən ǰlaḡ. (320) sār it kōta pitəḡn. (321) min linat aḡtəp tōja wārələmən. (322) ǰōlnə ma jəḡlam-jəḡlam wārələ. (323) əj tōḡənə, ma linat aḡtəpa wārələm.*

(324) *iminam jastəl:*

– *oḡḡjuḡ tāvwlək wəje! (325) lapət-pələḡəp, ǰut-pələḡəp ənəl sārət-u čət inam wəjila! (326) aḡtəp katləmte! (327) sār min linat wāḡləmən. (328) mūw arit wōnt wājəḡ-ḡul, mūw arit ǰāntəḡ ǰo ǰōlnə likkən-tōjḡən. (329) min linat əj tōjəḡ aḡtəp tōja wāḡləmən. (330) sār iḡsittən!*

(331) *tútəḡ kōlat imi ǰāləḡ kemnam mən.*

– (332) *ma linat sār tī aḡtəpin tōja wārələm.*

(333) *ja tǰka jāḡənam mənḡən ǰutina, panə imi kūč jastəl:*

– *ǰōti jəḡilən? (334) əntə mətə ǰōti jəḡilən? (335) oḡḡjuḡ tāvwləkəpə al wifḡte, əntə litə tājtə ǰḡḡə jəkkən.*

– (336) *aḡtəpe nōḡnam kitlə ǰāt ǰōnam!*

(337) *iminə aḡtəp nōḡnam kitli tǰka, tūtəḡ kōlat narkasləta jəḡ:*

səmləḡ-pələḡəp piḡəs iki,

təḡə rōməsa, təḡə ǰoməsa!

(338) *wātəḡ-pələḡəp pāvəttə lewi, tətəḡ-pələḡəp pāvəttə lewi, piḡəs iki, mālmaš iki əj pič aḡtəp tōjnə ǰāləḡinti. (339) lūw, ǰāt ǰōn tōji jāčənam əj pič aləḡli, əjḡə kūč kōḡəḡtəḡəl, kōḡəḡtəḡələnə mūw jəḡḡə kūč pitəl. (340) əj pič tī ǰōḡi ḡərimti. (341) tūtəḡ kem ḡərimti lūwnə, kem jəwiti. (342) os kiməḡə narkasləta jəḡ:*

səmləḡ-pələḡəp piḡəs imi,

təḡə rōməsa, təḡə ǰoməsa!

(343) *tǰka wātəḡ-pələḡəp pāvəttə lewi, tətəḡ-pələḡəp pāvəttə lewi, təl aləḡli tǰka ǰāt ǰōn iwəl, aḡtəp tōjnə əj pič ǰāləḡinti. (344) tə ǰōḡi ḡəramtəḡ. (345) kem tuwḡən, nanḡ tūwətəl, ǰōl tūwətəl tūwətə tet tī pāḡḡən. (346) panə tī imiyən-ikiḡən nōḡət ǰōwit əktəm, pəḡtə wōḡi, pəḡtə ḡōḡəs, mūw tūḡəḡ ar tūtət-učət nōḡ wəjiləl, jāḡə ilələ. (347) panə tǰka, linnam tōḡləḡ wājəḡ wāḡələta čūksəḡḡən, kūrəḡ wājəḡ wāḡələta čūksəḡḡən.*

(348) *əj tōḡənə narkasləmin panə mūw wājəḡ-ḡul litə kačlin pitələḡən, əj tūḡint wājəḡ-ḡul wāḡələḡən. (349) imi ǰāləḡsəḡən tī jimin-tūḡinnat itḡə wālləḡən.*

V. ker-нӧл-wӧг-нӧл imi

(1) *aj mæta latnə imi káləysayəŋ wálləyən.* (2) *lin wanəpti wálləyən, kōjanə wuli, lin kōwəpti wálləyən, kōjanə wuli.* (3) *tú wältinnə, tú kältin[nə] aj mæta latnə imi káləy jan̄k jāwəł jan̄k nálnat líkkəntətə kima jəy.* (4) *aləŋ latnə wannə wájəy lakmin jāŋkiləł, tātincək wájəy, wasəy lakmin jāŋkílatəy jəy.* (5) *tōyənə jāŋkílatəł imił imi n̄awmíłəł:*

– *n̄iŋ – jastəł – kát muləŋ p̄ləknam al mənə!* (6) *kát muləŋ p̄ləknam n̄iŋ jəyłəŋ jāyła mənmił aj sōŋnam mənət.* (7) *jis-jisi jāyła.* (8) *pəryi jōwtəm əntem.*

(9) *tōyənə əjməta k̄ətəł jāŋkiləy, kat k̄ətəlyən-pə əntə jāŋkiləy wasəy-wájəy kənčmin.* (10) *aj mæta latnə tem aləŋnə n̄aməksəł:*

– (11) *səsar, ma mənłəm.* (12) *imiliŋki w̄r əntə wul wəłe, ma t̄əm l̄iŋw tuləłəł aj jučkən, kat jučkən saji jāwřəmtəłəm, k̄ət muləŋ p̄ləknam mənłəm.* (13) *muləŋ k̄ət p̄ləknam, səməŋ k̄ət p̄ləknam mənłəm.* (14) *m̄iŋwat mant tú p̄ləknam əntə əsəł.* (15) *ma wəłe tú p̄ləknam əntə jāŋkiləłəm.* (16) *tú p̄ləkna wájəy-kul tōwə os arčək w̄łəł.*

(17) *ja, t̄əka, imi káləy tem mæta aləŋnə panə wájəy-kul kənččə tí mən, wasəy-wájəy kənččə.* (18) *owpəŋ p̄ləknam mən, imił imi lejəłəł.* (19) *owpəŋ p̄ləknam mən, aj jučkən, kat jučkən saji pitmal latnə k̄utəł tōp p̄ánt.* (20) *karimtəy, māyłəmtəy, muləŋ k̄ət mul p̄ləknam mən, səməŋ k̄ət səm p̄ləknam.* (21) *muləŋ k̄ət l̄ərəłə k̄ič jōwət, səməŋ k̄ət l̄ərəłə k̄ič jōwət, m̄əŋk k̄ürməŋ lek, luŋk k̄ürməŋ lek.* (22) *tí luŋk k̄ürməŋ lek kōwit suč, m̄əŋk k̄ürməŋ lek kōwit suč.* (23) *ánta kōw mənmal p̄jrnə, ánta wan mənmal p̄jrnə aj mæta latnə t̄əka sarnam k̄ič lejəłəł, n̄irəs nan̄k taləm k̄ət, n̄irəs k̄ol taləm k̄ət, ənəłnam ənəł k̄ət, k̄ōwəłnam k̄ōwəł k̄ət, öwrəłnam öwər k̄ət.* (24) *öntəłnə n̄aməksəyəł:*

– *t̄itpə os mətəli tət w̄łtal t̄əyi, imem iminə təyŋnam j̄iŋta əntə əsəłəłəjəm.* (25) *min ūrəkkayimən mətəli w̄łtal t̄əyi.* (26) *niŋa mənəm k̄o əntə wuli, k̄uja mənəm ne əntə wuli.*

(27) *t̄əka imi káləy sučmal s̄əyit öntəłnə n̄aməksəł: "m̄iŋw luŋk k̄ət w̄łmalnə l̄əŋłəm, m̄iŋw m̄əŋk k̄ət w̄łmalnə l̄əŋłəm."*

(28) *owpi punčəy, jākə l̄əŋ.* (29) *jākə k̄ič l̄əŋ, t̄əka... jākə k̄ič l̄əŋ, temi k̄ət ut w̄łə j̄áčənə aj ker n̄ol, w̄y n̄ol imi, aj k̄ürəł čanč owtiŋa p̄öŋmin əłəł.* (30) *n̄ol sōŋkəł čuncəŋ k̄är murnə wəliyəŋ, k̄öpləŋ k̄är murnə wəliyəŋ.* (31) *tí tōrəm pətənə wájəmti, n̄irəŋ k̄ət, parəŋ k̄ət r̄əyəptəł.*

- (32) *jăkə lăŋmal tōji, năwmiłəł:*
 – *pə́a wắla!* (33) *pə́a wắla, tắka!*
- (34) *sŭj əntem, nŏk əntə wắrəŋləł.* (35) *əj latnə tí kŏrəmtəŋ:*
 – *nŭj mŭw sārəłta məłŋə wŏjəmtə, pə́a wắla!*
- (36) *tú lata jəŋəm latnə nŏk tí wắrəŋləŋ, nŏk tí lăkŋintəŋ.*
 – (37) *oŋ – jastəŋəł – pə́a, pə́a wắla!* (38) *əjra litə wəri-nărəŋ pul – jastəŋəł – kăntək kŏ tăjəm, kăntək kŏ moŋ – jastəŋəł – əjəŋ kŏŋəł-kŭŋəłnə təŋə tuwi – jastəŋəł. – (39) tŭmint litə wắr wắłtalnə os ōləŋ lŭw kŏŋəł-kŭŋəłnə – jastəŋəł – litə wắr nărəŋ pul wə́rəŋ năwi pul lŭw kŏŋəł-kŭŋəłnə təŋə tuwi.*
- (40) *nŏk kŭl, tắka, panə kemnam tí sočəm, arŋəməŋ kemnam sočəmal latnə:*
- (41) *kănt[əŋ] kŭjəna(ŋa) săŋktə tŏjəm(a)*
kit urpiŋa pə́j juŋ jŏri
pə́j juŋ(a) jŏri-pi tŏjəm(ija).
- (42) *tú kăntək kŭjəna(ŋa) săŋktə kit urpiŋa(ŋa)*
kit urpiŋa(ŋa) pə́j juŋ(a) jŏrem(a)
pə́j juŋ(a) jŏrem kəncčəŋə sar
ma kəncčəŋə jăŋkələm lŭw.
- (43) *kemnam ə́łə wŭji.* (44) *owriji kemnam tŏr lŭw mən, tú lata jəŋəm latnə tí ker nŏł, wăŋ nŏł imi owpi kemnam, owpi tăwrəmtəm piŋnə imi kăləŋ arŋəməŋ:*
- (45) *ma arəŋ tutə kŏ wŏsəm kŭntə,*
măńt' tutə kŏ wŏsəm kŭntə(ŋa)
mŭw wăt aləmtə sār[əm] lŭpət(a)
sār[əm] sŏkŋə jələm ōləŋ, nŏwŭrələm(aŋa).
- (46) *kŏłtă jŭtə sār wătija ar məŋknə(ŋa)*
kŏnəŋ(a) kăti kŏni ələŋ(a)
nŏknam(a) tŏrimtətəm(əja).
- (47) *tel tŏłpi jărəpəŋ-măriŋəŋ, tắka wăt aləmtə sārəm lŭpət, sŏŋələkkə jəŋipəŋ- sārŭpəŋ.*
- (48) *kŏłtă jŭwəm sār wătŭ ar məŋknə nŏknam tărŭpłi.* (49) *kŏnəŋ kăt kŏni kemən kŏrəŋ, kemən tăləŋ kŏ măwələł lŭləmtəŋ.* (50) *tăləŋ kŏ măwələł lŭləmtəmal latnə arŋəməŋ:*
- (51) *ma arəŋ tutə kŏ(ŋa) wŏsəm kŭntə(ŋa),*
ma măńt' tutə kŏ wŏsəm kŭntə(ŋa-aŋa)
tel tŏłpija jărəksələm,

kǎnčǎŋ(a) kǒŋpɪ aj lõnt moŋa,
 aj lõnt moŋi lǎnt[i] pǎjlanŋkǎn
 kǎnəŋ sanŋki kɔ aj kɔnə(ŋa)
 nomən(a) ðləŋ jǎwlaŋksəlam(a),
 nomən(a) ðləŋ ləŋəlləm(a).

(52) tel tǒlɪpɪ jǎrəpəŋ-mǎŋpəŋ, tǎka, kǎnčǎŋ kǒŋpɪ aj lõnt moŋkǎ jəŋpəŋ.

(53) kǎnčǎŋ kǒŋəp pətə aj lõnt moŋ sǎŋit lǎnti pǎjlanŋkǎn jǒməŋ pələŋ
 pǎwəltə lǎrnə jǎwlaŋksəl, wǎtəŋ pələŋ pǎwəltə lǎrnə jǎwlaŋksəl. (54) tɪ
 ləŋəltalnə arŋiləmɪn ləŋəl:

(55) ma arəŋ tutə kɔ wǒsəm kuntə(ŋa),
 ma mǎnt tutə kɔ wǒsəm kuntə(ŋa)
 ma jɪs jǎlamli(ja) mənəm leki(ja)
 mǐw altam kɔnə allojəm(a),
 mǐw tutam kɔnə tulojəm(a)?

(56) mǐw(a) kǒwəpti ləŋəlmal pɪŋnə,
 mǐw(a) wanəpti ləŋəlmal pɪŋnə
 jǒməŋ pələŋ pǎwəltə lǎri,
 wǎtəŋ(a) pələŋ pǎwəltə lǎri,
 əj mətə latə(ŋa) jəŋəm latnə
 jɪ ləŋkǎ kǒli sǒkkəŋ məŋnə(ŋa)
 lǐwŋnə arjəltalnə(ŋa) mǐw:

(57) mǐw jǒməl kǎləmli pələŋ čɪp(a),
 mǐw ɪlt(?) kǎləmli pələŋ čɪp(a),
 temi ulŋal jǒwətəŋ najəŋ wǎč(a),
 ulŋal jǒwətəŋ ortəŋ wǎč(a),
 lɪpət wǎči(ja) jǎŋləŋə(əja),
 tuŋər wǎči(ja) əj əŋjja,
 kǎnčǎŋ kǒŋpɪ aj lõnt moŋ(a),
 aj lõnt moŋa lǎnt[i] pǎjlanŋkǎn
 lat[tə] wǎjəŋli (ŋ)aj latməŋ
 tǒt wǎri(ja)ləŋələn lǐw.

(58) tel tǒlɪpɪli(ja) jǎwɪpəŋəŋ(a),
 tǎləŋ kɔli tǎləŋ məwəlnat
 lǐw jǎwɪpəŋəŋ.

(59) panə tǒl soči sočəm, ǎnta temi lɪpət wǎč ələŋə, tuŋər wǎč ələŋə
 pɪtmal latnə arjəltəŋ: temi janŋ owpɪ owəp wǎč, por owpɪ owəp wǎč.

(60) janŋ owpɪ, por owpɪ wǎč, litə luŋki tǎləŋ wǎč, pǒrtə luŋki tǎləŋ wǎč.

(61) *aj wáč korəti sočmal p̄jnə, ənəl wáč korəti sočmal p̄jnə, wáč ɔwər, ɔwər kət kənč, puɣəl ɔwər, ɔwər kət kənč, wáč korəti puɣəl korəti ɔwər kət.* (62) *jăkə küč lăŋ tăŋka, əj temi məɣi tɔrəm kân uttən nɔɣəs păwər utlanə jirnam ələl.* (63) *năwəm, jastəɣ:*

– *pəta wăla!*

(64) *a, tu sočcalnə, sarnə aj wáč korəti, ənəl wáč korəti mən, litə lunŋi tălan wáč, pɔrtə lunŋi tălan wáč, janŋ owpi owəp wáč, por owpi owəp wáč.* (65) *əj tı kăjnit parət pitə*

lăwati lələlələt, səməŋ kujiŋ səm nɔtəɣtələt, lələŋ kuji lələ nɔtəɣtələt.

(66) *lăwati lăktilə latnə lăw tămrəkələtə, lənam čokəsələtələ, lənam răwipələlə: kɔti kăjtə kə kɔt čop mənəl, kŋrija kăjtə kə kŋr čop mənəl, kit sɔŋnam məta kăjŋi parəp iti pa sɔŋnam pɔrəɣələ, kit sɔŋnam čokələlə.* (67) *tı jăŋkələ, wáč kori ɔwər kăta lăŋmala, puɣəl kori ɔwər kăta lăŋmal latnə, jăkə lăŋ:*

– (68) *pəta wăla – jastələ.* (69) *sar jastələ:*

– *pəta! – kɔlnat lăwatinam.*

– (70) *pəta, pəta wăla – wɔwələɣ lələnat jəɣiləɣ – nŋŋ – jastələ – kŋlɣəli, kŋlɣəli, nŋŋ təɣə ja jɔwtən, nŋŋ ješšo pəta wărlən.* (71) *ma wáč kujəm, məɣ kujəm, wáčəŋ tăləm, puɣləŋ tăl mŋrem, kɔt čopɣə kitəm kujə kɔt čopɣə kite, kŋr čopɣə kitəm kujə kŋr čopɣə kite, nŋŋ mŋwəli wălti wărentələn?*

(72) *sara jəɣəm, imi kələɣ năwmilələ:*

– *nŋŋ mŋw sir wáč kuje, mək kuje ŋrəkə pitəm ɔtət, kăntək kə naj năwi, ɔrt năwi əntə əwələlələlət.* (73) *ma tı tɔm pələknə ləɣat kɔti wărləm.* (74) *lələŋ kɔtat, lələŋ kŋrat təɣənam newərlət.* (75) *ma ləɣat ələ lənam tɔjalələləm.* (76) *ləɣənam kɔtlələ, kŋrlələ, lɔwələlə kələt, lə təɣlət.* (77) *mŋwə wăltəŋ kɔlat kuntə, manə lə pɔčəɣtələm ma niŋktemi lə răwəsələlam, lə pɔčəɣləm.* (78) *ləɣnam wɔwələləl əntemət, səkəɣtələt.*

– (79) *ɣəj, jəɣən tət, əssən tət amp wɔsən, nŋŋ mant pamiləta ješšo təɣə jɔwtən!*

(80) *tu lata jəɣəm latnə putəŋ wăɣ pəɣtə kɔčɣilənam, putəŋ wăɣ pəɣtə lăɣrilənam, küč tɔɣnam karimtəta jəɣ, oɣ puni moriji, tăŋka imi kələŋnə tı kŋnčipi.* (81) *pələ sɔkkini kŋnčipi, pərtəŋ kăt kărəɣa panə tı lələ rɔmsipələti, pɔrəntəta, sŋŋktəɣə tı kăntəmti.* (82) *pələ sɔkkini katli, oɣ sɔɣi katli, pərtəŋ kăt kărəɣa tı tɔpliji, tı sŋŋki.* (83) *əj lata jəɣəm latnə put wərəl lələɣtəɣ, ləj wərəl kŋta lələɣtəɣ.*

– (84) *jəɣən tət, əssən tət amp wɔsən, kɔlnat păwəptəli!* (85) *nŋŋ*

ma jjs ar ikem, jjs ar imem liwe, tǒjle, niŋ ǰǒlyɑ os mantem niŋ nǎmlǎy̆tǎylǎn. (86) ma wǎrǎŋ ǰo pulǎm liɑ nǎmlǎy̆tǎylǎn. (87) əj jǎyǎn tǔt, əssǎn tǔt amp. (88) jjs ar ikem, jjs ar imem ǰuntǎ, tǎlǎŋ lǒntyǎ, tǎlǎŋ pǒrǎyǎ ǰuntǎ, mantem pǎryi əntǎ kiriytǎle ǰuntǎ, ǎtǎk ǰo tǔyǎrlǎk ǰo niŋjǎt tǎǰa tǐ kitlǎm.

(89) iǰlǎn tǎǰa, wǎy̆tǎlekkintǎyǎl, wikkintǎyǎl, tǎrǎkintǎyǎl:

– (90) ǰiǰlyǎli, ǰiǰlyǎli, tǐ lǒwit jǎm wǎr wǎra! (91) ma najǎŋ ǰo najǎŋ liǎm ǎl ǰǒrǎy̆te ma ortǎŋ ǰo ortǎŋ liǎm ǎl ǰǒrǎy̆te! (92) jjs ar iki, jjs ar imi mǎǰi mǎnǎm tǎlǎŋ lǒnt pǒrǎyǎ niŋjǎti kiriytǎlǎm, tǎlǎŋ wasǎy pǒrǎyǎ niŋjǎti kiriytǎlǎm. (93) tel sǎyǎt tǒm mǎnlǎn, utpǎŋ wǎċ utpinǎ, utpǎŋ puǎl utpinǎ liǎŋ jǎŋkǎp, liǎŋ pomǎp tǒw, sǎriŋ jǎŋkǎp, pirin jǎŋkǎp tǒw. (94) tǎm tǐ sǎriŋ jǎŋkǎp, pirin jǎŋkǎp tǒwa jǒwǎttǎ latnǎ, tǎlǎŋ lǒnti, tǎlǎŋ pǒrǎ ǰuntintǎ latmiǎ tǎyi. (95) jjs ar ike, jjs ar ime tǎm tǎlǎŋ lǒnti, tǎlǎŋ pǒriyǎ tǒt ǒjǎy̆tǎle. (96) mant tǔ lǒwit jǎm wǎra, iǎ ǎsǎlǎ.

(97) ǰǎt pǎliǎ pǎrtǎt ǎryǎ rǎyǎt, tǔ tǒwǎn sǎŋkiǎtǎl, pǒrǎntǎtǎl iwǎl. (98) iǰnam ǎl sǎpek nǒlyǎl wǎyǎlǰintyǎn. (99) tǔmint jǎsǎŋ iǰlǎ tǎwriǎy̆, tǔmint kǒl iǰlǎ tǎwriǎy̆:

– (100) tel tǐt nǎyǎr pǎǰi jǎyǎlat tiwtǎ latnǎ, tel tǐt pew pǎǰi kujǎlat tiwtǎ latnǎ tǒwa, tem newi tiǰsǎŋ tǒrǎm, tem ǰǎtlǎŋ tǒrǎm, ǰǎtlǎŋ tǒrǎm, tiǰsǎŋ tǒrǎm owiija tǎlǎŋ ǰo mǎwǎmat nǒǰ əntǎ jǎwǎǰsǎlǎm, os əntǎ kitlǎm. (101) naj ǎpǎt, ort ǎpǎt ǎlǎŋ ǰǎn wǎltǎ sǎyǎt.

(102) tǎǰa tǔtǎt kem karijǎy̆, utpi wǎċ ǎlǎŋnam suċ, surǎm wǎċ ǎlǎŋnam suċ. (103) tel tǒlpi jǎrǎpǎy̆-mǎriǎy̆, ǰǎnċǎŋ ǰǒnǎp əj lont moǰ ǰǒryǎ patlǎmtǎy̆. (104) panǎ tǐ pǒrǎyǎlǎy̆. (105) utǎŋ wǎċ utpinǎm pǒrǎyǎlǎy̆, utǎŋ puǎl utpinǎm pǒrǎyǎlǎy̆.

(106) utǎŋ wǎċ utpija jǒwǎtmǎl, utǎŋ puǎl utpija jǒwǎtmǎl latnǎ sǎriŋ jǎŋkǎp, pirin jǎŋkǎp tǒw, ǎsip mǎwtmǎŋ tǒw, ǰosip mǎwtmǎŋ tǒw. (107) temi tǒyǎ kǔċ jǒwǎt, tǎlǎŋ lonti tǎlǎŋ pǒrǎ ǰǒwǎn latmǎl tǎyi. (108) liŋw mǎnǎm jjs ar ikiǎ, jjs ar imiǎ ǰǒwǎn tǒwǎ jǒwǎtmǎl tǎyi, tǎlǎŋ lonti tǎlǎŋ pǒrǎ latmǎl tǎyi. (109) pǎtǎ mǎtǎli wǎrǎt, panǎ tǒl sǎyǎt tǎlǎŋ lont, tǎlǎŋ pǒrǎy̆ tǐ pǒrǎyǎlǎt.

(110) ǎntǎ ǰǒw ǎy̆lǎmiǎ piǰnǎ, ǎntǎ miŋw wan ǎy̆lǎmiǎ piǰnǎ, tǒwǎ pǒrǎyǎlǎmiǎ, jǒmǎŋ pǎlǎŋ pǎwǎltǎ ǎri, wǎtǎŋ pǎlǎŋ pǎwǎltǎ ǎri tǐ ǎy̆lǎtiǎ sǎyǎt, ǰutǎl ǰǎnǎŋa jǒwǎtmǎl latnǎ ker nǒl, wǎy̆ nǒl imi ǰǎt ċǎtmǎǰǰǎ jǒwǎt. (111) mǎyi jǎyǎlǎŋ, jjs ar iki, jjs ar imiǎnam nǎwǎm:

– *nūḡ sar jāḡanam mənītəy!* (112) *ma tōm jōwətləm.* (113) *sar ma təḡ – jastəḡal – tət̄ti, imem imi k̄ata jāḡkiələm.* (114) *ma jūwmam – jastəḡal – tōl sáyit jōwətləm.* (115) *jəmnam mantemat laḡləksəl.*

(116) *əj jāḡaal jāḡanam mənət, j̄is ar iki, j̄is ar imiə, j̄is jāḡaal-jāḡaal.* (117) *jāḡanam tāləḡ lōnt, tāləḡ pōḡḡə ləḡəl.* (118) *liw tāka tōwənam t̄i ləḡəl.* (119) *jāḡə ləḡəlmal sáyit k̄at owtinə k̄animtəy.* (120) *k̄ānc̄əḡ moḡ əj lōnt k̄ōraḡnat litəmtəy.* (121) *tel tōl jāwəpəl, tāləḡ k̄o māwəḡnat liələmtəy.* (122) *ilə newrəmtəy, owpiji jāḡə lāḡ.* (123) *əj imiə imi t̄el nōḡnam iməl.*

– (124) *oḡ – jastəl – imi k̄iləḡəl, k̄āləḡ – jastəl – k̄iləḡəli, k̄iləḡəli!* (125) *nūḡ – jastəḡal – sar māḡəl mənən, it os nūḡ əntə mənələn – kōḡnat nōḡ lāk̄k̄intəy.*

(126) *t̄u lata jəḡəm latnə t̄i kit urəp p̄ājəḡ jōpi kənčmal tāḡi, pōḡəl wālənə iōt əḡaal.* (127) *t̄i kit urəp p̄āj jōrlən, kit jāḡərt p̄aji jōrlən, kit urpi, kit jāḡərt p̄aji jōp tōḡnam inə k̄üč nōḡ wurəmtəy, tōḡnam layəltəḡəl.* (128) *liwḡnə sāk̄kəli k̄ünč̄ipi, kōt māḡəḡati sāk̄kəl jāwḡrəmtəmin, pəl sáyit pət̄ələmtəmin.* (129) *p̄ärtəḡ k̄at k̄ārinə liwḡnə t̄i pət̄ələmti.* (130) *ānta k̄ōwli pət̄əlijəmal piḡnə, ānta miw wanli pət̄əlijəmal piḡnə, p̄ärtəḡ k̄at k̄ārija rəməstəmal, s̄əḡk̄mal piḡnə laj wər k̄üta liələḡitəy, put wəḡəl k̄üta liələḡitəy.*

– (131) *əj jəḡən t̄ut, əssən t̄ut amp! – t̄utəḡ kōḡat s̄əḡkiələtəy. –* (132) *j̄is ar ikem j̄is ar imem nōḡpi p̄ätḡən, laḡəliələḡəla oḡ liwiələḡəla.* (133) *it nūḡ sar ma niḡktem pul əntə k̄āləmtələn.* (134) *kit urəp p̄ājən juḡ jōpe niḡḡati əj ulḡəl jōwətiə liw.*

(135) *t̄utəḡ kōḡat əj mətə latnə t̄arəkintəḡəl.* (136) *t̄utəḡ kōḡat wikkintəḡəl laj wəḡəl, laj wəḡəl k̄üta liələḡəmal latnə.*

– (137) *t̄u lōwit jəm wəre, imi k̄āləḡ – t̄utəḡ kōḡat jastəḡəl –, ma najp̄ə liələm əl t̄iḡəmtə, ma ortp̄ə liələm əl t̄iḡəmtə!*

(138) *əj mətə lata jəḡəm latnə, t̄u s̄əḡk̄aalnə k̄at pələ p̄ärtət miw čorḡə morijlət, miw kitḡə tuwət.* (139) *əj mətə latnə iḡnam t̄i r̄əḡəmtətəy.* (140) *laj wəḡəl, put wəḡəl k̄üta liələḡəḡ.* (141) *iḡta t̄umint jasəḡ s̄üjḡəl, tāwriələḡ, t̄umint kōl s̄üjḡəl, tāwriələḡ:*

– (142) *naj lapət lələḡəl k̄o, ort lapət lələḡəl k̄o wāl̄tə s̄əḡət, najlənə kōraḡnat, ortlanə ortla kōraḡnat os nōḡ əntə ātləm.* (143) *t̄el n̄əḡər p̄āki jōwəttə latnə, p̄ew p̄āki jōwəttə latnə ma sāt lapət j̄eḡ lapət k̄iḡ k̄āwəl imiḡə mənələm.* (144) *lōləḡ lapət lew iḡpinam mənələm, p̄ājəḡ lapət lew iḡpinam mənələm.*

(145) *tútəlnat, tǝl sáyət imi kǎləy kemnam kirəyləy. (146) jǎkənam itrə mən. (147) jǎkə kǔč jǝwət, tú jǝs ar ikił, tú jǝs ar imił kǝwəp munt kuntə jǎkə jǝwtəm, tú jǎyłal aj tǝrəm pətənə jǎkəp wǎllət. (148) tú wǎlləy jəyiləm jǝs ar kujil inam pəryi kirəyłət. (149) imi kǎləy jǝs ar imił, jǝs ar ikił tǎləykə jəmyə pəryi kiriytələł. (150) tǝ jiməl tǝ túniłnat imi kǎləy itrə wǎlləl.*

VI. *tasəŋ tōras ʒo, tasəŋ-peter-tasəŋ-marka*

(1) *əj wáčnə táka peter wáll.* (2) *tasəŋ peter wáll, tasəŋ tōras ʒo, tasəŋ peter.* (3) *tú wálltaɫnə-ʒáɫtaɫnə tú kim keńar jəŋnam ləŋpɪɫ atəm, ampət tájəɫ, wanəɫta keńar ʒo mənəɫ ʒuntə, ampɫalɫ il əsəɫ, ampətənə keńar ʒo tʃk nájətətəɫi.* (4) *tú kim tasəŋ-wákkəŋ, ninam-ʒonam lejəɫtə kičəɫ əntem.*

(5) *əj mətə latnə tú wáčnə wálltaɫnə wáč-lők-puyəɫ-lők-pjɪrəs-imiŋən-ikiŋən táka pəŋ tōjŋən.* (6) *tú pəŋ tōjmin táka, tımint nıpəkənə... nıpək őjajətəkkən.* (7) *pəŋ tōjmin pjɪnə, a tōrəm ʒána tuwəttən táka.* (8) *tōrəm ʒána tuwi.* (9) *nıpək őjajətəŋ táka.* (10) *„tí pjɪrəs imiŋən-ikiŋən pəŋ tí peter tasəŋ-wákkəŋ ʒata iməɫ, peter əwi wəɫ.”* (11) *táka tú, őttə, tú jasəŋ ʒuntəŋləŋ, tōras ʒo năwmɪɫəɫ:*

– *tút mŋw jasəŋ?* (12) *ma – jas – kičəm əntem – jas – wáč-lők-puyəɫ-lők-pjɪrəs-imiŋən-ikiŋən pəŋnə tem tisəm-wəŋam tajtəŋə.* (13) *mŋw jasəŋ?*

(14) *táka wáč-lők-puyəɫ-lők-pjɪrəs-imiŋən-ikiŋən pəŋ mŋw ʒəw ənməɫ, ʒəw mŋw ənməɫ, əj mətə latnə, tú wálltaɫ latnə pa ʒátəɫə wəɫɪ sočəmtə ləwɪtəŋə jəŋ, ʒəwəɫtə ləwɪtəŋə jəŋ.* (15) *əj mətə latnə táka, jəŋʒtaɫ mənɪtaɫnə wáč-lők-puyəɫ-lők-pjɪrəs-imiŋən-ikiŋən pəŋ őt őjajətəŋ, pjɪrəs iki őjajətəŋ, pjɪrəs ikəɫi.* (16) *tú pjɪrəs iki őjajətəmaɫ táka:*

– *wáč-lők-puyəɫ-lők-pjɪrəs-imiŋən-ikiŋən pəŋ!* (17) *nŋŋ mŋw ʒəw ənməɫən, ənəɫ ʒəŋəŋ jəŋən, nŋŋ ʒəɫnam mənəɫən?*

– (18) *əj – jastəɫ – ma jəntəŋmin ʒəwəɫəɫəm.*

– (19) *táka jəntəŋmin ʒəwəɫəɫən, nŋŋ.* (20) *ma táka nŋŋət tımint nıpəkət məɫəm, nŋŋ, ta, őttə, tem nıpəke tuwe, panə őttə, tōŋə məje.* (21) *nŋŋ jasta, őttə, tam tem nıpəka ʒəńčmin, nŋŋ lŋw əwɪɫ wəɫən, wəŋkə jəɫən.*

(22) *ja, táka, tú tasəŋ tōras ʒo marka jəŋən əntem.* (23) *tōŋə tí jəwət, tá ampət əj səŋnam newəɫəɫ.* (24) *tí imi jastəɫ:*

– *ʒəti jəŋən?*

(25) *tú nıpək tōŋə məjtəŋ, tú iminam tōŋə məj, táka, tú iminə loŋtəŋti, temi tú nıpəkənə tōŋən ʒəńčmin, tōŋə táka, őttə, tem tasəŋ ʒo marka ʒəńčəm nıpək:*

„(26) *imi, sáŋŋə əjŋŋə, ma pəŋŋi jəwəttəmnə – őttə – pəri lífata!* (27) *pəri pəsan imtítəŋ, wəritəŋ!* (28) *tí ʒətəɫnə ma pəŋŋi jəwəttəm, ma pəŋŋi jəwəttəm ʒətəɫnə nŋŋ pəri uləŋtəta!* (29) *wáč-lők-puyəɫ-lők-pjɪrəs-imiŋən-ikiŋən pəŋŋə əwimən tōŋə əmətəɫimən.* (30) *ma jəwəttəm latnə ma pəsan*

wǎr iməttayə, pəri imtayə.”

(31) *tǎka tu nipək tu məjtəy. (32) tu imiyən-ikiyən pəy tōyə mən. (33) [imi] jastəl:*

– *nǎj mənə, tu kətəlnə tām kənčəlo.*

(34) *tǎka tu imiyən-ikiyən pəy əj məta kətəlnə ti kənči:*

– (35) *tǎka jǎwa! upən iki tem kətəl tu jōwətə.*

(36) *pəri uləjtəlnə, panə tōyə ti mən. (37) tōyənə ti iməl, tǎka məta mǎrə wəle tasəy tōras kə marka tənə jəkənam ləjə.*

– (38) *temi wəle mǎw čǎksəjkə pittəy? – (39) imi nəwmiələl:*

– *nǎj wəle, tōyənə kǎnčən – nəwmiələl – nipək tətti, tōyənə kǎnčən, tam, öttə, ma jōwəttam mur[t]nə pəri-mətəli wərə, lifata. (40) ma tem jōwəttam latnə pəri pəsan sar əməttayə. (41) wǎč-lōk-puγə-lōk-pjərəs-imiyən-ikiyən pəyə əwimən tōyə əməttə.*

(42) *tasəy tōras kə marka nəwmiələl:*

– *tut mǎw jasəy, nǎj kōjəyənə pirtə əwimən tōyə məta. (43) wǎč-lōk-puγə-lōk-pjərəs-imiyən-ikiyən pəyə mətayə kōjəyənə pirti.*

– (44) *keš, nipəke tətti, wəle.*

(45) *tu nipək lǎwati ti məji, lojəttə wǎrtəy, čəpəjkə, lǎw kǎnčəm nipəkəl. (46) əntem tǎyi əntə tǎjəl. (47) tǎka tǎstəl čəka pit. (48) tu imlət pəri wǎrtəy, panə əwəl tōyə ti uməttəy. (49) nəməksəyəl, mǎw urə wǎrləm. (50) nəməksəyəl, tu munt urə wǎrləm ma tǎka ötləm, sar, əntərap tǎrəs tōm pǎlkənə öt wǎllə, səwər wǎjəy kǎn wǎllə. (51) ma tōyənə kitləm, ti imiyən-ikiyən pəy. (52) ma tōyənə kitləm. (53) kuntə pəryi əntə jōwətə, tōyənə kittə jəy pəryi əntə jōwətə. (54) ja ti, tōyənə ti əj məta latnə nəwmiələl:*

– *ja tǎka, wōjəm – jastəl – nǎj, ma tu məta, öttə, ma rapotə tǎjləm. (55) nǎj öləy mənlən, ötnəm jəjkələn. (56) səwər wǎjəy kǎnə jəjkələ, panə səwər wǎjəy kǎnə jəjkələn, tam ma tōyə jǎrməm ötləm tǎjləm. (57) təyə tuwila! (58) tam tūmint urt tuwa, jasta, man kito. (59) lǎw wuγələl, mǎwəlīt.*

(60) *ja-ja, tōyənə pirti, panə ti mən. (61) ti məntəlnə əj məta latnə nəməksəyəl, kōlnəm mənləm, kitojəm. (62) ja tǎka ti mən, panə ti suč, suč. (63) ti məntəlnə əj məta latnə ti pjərəs iki os ojaγtətəy:*

– *kōlnəm mənlən? (64) kōlnəm kito?*

– (65) *a tənə, tənə kitojəm, tasəy tōras kə peternə, tu səwər wǎjəy kǎnə kitojəm.*

– (66) *ja-ja, ti kito kuntə əntərap-tǎrəs kǎnəjə mənə – jastəl. – (67) ti*

mənlən, mənlən, tām, öttə əj latnə öta jöwətlən. (68) əj məta öt panə al nöwəle. (69) əj məta latnə tam ənəl aηkəl-liηkija jöwətlən, nöḵ sārəm aηkəla. (70) tū aηkəl al nöwəla, əj məčγə mənə, əj mətəli-pə al urəmta. (71) tam tī mənlən, mənlən, əj latnə öta jöwətlən, panə tārəs kənanəjnə sårt əlla, jəmat ənəl sårt. (72) tū sårt uli tōγpi mənə, sårt uli məta urnam mənə, unče, panə sarnam mənə. (73) tū latnə tī mənlən, mənlən, əjməta latnə tam tārəs unččə tāγija tī jöwətlən. (74) tem tārəs uli əj rītəη ḵo jəηkələl, təγpinam-təγpinam mənəl. (75) tāγpi jöwətl, təγpinam jūl, təγpi jöwətl, təγpinam mənəl, os təγpinam. (76) tōγənə əj söηnam jəηkələl, əj söηnam jəηkələl. (77) tam tū ḵo təγpi jöwəttə latnə nūη öta mənə, rīt sara ləḵḵənta panə tāγpi unča. (78) lup-uč al wəja, kərek al wəra! – (79) ja-ja. (80) tī mən. – (81) nūη sāvər wājəγ kəna jöwəttə latnə – jastəl – tūt imi wəlla, kəntəγ imili. (82) tū iminə nūči məta urnam piγərtəlo. (83) tənə, tən. (84) tū səγit wəra. (85) ja panə tī mən. (86) sāvər wājəγ kənnam. (87) tū mən, mən, čəpəηḵə, ənəl aηkəla jöwət. (88) tī aηkəl kənanə əj məčγə suč, sarnam tī mən, mən, tākə əj latnə öta jöwət. (89) öta jöwəttə latnə – nəwmiələl –, sarta jöwət, sårt uli əj məčγə, sårt tōγpi unčəγ. (90) sårt tōm pələka pitmal latnə tākə əntərap-tārəs kənanəjnə əj latnə lejləγəl: tem tākə əj rītəη ḵo. (91) tārəs uli jəηkələl, tī tīkim təγpinam mənəl, tī tīkim tōγpinam mənəl. (92) tōγə jöwəttə latnə tākə rīt sara ləḵḵintəγ, panə təγpinam mən. (93) a lūw tākə tāγpi jöwəttə latnə, utnam tī mən. (94) tī mən, mən, mūw əntə ḵöwəpti mən, mūw əntə wanəpti mən, əj latnə tākə nīr nəηk taləm leka, nīr ḵəl taləm leka tī jöwət. (95) tem tākə ḵata tī jöwət, temi imi tōtti. (96) tī imi nəwmiələl: – nūη mūwəli kənččəγə jöwəttən? (97) təγə jöwəttən, nūη – jastəl – təγə jöwəttə ləηən əntə mənlən – jastəl tākə – mustəmin, öttə... tem mūw wər pətanə təγə jöwəttən? (98) ja-ja. (99) ma nūηat ił čewiləm. (100) tām-pə nūηat ił čewitam – tām sāvər wājəγ kənanə jöwəttə latnə nūη al lūwəγə, tū səγit arjalı. (101) sāvər wājəγ kənanə jöwəttə latnə nūη al lūwəγə ləwat. (102) ja-ja, tōγənə, tōγənə. (103) əntə lūwata ḵuntə. (104) sāvər wājəγ kənanə jöwəttə latnə nūη al lūwəγə! (105) panə tū sāvər wājəγ kənanə jöwəttə latnə ił čewiləm, tām tasəη tōras ḵo markanə pirtə mūw jārəm tājəl sāvər wājəγ kənnə. (106) sāvər wājəγ kənanə jöwəttə latnə ił čewiji. (107) tū piritəγə ənəl sårtə pirti munt. (108) „tem piriətə sāvər wājəγ kənanə, mūw mārəγat ma

təɣnə álam. (109) *mıw mārəyat man təɣən čakaalə*”. (110) *ətə tōɣnam mənmal latnə aŋkəlnə etə pirti*: „*nıj tam tōɣa jōwta [jōwəttə]* latnə *jastəte, piriya, tit lōwat jəm wərə!* (111) *ma qōlə möčə təɣənə láləm.* (112) *wət jəŋktə sáyit pa pələknam pa tōrəytəlojəm.*” (113) *tárəs ulti jəŋktə qonə etə munt pirti, etə náwmiələ*: ”*nıj tam tí sáwər wájəɣ kána jōwta latnə piriya, ma qōlə möčə təɣənə jəŋkiləm.* (114) *itəlrə təɣnam jəŋkləm, kətəlrə təɣnam jəŋkləm, túləɣpə təɣnam jəŋkləm, ləjəlrə təɣnam jəŋkləm.*”

– (115) *ja-ja, ma tam – jastəl, tú imi jastəl – piritələm.* (116) *jōwəttal latnə nıj tú urla tōɣə wārəntələm.* (117) *tú pirnə tam nıjət ilə ášəlləm, atnə wájəmtətal pirnə.*

(118) *ja, sáwər wájəɣ kán iki tǎka tí jōwət, náwmiələ*:

– *kántəq qo əpəl, wəri narəɣ əpələli.* (119) – *imi jastəl*:

– *əj jəɣən tút, əsən tút amp wōsən, jəŋkma mārə mıw arit pirtəɣtən, livən.* (120) *tútla əpələnə iwə.* (121) *qōjayi jəmnam jōwətə?*

– (122) *ja-ja, tǎka – náwmiələ – čərəŋka – sáwər wájəɣ kán iminam jastəl.*

(123) *ja tǎka panə sáwər wájəɣ kán il əlint.* (124) *imi náwmiələ*:

– *tǎka – jastəl – qōw mārə wáltimən jəɣ (líw əl qoləntəɣ, suntuka umti munt)*

(125) *kim pələki əl qoləntəɣəll.*

(126) *qoləntəɣəll, iminə piriəli.*

– (127) *əj – jas – tımint wār wuləm, tem wáltamənə əntərəp tárəs tōm pələkənə aŋkəl láləl.* (128) *tú aŋkəl wət məta pələknam tōrəytəli təppinam, tōɣpinam tōrəytəli– jastəl.* (129) – *qōlə jōwəttal ten čək wul?*

– (130) *o – jas[təɣəl] – tə aŋkəl tǎka – jas – tit qōw unəta lál, tí aŋkəl.* (131) *tí aŋkəl – jastəl – qōjayinə ilə pəwələmli, tú qo tam tasət tōras qo marka iti tú wəll – jastəl.* (132) *tú tasəj tōras qo marka tisəl, wájəl kinəta os tasəj qoɣə jəl.* (133) *jəm wəɣ, sárni wəɣ tem il pələkənə tǎjəl.* (134) *tımint aŋkəl.*

– (135) *a – jas – ja-ja.* (136) *ja tit, ja tit.* (137) *os əj táɣənə əntərəp-tōras kənəŋnə sárt əlal.* (138) *ləjətrə, túləɣ, tət əlal.* (139) *túləɣpə tət əlal.* (140) *tú sárt əltal, tú qōlə jōwəttal təl ələl.*

– (141) *a – jas – tə sárt, tət mičči tí sárt – náwmiələ – tət mičči.* (142) *tət tasəj tōras qo marka lapət kirip jəm wəɣ, sárni wəɣ kirip nōk nálkəmtətəm sárt.* (143) *tí – jastəl – tımint sárt.* (144) *tí sárt – jastəl – qōjayi tōɣə jōwətə, sar, tí sárt tam – jastəl – tasəj tōras qo marka tí jəm*

wāy, sārni wāy kirip kem āyət. (145) tam ti piṛnə tə sārnt nik nōraḳəntəl. (146) ti tūmint sārnt.

– (147) ja, tu tit – jastəl –, os əj tāyə əntərap tārəs ḳānəṇnə. (148) ma – jas – tūmint wār wuḷəm, tārəs ulṭi əj ḳo jāṅḳiləl. (149) itəlpə jāṅḳal, ətə kim tārəs tōm pāləka mənəl, tōm pālka jōwətə, təṅpinam jūḷ, tem pāləka jōwətə, tōm pāləka mənəl. (150) atən jāṅḳal, ḳətəl jāṅḳal, tūḷəy jāṅḳal, loṅ jāṅḳal, wičə jāṅḳal, wičə jāṅḳiləl. (151) tit ḳōlə jōwəttəl ten jāṅḳal? (152) tōyə tənə jāṅḳal?

– (153) a – jastəl –, ti tūmint wār, ti tam, ti ḳōjayi tām jəmat pətkaḃləl. (154) tām tu ḳo, tu mətalija luṛəl tōyə nūrtəptəltəy, tu mətalī panə tu ḳo tōyə ḷāḳḳintəl, ḷisəḳəntəl, tu ḳo panə tu latnə ti, ilə ti pitəl. (155) tit – jas – mičči, nāmīn pamīli. (156) it tam – jas – əjəltə pə ḳo tōyə āmətli, tu māwəlat.

– (157) ja-ja.

(158) ja, tət tu jasəṅ, inam tət ḳōtəḷa ti pit, tāḳa.

(159) panə tāḳa ḳōtəlnam pitəm panə sāwər wājəy ḳān wājəmtəm piṛnə panə tu iminə suntuki niḳ tili, kem tə āslī. (160) tu iminə kem āsləmtəmal əj počka ilə punči, ḳoləm kuruška jāṅḳat məji. (161) tūmint mətə jāṅḳat məji panə tu kim wōḳkəṅḳə-pəsəṅḳə jəy. (162) panə tāḳa ti nūrtəmtəy.

(163) tə ḳōwəl, ḳōwəl, əntərap-tārəs ḳānəṇə jōwəttəmal latnə nōmāḳsəyəl: „luṛə ḳōləṅ əntə ḷūḳəm. (164) tūmint jasəṅ ḳoləm.” (165) tāḳa təy jōwət tōm pāləki.

– (166) wəle tu! sāwər wājəy ḳān ḳōlnə jastəy?

– (167) sǎ-sǎr, mant tōyə tuwə, tām tu piṛnə nūḷati jastələm.

(168) tōyə tuw, tuwəmal latnə, tōyə tuwəmal piṛnə, utə ḳiləmalnə ḱāwmiləl:

– sǎr ḳoləntə, ma jastələm. (169) ta ja tit ma məntəm piṛnə ḳōjayi tem jōwətə, luṛə tōyə nūrtəmtə. (170) tām ilə pitlən. (171) tu ḳo nūḷ riṭəna iməl. (172) tūmint wār tit.

– (173) ja-ja, jəm ti – jastəl –, jəm jasəṅ tuwən.

(174) ja tāḳa tu piṛnə mən, tə suč, tə suč, əntərap tārəs ḳānəṅi, əj mətə latnə ti sārta ti jōwət. (175) sārnt temi ḳōnəl ənəl, čəpəṅḳə, arjaləltəy.

(176) sārnt tōm pāləka wiṅḳ, tem pāləka wiṅḳ. (177) sārnt ḱāwmiləl:

– wəle mūw jasəṅ?

– (178) ja-ja, tūmint jasəṅ, ḳōtə, sāwər wājəy ḳān tōyənə jastəy, ḳōnə ləṅpinə jəm wāy, sārni wāy lapət kirip tājlən. (179) tu kiripḷa čmə

kūrəmnə kem iwtila. (180) tasəŋ tōras ʒo marka kiripət. (181) tū kirip kem əwəttə latnə – jastəŋ – nik nōraʒintəən.

– **(182)** keš tūt, ičək tōrəm, əj wār, ma it kem əwəttəlam.

– **(183)** iwtila, iwtila, ja, kem iwtila! **(184)** kiripət ma wələm – jastə – mantəm pirtəm kiripət.

(185) tākə sārtiliŋki kūləsləŋ, kūləsləŋ, əj mətə latnə əj kirip pātəʒəntəŋ.

(186) tōŋənə nəripəŋ, nəŋripəŋ, lapət kirip inam kem əwətələlə. **(187)**

sārtiliŋki niknam əj pič nōraʒintəŋ. **(188)** tārəs jəŋknam ələ wuji. **(189)** tūtəŋ kōlat nəwmiəŋ:

– pasipa wāla.

(190) tū kiripət kem əwətəmələ piŋnə ropəltətə ʒo kiripət nik lūkəmtətəŋ, panə tī mənət. **(191)** lūw sar kiripa lāl, oʒkujə məwəlyə. **(192)** tū məntələnə tākə tū mətə aŋkələ čəməŋə jōwətəmələ latnə jastə:

– utə kilitəŋ!

(193) jəŋ kiripətī utə kilət, tū aŋkələ nəwmiələ:

– wəle, mūw jasəŋ tōŋənam sučmannə?

(194) sūjprə əntə wārə, məčŋə tōŋnam mən. **(195)** məntələ səŋət aŋkələ tələ lūkəmtətəŋ, aŋkələ əj pič ilə rəŋimətəŋ. **(196)** tū aŋkələ ilə tī rəŋimətəŋ, aŋkələ iŋpiŋə temi jəm wəŋ, sārni wəŋ. **(197)** ropəltətə jəŋlələ kiripnə piŋlələ, jəm wəŋ, sārni wəŋ nik liətə. **(198)** kirip tī liətə, liətə. **(199)** tī lapət kirip jəŋk ləŋlələ močə iłti liətət. **(200)** tī mən tārəs ʒənəŋə.

(201) əj tū tasəŋ tōras ʒo marka lejəŋə:

– ičək pətə kiripət tī jōwət, lapət kirip, inam ələ ʒōtləŋsələt. **(202)** tīt mūw sir kiripət? **(203)** əntə tīt ma məčə sārət nōč nələkəmtəm lapət kiripem. **(204)** əj jəŋən tūt, əsən tūt amp – jas – ma tī wōŋəlem tənə tī ləjəŋ – jastə. **(205)** – tət – jas – wələm pətəm ma ʒutəm tī iŋlətəŋ. **(206)** tisəm-wəŋəm tī wəjtəŋ.

(207) a, tākə, lūw jastəmələ səŋit kirip tələnə mūw lāl ʒo əntə təjələ, ropəltətə ʒo əntə təjələ. **(208)** utə tī kilət. **(209)** tasəŋ tōras ʒo oŋlə-pə kūč lūkilələ, ʒōti jələ.

(210) panə, tākə, tī iŋələ, tū wāčə-puŋələ-pa tū wāč-lōč-puŋələ-lōč-piŋəs-imiyən-ikiŋən pəŋ. **(211)** jəŋələ-aŋkəŋələ ʒutəŋələ tukələlə, tasəŋ tōras ʒo marka mestəŋə umətəŋən. **(212)** tasəŋ tōras ʒo marka iminat mətə kuleŋ-jəŋk par alətə jəkə arjələŋən. **(213)** tū jimələ-tūniłnat itpə wəllət. **(214)** wsjo.

MAGYAR FORDÍTÁSOK

I. Két mese

Jelena Kurlomkina

1.

(1) Egyszer Szakállas áll és Két keskeny láb meg Két halánték élnek. (2) Egyszer haddal jöttek rájuk. (3) A hadnép kintről bekiabál. (4) Szakállas állnak megparancsolták, hogy gyűjtson tüzet. (5) Amint fújni kezdte a tüzet, az álla tüzet kapott és elégett a tűzben. (6) Két keskeny láb ide-oda lépkedett, lépkedett, és két lába eltörött. (7) És az a Két halánték vakarózott, vakarózott, és a halántéka kilyukadt. (8) Amikor a hadnép belépett, az embereknek vége volt.

2.

(1) Egyszer Tőzegáfonyaszem és Fűcsomó élnek. (2) Egyszer valahova elmentek. (3) Amint hazaértek, Tőzegáfonyaszem megparancsolta Fűcsomónak, hogy gyűjtson tüzet. (4) Fűcsomó amint tüzet kezdett gyűjtani, a tűzben meggyulladt. (5) Tőzegáfonyaszem nevetett, nevetett, és kipukkadt.

II. A sas

Leontyij Kajukov

(1) Egyszer a kiséger és az erdei madárka összeveszett. (2) És háborúzni kezdtek. (3) Az égi madarak és az erdei vadak. (4) Hadba menni kezdtek. (5) És jöttek az erdei vadak – a fán ül a sas, Kares iki². (6) Az ő erejük nem jön (nem elég). (7) Gondolják, így hogyan győzzék le. (8) És az egeret oda küldték.

– (9) Te – mondják – éjszaka, amikor ott ül, te éjszaka mássz fel a fára, és a tollait-szőreit vágd le.

(10) Éjszaka lett, és a sas oda ült, és az egér oda felmászott. (11) És a tollait-szőreit levágta. (12) Reggel harcolni kezdtek. (13) Amikor a sas le akart repülni, egyszerűen leesett. (14) Tollatlanul-szőretlenül egyszerűen leesett. (15) Harcoltak, harcoltak és szerteszt futottak.

(16) [Ezután] kis ideig éltek, és egyszer egy ember ment arrafelé, halat-vadat kereső ember. (17) Látja: íme, a fán ül a sas. (18) Tollatlanul-szőrtelenül, csontatlanul-pikkelytelenül. (19) Ő maga visszafordult, és lőni készülődött. (20) Amint lőni készülődött, íme, ez bagolyfiókává vált. (21) Gondolja: „Mi hasznom van ebből a bagolyfiókából? (22) Hadd üljön [itt], hadd éljen.”

(23) Amint tovább ment, visszanézett, megint sassá változott. (24) Nyilat-íját ismét felemelte, lőni készült. (25) Hát ismét bagolyfiókává változott. (26) Harmadszor is ment, visszanézett, megint a sas ül ott. (27) Ismét lőni készült, [az] ismét kicsi állatkává változott. (28) „Mi hasznom van belőle, továbbmegyek.”

(29) Végül a kicsi állatkát hazavitte magával a falujába. (30) Nevelte, étellel-egyébvel etette. (31) Az a kis állatka nőni kezdett. (32) És megint azzá vált, sassá változott. (33) Nevelni kezdte. (34) Tolla-szőre kinőtt. (35) És egyszer mondja:

– Te felneveltél engem. (36) Én téged felemeltek. (37) Fent hordozlak egy keveset. (38) Ülj rám.

(39) Ő felült rá, és vitte. (40) Egyszer egy kicsit ment, majd ledobta. (41) És az az ember leesett. (42) Ím gondolja: „Ez az én végem.” (43) De nem ért le a földre, [a sas] odament és oda ültette. (44) És továbbment,

2 A sas mitológiai neve

hazavitte. **(45)** A következő napon megint megyünk, aszongya.

(46) Megint mentek ketten, és a földről felemelkedtek, és ledobta. **(47)** Ledobta, az ember a földre érni kezdett, és ismét felemelte, továbbment. **(48)** Megint hazavitte.

(49) – És megint menjünk – mondja. **(50)** Megint mentek ketten. **(51)** Nagyon magasra felemelkedtek, és ismét ledobta. **(52)** Az az ember gondolja: „Ez egyszer talán itt a végem.” **(53)** Majdnem leért a földre (a földre egy kicsit nem érkezett), és ismét felemelte. **(54)** Hazavitte és mondja:

– Te engem háromszor majdnem megöltél, én is téged háromszor majdnem megöltelek.

(55) Tovább jól kezdtek élni ketten.

III. A légyölő galóca

Ivan Szopocsin

(1) Hanti ember régi idejéből való történet:

(2) Ha a házat elhagyják, egyvégtében hét évet vár. (3) Hét év múlva szellemházzá változik. (4) Egy ember elhagyta a házat, másik házat csinált. (5) Az elhagyás [óta] hosszú idő telt el, hét év(vé vált). (6) Amikor vadászni járt, az útja a háza közelében [vezetett], egyszer a háza közelében menvén hang hallatszik, a szellemházban. (7) Közelebb ment, hát hallja, énekhang. (8) Emlékezete szerint légyölő galócákat hagyott [ott], ez a valami énekel az elhagyott házban, az elhagyott ház belső sarkában. (9) Légyölő galócát ne hagyjatok el. (10) Az elhagyott ház szellemének a lánya a gombától elkábult: *tototoha-tototoha*.

(11) Az elhagyott ház szellemének a lánya a légyölő galócától elkábult, [ezért hallatszott az ének] az elhagyott ház zugából, az elhagyott ház sarkából. (12) Ne hagyjátok el a légyölő galócát.

IV. Vak-süket öreg anyó-apó

Ioszif Szopocsin

(1) Élt egyszer egy asszony meg az unokaöccse. (2) Amint így éledgelt az asszony az unokaöccsével, az unokaöcs halászó-vadászó nagyságú-képességű lett. (3) Hát, volt egy menyhal-varsájuk. (4) Az unokaöcs meg eljárt a menyhal-varsát ellenőrizni. (5) A varsát ellenőrizvén, a növekedő-férfiasodó ember, vajon meddig növekszik, amint így járkál, nénje rájött, hogy bizony, nagyra nőtt az öccse. (6) Növekedő-férfiasodó ember, vajon meddig növekszik. (7) Innen-onnan körüljárható nagyságúvá vált. (8) Így szól egyszer a nénje:

– A menyhal-varsánk alsó oldalára semmiképpen se menj! (9) A varsánktól lejjebb nem szabad menni. (10) Ne menj lefelé, semmiképpen – mondja neki a nénje.

– (11) Így, így, ha nem szabad, hát nem, miért is mennék. (12) De kis idő múlva gondolja magában, amikor a varsáját ellenőrizni megy: „Vajon, a néném (valami jó hely van) amikor ezt mondta, ugyan, miért nem enged oda. (13) Meglehet, még jobb halászó-vadászó helyek vannak arra, a jó halászó-vadászó helyeket eltitkolja előlem. (14) Ezért mondja nekem. (15) Na, várj csak – gondolja egy napon, – most arrafelé megyek. (16) Hiába próbálja eltitkolni előlem. (17) Mi az ördögért akarta a néném elrejtteni előlem, [csak azért is] arra megyek.

(18) És elindult arrafelé. (19) Arra ment a varsát ellenőrizni. (20) A varsája felé menve [azt gondolta]: “Majd a visszaúton nézem meg a varsát. (21) Most, rögtön abba az irányba megyek, lefelé megyek, amerre a néném mondta.”

(22) És hát talán hosszan ment vagy röviden ment, még nem is jutott nagyon messzire, nézi, egy ház áll ott. (23) Ez a ház nagyon régi ház, szálás vörösfenyőből felhúzott ház. (24) De olyan régi ház, hogy düledezik. (25) Egy régi ház áll ott. (26) A fiú nézi, füst, vékonyka füstcsík emelkedik fölfelé.

(27) Amint magához tért [meglepetéséből], óvatosan megnyitotta az ajtót, halkán benyitott, be is lépett, hát íme, bent, a szemközti falnál egy anyó és egy apó fekszik. (28) Egy szeme világát vesztett házaspár a hátsó falnál, középen ott fekszik. (29) [A fiú] óvatosan egyik kezével kinyitotta az ajtót, a másik kezével becsukta. (30) Csöndben leült a fekvőhely szélére.

(31) Vajon, mit fognak csinálni? (32) Ahogy jobban körülnézett, rájött, hogy őt mintha nem látnák. (33) Mintha egyikük sem látná őt. (34) Megbökik egymást, apó-anyó ásítani kezd.

– (35) Dél van-e, anyó? –mondja.

(36) Anyó mondja:

– Bizony, már dél van.

(37) Az apó azt mondja:

– Te, anyó, megéheztél-e?

– (38) Bizony, úgy érzem, megéheztem – mondja anyó. – (39) Hát akkor muzsikáljunk.

(40) Így szól erre apó:

– Gyűjtsd meg a gyantás fatuskót!

(41) Anyó meggyűjtotta a gyantás fatuskót, apó mondja:

– Tartsd fölfelé a dárdát, a tetőablak felé. (42) Én meg muzsikálok – és az apó muzsikálni kezdett.

– (43) Mit gondolsz, mit húzzunk ide? (44) Hívjunk egy hároméves bikát.

(45) És az apó énekelni kezdett:

„Hároméves – ó,

rénbika – ó,

ide ereszkedjék – ó,

ide zuhanjon – ó.”

(46) Talán a világnak abból a rétegeből, ahol viharos felhők úszkálnak vagy szeles felhők úszkálnak³ az apó muzsikálására, tetőablakon keresztül valami belépett. (47) Egy bikát valami erős szél vagy valami erős hullám a tetőablak közepéhez vitt, [vagy] a zeneszerszám. (48) Három éves – aszongya – rénbika ide ereszkedjék, ide zuhanjon! (49) Amint a bika közelebb ért, a tetőablakon keresztül a dárdára fel is szúrták. (50) Az anyó kihúzta a dárdát, a ház padlóján apó-anyó nyúzni kezdte a bikát.

(51) Ő ül és nézi őket. (52) Amint így ül és néz, mintha nem látnák őt.

(53) Apó megparancsolta anyónak meggyűjtani a gyantás fatuskót, [elövelték] a hétfülű-hatfülű nagy üstöt, és a bikát egészen feltették föni.

(54) Nézi a fiú, az ördögbe, jó zsíros bika, s amíg az üst főtt, nekiállt nyársat faragni.

3 Szó szerint: viharos-felhős úszkáló rétegből, szeles-felhős úszkáló rétegből

(55) Az üstöt levették a tűzről, enni kezdtek a padló közepén. (56) Asszony-unokaöccse nyársat készített, a zsíros húsokat mind feltűzte rá. (57) Telerakta a nyársát. (58) Evett is belőle. (59) Ő maga leült enni. (60) Közben levest is elkezdtek enni (tkp. inni). (61) Ő is evett a levesből. (62) Miután megették a levest, kérdi az apó az anyótól:

– Na, jóllaktál?

(63) Anyó mondja:

– Hogy laktam volna jól, bizony, nem laktam jól. (64) Hogy lehet az, hogy öreg létünkre ilyen nagyétkűek lettünk? (65) Korábban ennyi étellel megelégedtünk. (66) Hogy lettünk ilyenek?

– (67) Na várj csak, holnap hároméves lábas állatot hívunk. (68) Hároméves jávorszarvast hívok. (69) Hogy a csudába lettünk ilyenek?

(70) [A fiú] észrevette, hogy őt mintha nem látnák. (71) Amikor kifelé indult, megcsiklandozta az apó állát.

– (72) De anyó, miért csiklandoztad meg az államat?

(73) Anyó mondja:

– Mikor csiklandoztam meg az álladat?

(74) Kis idő múlva az anyó állát csiklandozta meg.

– (75) De apó, te miért csiklandoztad meg az államat? – összeveszett a két ember.

– (76) Az előbb te mondtad: miért csiklandoztad meg az államat. (77) Most meg te csiklandozod az én államat!

(78) Eközben [a fiú] a nyársát fogva egyik kezével csendben kinyitotta az ajtót, a másik kezével becsukta. (79) Ezzel tovább ment. (80) „Az ördögbe, a néném még azt mondta, hogy ne jöjjek erre! (81) Úgy látszik, nagyon jó helyet rejteget előlem! (82) Holnap még nagyobb nyársat csinálok. (83) Az előbb azt mondta [az öreg], hároméves jávorszarvast fogok hívni. (84) Most hazamegyek. (85) Az ördögbe a menyhalas varsával, húst viszek haza.”

(86) Mínek a menyhal-varsát ellenőrizni, nem nézte meg a varsáját. (87) Vitte a húst, hazament. (88) Amint hazaért, vitte a húsos nyársat.

– (89) Bizony, jó sokáig elmaradtál, míg a menyhal-varsát ellenőrizted. (90) Hát ez meg micsoda, mit hozol? – kérdi a nénje.

– (91) Csak egyél, egyél, egyél, ne beszélj!

– (92) Nem megmondtam neked, hogy ne menj arra? – mondja a nénje. – (93) Ördögadta, ilyen lehetetlen dolgot ne csinálj! (94) Hol jársz? (95) Azt gondolod tán, hogy jóféle emberek élnek arra? (96) Apád

rokonságát megevő lények, azok élnek ott. **(97)** És te még arra jársz – az asszony a fejét vakarja. – **(98)** Mi lesz veled? **(99)** Ekkorára fölneveltelek. **(100)** A veszedtet keresed. **(101)** Hiszen a szüleid azon az úton tűntek el. **(102)** Ki parancsolta, hogy odamenj?

– **(103)** Ugyan, én sehova sem mentem, egyél, zsíros húst egyél!

(104) Az asszony mit tehet? **(105)** Nekiállt húst enni.

(106) Eltelt egy nap. **(107)** Másnap reggel, amikor minden kivilágosodott⁴, kérdi az asszony:

– Hát te hova mégy?

– **(108)** Megyek a menyhal-varsát ellenőrizni.

(109) Mondja az asszony:

– Nehogy elmenj valahova! **(110)** Nézd meg a varsádat, és rögtön gyere vissza!

(111) De mi az ördögnek varsát ellenőrizni, a varsájához érve tovább ment, és útközben nyársnak való ágat vágott, egyúttal nyársat készített, nagyobb nyársat. **(112)** Megérkezett, egyik kezével nyitotta az ajtót, a másikkal becsukta. **(113)** Már megtanulta a dolgot! **(114)** Mikor fognak muzsikálni, leült a fekhely szélére. **(115)** Azok egyszer ébrednek, de úgy tűnik, őt nem látják. **(116)** Igen süket, vak öreg lett az apó és az anyó. **(117)** Apó ásit:

– Éhes vagy-e, anyó? – mondja.

– **(118)** Bizony, megéheztem.

(119) Apó mondja:

– Én is nagyon megéheztem, mi történt velünk tegnap, vénségünkre mi a csudát kellett megérnünk. **(120)** Hogy az ördögbe lettünk ilyenek. **(121)** Megettünk egy hároméves rénbikát, és nem laktunk jól. **(122)** Az öreg ember bizony sokat eszik. **(123)** Ilyet korábban nem tapasztaltunk. **(124)** De ma hároméves jávorszarvast hívunk, hároméves lábas állatot. **(125)** Anyó, gyűjtsd meg a gyantás fatuskót!

(126) Anyó meggyűjtotta a gyantás fatuskót.

– **(127)** Tartsd a dárdát a tetőablak felé!

(128) Anyó a tetőablak felé tartotta a dárdát. **(129)** Apó muzsikálni kezdett:

„Hároméves – ó,
növendék jávor – ó,
ide ereszkedjék – ó,
ide zuhanjon – ó.”

4 Szó szerint: a nap az arcukra-hátukra sütött.

(130) Hát látja: a világnak abból a rétegeből, ahol viharos felhők úszkálnak vagy szeles felhők úszkálnak hároméves növendék jávorszarvas, lábas állat, majdnem teljesen kifejlett lábas állat ott repül. (131) Valami erős szél viszi, valami erős hullám viszi. (132) Anyó-apó házteteje közepe felé egyre csak vitetik. (133) Amikor a tetőablak közepéhez, dárda hegyéhez ért, egyszeriben átszúrták. (134) Egyet nyögött, a házba beesett, összerogyott. (135) Apó-anyó meg legott nyúzni kezdte, nekifogtak. (136) [A fiú] már előző nap észrevette, hogy az öregek nem látnak. (137) Ő is nekiállt nyúzni. (138) Megragadta az állat kezét-lábát. (139) Apó mondja:

– A hétfülű-hatfülű nagy üstöt tedd a tűzre!⁵

(140) Azt a hároméves lábas állatot, növendék jávort a hétfülű-hatfülű nagy üstbe feltették. (141) Mint tudjuk, ő korábban már nyársat készített. (142) Amikor a lábas állatot levették [a tűzről], apó-anyó enni kezdett, ő is szépen az edény mellé ült. (143) Apó-anyó kezét-lábát nem érintette. (144) Ő a zsíros húsokat mind feltűzte a nyársra. (145) Telerakta a nyársat. (146) Ő bizony így tett. (147) Evett, evett, a levest is mind megette. (148) Apó-anyó is ette a levest, ő is evett. (149) Amikor befejezték az evést, apó megkérdezte:

– Na, anyó, jóllaktál?

(150) Anyó mondja:

– Nem én, nem laktam jól.

– (151) Hogy lehet ez – apó mondja –, én sem laktam jól. (152) A korábbihoz képest igen nagyétkűek lettünk. (153) Korábban egy jávorszarvassal szépen jóllaktunk. (154) Hogy lettünk ilyen nagyétkűek. (155) Miért kell ilyen sokat ennünk. (156) Holnap hároméves medvét hívunk. (157) Azzal talán jóllakunk, egy kövér, táplálékos állattal. (158) Holnap bizony medvét hívunk.

(159) Gondolja magában [a fiú]: „Holnap bizony ti nagy lakomát rendeztek.” (160) Ez is megvolt. (161) Amint így ül, magában azt gondolja: „Megcsiklandoazom az apó állat.” (162) Megcsiklandozta az apó állat. (163) Az öreg megharagudott.

– (164) Mi az ördögnek csiklandoztad meg az államat? (165) Tegnap te mondtad, hogy én csiklandoztalak meg. (166) Most meg mi az ördögnek csiklandozod az én államat? (167) Vénységünkre minek csiklandozol engem, miért csiklandozod az államat?

5 Szó szerint: akaszd fel.

(168) Veszekedni kezdtek. (169) Amikor egy kicsit megnyugodtak, Asszony-unokaöccse az anyó állát csiklandozta meg. (170) Anyó megharagudott:

– Mi az ördögnek csiklandozod az államat?

(171) Az apó is megharagudott:

– Mikor csiklandoztam meg az álladat? (172) A két ember veszekedni kezdett. (173) Majdnem hajba kaptak: „Mi az ördögnek csiklandoztad meg az államat?”

(174) Ő meg, kis idő múlva egyik kezével kinyitotta az ajtót, a másik kezével becsukta az ajtót, és csöndben elment. (175) Előrébb jutván futva hazaszaladt. (176) Mintha nem is lenne varsa. (177) Hazavitte [a húst], az asszony mérges lett.

– Honnan vetted a húsos nyársadat?

– (178) Ugyan, néném, egyél, egyél, itt van a zsíros jávorhús. (179) Sehonnan sem vettem, csak egyél, egyél! (180) Az evésre gondolj! (181) Miért kérdezel engem.

(182) Az asszonymnak esze ágában sincs enni. (183) Azt mondja:

– Ezek megették az atyai rokonságodat, és még hozzájuk szaladgálsz.

(184) Üggyel-bajjal felneveltelek, neveltelek.

(185) De mondja a néninek:

– Egyél! (186) Én nem hiába járok oda. (187) Hiszen ezt szereztem.

(188) Besötétedett. (189) Reggel újra kivilágosodott, mondja a nénjének:

– Elmegyek a menyhal-varsát ellenőrizni.

(190) Mondja az asszony:

– Ugyan, hova mész. (191) Menyhal-varsád kiürült, nincs benne hal.

– (192) Nem, miért ne lenne benne hal.

(193) Elment a menyhal-varsá mellett. (194) Előző nap úgy hallotta, hogy ma medvét hívnak. (195) Megint szépen faragott egy nyársat, amelyre a zsíros húst fel lehet tűzni, olyan nyársat csinált. (196) Amint a házhoz ér, látja: alig-alig látszik a füstje. (197) Óvatosan egyik kezével kinyitotta az ajtót, a másik kezével becsukta az ajtót. (198) Leült a fekvőhely szélére. (199) Tudta, hogy mikor fognak muzsikálni, abban az időben jött. (200) Valóban, egyszer csak ásítóznak, ébredeznek. (201) Apó mondja:

– No, anyó, megéheztél?

– (202) Bizony – válaszolja –, meg.

(203) Apó mondja:

– Én is megéheztem. (204) Tegnap hároméves jávort hívtunk, de mint-

ha nem is ettünk volna (teljesen elment mellettünk). **(205)** Ugyan, miért nem laktunk jól? **(206)** Ezért aztán ma medvét hívunk. **(207)** Talán azzal jóllakunk. **(208)** Most zsíros-táplálékos valamit, medvét hívunk. **(209)** Hiszen a medve kövér állat. **(210)** És mondja az anyónak:

– Gyűjtsd meg a gyantás fatuskót!

(211) Az anyó meggyűjtotta a gyantás fatuskót.

– **(212)** Tartsd a dárdát fölfelé!

(213) Az anyó a dárdát a tetőablak irányába tartotta. **(214)** Az apó muzsikálni kezdett:

„Hároméves – ó

medve – ó,

ide ereszkedjék – ó,

ide zuhanjon – ó.”

(215) Hát a világnak abból a rétegéből, ahol viharos felhők úszkálnak vagy szeles felhők úszkálnak, a szél egy medvét sodort nagy sebesen anyó-apó tetőablaka felé. **(216)** Az égbolt tetején repült. **(217)** A medve jött, jött, anyó-apó tetőablakának közepén, a dárda hegyén megszúrták. **(218)** A medve a padlóra került. **(219)** [A fiú] az előző nap már megtanulta a dolgot, most ő is segített. **(220)** Ő is nekiállt nyúzni a medvét. **(221)** Hiszen most már kést is kezdett hordani magával. **(222)** Már kezdett mindent tudni.

(223) Megnyúzták a medvét, és a hétfülű-hatfülű nagy üstöt felállították, az egész medvét belerakták. **(224)** Miután megfőtt a medvehús, ő a zsíros húsdarabokat mind feltűzte a nyársra. **(225)** A korábbinál nagyobb nyársat készített. **(226)** Ily módon a zsíros húsokat mind feltűzte. **(227)** Miután ettek-ittak, ő is evett, a levest is mind megette. **(228)** A kőüst alján semmi sem maradt.

– **(229)** No – mondja apó – most jóllaktál?

– **(230)** Nem, hogy is laktam volna jól – mondja anyó – nem laktam jól.

– **(231)** Nem, ez meg hogy lehet? **(232)** Mi módon nem tudunk eleget enni? – ily szókat mondott a két öreg. **(233)** Most még csiklandozás sem volt.

– **(234)** Hogyhogy nem tudunk semmiképpen sem jóllakni? – szól apó anyóhoz. – **(235)** Valami ismeretlen dolog miatt megöregedvén nem tudunk jóllakni – mondja apó. **(236)** Talán mostani éltünkben valaki néz minket. **(237)** Megvakultunk, megsüketültünk, nem vettük észre, hogy valaki figyel minket. **(238)** Hogyhogy, tegnapelőtt hároméves rénbikát hívtunk, nem volt

elég. **(239)** Tegnap hároméves jávort hívtunk, nem volt elég. **(240)** Ma hároméves medvét hívtunk, nem laktunk jól. **(241)** Anyó, az előző napokon azt mondtad, miért csiklandoztalak meg. **(242)** Aztán az én államot is valaki megcsiklandozta, csak nem figyel minket valaki? **(243)** Nem – mondja apó –, emlékezz vissza, annak idején, amikor apja rokonságát megettük, életben maradt az asszony az unokaöccsével. **(244)** Asszony-unokaöccse azóta megnőhetett, felnőtt emberré vált. **(245)** Csak nem ez az ember csinált valamit?

(246) Anyó mondja:

– Ejnye, valóban! **(247)** Hiszen mi kiskorában hagytuk ott, de ha felnőtt, bizonyosan csinál valamit.

– **(248)** Akkor holnap őket hívjuk ide – mondja apó. – **(249)** Már régen ettünk emberhúst. **(250)** Őket hívjuk. **(251)** Azelőtt szerettük az emberhúst, és holnap őket hívjuk ide.

(252) Hogy az ördögbe! **(253)** Most még az anyó állat sem csiklandozta meg, amint ezt a beszédet hallotta, kiment. **(254)** Egyik kezével kinyitotta az ajtót, a másik kezével becsukta, és hazafelé iramodott a medvehúsos nyársával. **(255)** A nénje most még jobban haragudott. **(256)** Alig lát a méregtől.

– **(257)** Hát te meg hol jártál? **(258)** Honnan vetted a húst?

(259) Mondja az asszonynak:

– Egy hangot se, egyed, egyed! **(260)** Mondom neked, egyél!

(261) Ő maga sem ülni, sem feküdni nem tud, az Asszony-unokaöccse. **(262)** „Ugyan, mi lesz ebből” – gondolja magában. **(263)** „Lehet, hogy holnap dárdavégre kerülünk.” **(264)** Hallotta apó-anyó beszélgetését, hogy a holnapi közepes nap közepén, déli nap delén odahívják az asszonyt unokaöccsével együtt. **(265)** „Először Asszony-unokaöccsét hívom, már felnőtt férfivá vált. **(266)** Utána a nénjét.”

(267) A néni észrevette, hogy valami baj van. **(268)** Azt mondja:

– Hová mész, miért nem ellenőrzöd a varsádat?

– **(269)** Ugyan, hiszen nincs már hal a varsában.

(270) Reggel, világos virradatkor mondja a nénjének:

– Az oldalsó lócáról a nagy kő hol van? **(271)** Az a nagy kő kell nekem.

(272) Az asszony mondja:

– De hiszen ott van az oldalsó lócán.

(273) Fogta azt a követ, balta, kés élesítésére szolgáló nagy kő. **(274)** Azt a

nagy követ a hasához fogja, méregeti. (275) Éppen akkora, mint a hasa. (276) Még nagyobb is a hasánál. (277) Próbálja a kebelébe dugni, éppen akkora, mint a keble. (278) Kérdi a nénye:

– Mit művelsz? (279) Mit csinálsz azzal a kővel?

(280) Mondja az asszonynak:

– Te csak hallgass!

(281) Óvatosan az inge alá dugta a követ. (282) Az oldalsó kő, hasa nagyságú. (283) A hasát és a mellét az a kő teljesen eltakarja. (284) „Ez bizony jó – gondolja magában – ha majd hívnak, a követ fordítom a dárda hegye felé.”

(285) Hát egyszer csak, amint a házban ül, érzi, hogy emelkedni kezd.

(286) Hát ez meg mi a csuda, Asszony-unokaöccse egyre feljebb emelkedik.

(287) Egyszer csak a tetőablakon keresztül a kővel együtt kivetetik. (288) Nénje utánakap:

– Az ég szerelmére, hiába mondtam, hogy ne menj oda! (289) Mi lesz veled, mért mentél abba a házba! (290) Ritka rosszul jártál – kiáltozik, siránkozik, nyöszörög az asszony. (291) Ő így válaszol:

– Ne sírj, ne ríj! (292) Ne zokogj!

(293) Az asszony hiába próbálja a kezét-lábát elkapni. (294) Unokaöccse kivetetik a tetőnyíláson át. (295) Amint felemelkedett, a fák csúcsa fölé, a felhők szintjére emeltetett, az anyó-apó háza felé. (296) Gonosz, világvégi szél emeli. (297) Egyre csak emeli. (298) Ez már a világ vége? (299) Odanézett, a ház tetőnyílása felé viszi a világvégi szél. (300) A hasa arra fordult. (301) A dárda hegyéhez érkező a hasa a dárda hegyének ütközött. (302) A kő félrecsúszott, és a házba az oldalsó lócára esett.

(303) Az ördögbe, amikor az oldalsó lócán felállt, amikor a kő félrecsúszott, ő a muzsikáló vak-süket öregbe belerúgott. (304) Arcát-fülét ütötte. (305) Az öreg egyszeriben elesett. (306) A zeneszerszámát kirántotta a kezéből, az anyót alaposan fejbe verte.

– (307) Most elkaptalak titeket. (308) Az ördögbe, atyai rokonságomat megettétek, két бүдös fene⁶, én titeket üstbe raklak. (309) Még hogy engem is meg akartatok enni. (310) Most elkaptalak titeket!

(311) Előhúzta a zenélőfát, a padló közepére. (312) Azzal muzsikálni kezdett:

– Néném ide jöjjön – ó, ide szálljon – ó!

6 Szó szerint: holttest és betegség

(313) Hát a nénje szeles felhők a világnak abból a rétegeből, ahol viharos felhők úszkálnak vagy szeles felhők úszkálnak, a tetőablakon keresztül sebesen vitetik. (314) Amikor a tetőablakon keresztül a házba esett, unokaöccse elkapta és a földre állította.

– (315) Még te mondd nekem, hogy merre járok. (316) Ezek ketten atyai rokonságomat megették, és még engem is meg akartak enni – mondja az asszonynak. – (317) Mi jót mondasz erre! (318) A varsánál lejjebb ne menj! (319) De ha mi nem tudunk róluk, még minket is megették volna. (320) De most elkaptam őket. (321) Feltűzzük őket a dárdahegyére. (322) Ahogyan a szüleimmel tette. (323) Bizony, én kettejüket dárdára teszem. (324) Mondja az asszonynak:

– Vedd a gyantás fatuskót! (325) Hétfülű-hatfülű nagy üstöt, mindent hozz el! (326) Fogd a dárdát! (327) Most én hívom őket. (328) Milyen sok erdei állatot, halat, milyen sok embert megették. (329) Most mi szúrjuk őket dárdavégre. (330) Itt maradjatok (üljete)k!

(331) Ezekkel a szavakkal Asszony-unokaöccse kiment.

– (332) Nosza, én őket a dárdájuk hegyére tűzöm.

(333) Hazamentek a házukba, és a nénje így szól:

– Mit csinálsz? (334) Mi a csudát mit csinálsz? (335) Ne gyújtsd meg a gyantás fatuskót, ezek nem ehető állatok.

– (336) A dárdádat tartsd a tetőablak felé!

(337) Az asszony a tetőablak felé tartotta a dárdát, az unokaöccse e szavakkal kezdett énekelni:

Vak-süket öregapó
ide ereszkedjék – ó,
ide zuhanjon – ó.”

(338) Hát a világnak abból a rétegeből, ahol viharos felhők úszkálnak vagy szeles felhők úszkálnak, öreg apót, agg apót a dárdával legott átszúrták.

(339) A tetőnyíláshoz emeltetett, egyből leesett, s amikor esett, mi tartotta volna meg. (340) Lerántották. (341) Azzal [a fiú] megragadta és kidobta.

(342) Másodszorra is muzsikálni kezdett:

Vak-süket öreganyó
ide ereszkedjék – ó,
ide zuhanjon – ó.”

(343) Hát a világnak abból a rétegeből, ahol viharos felhők úszkálnak vagy szeles felhők úszkálnak, a tetőablakhoz vitetett, a dárdá hegyére rögtön felszúrták. (344) Hanyatt esett. (345) Kivitték, vörösfenyő tüzet, lucfenyő tüzet

raktak, mindkettőt beletették. **(346)** Amit anyó-apó élete során gyűjtött, fekete rókát, fekete cobolyt, egyéb gazdagságot, mindent összeszedtek, hazavitték. **(347)** És maguknak szárnyas állatot kezdtek odahívni, lábas állatot kezdtek odahívni. **(348)** Attól fogva, muzsikálva, amilyen vadat-halat enni támad kedvük, olyan vadat-halat hívnak. **(349)** Az asszony és az unoka-öccse ezzel a gazdagsággal-szerencséjével tovább él.

V. A vasorrú-rézorrú anyó

Leonyid Szopocsin

(1) Élt egyszer egy asszony meg az unokaöccse. (2) Hosszan éltek együtt, ki tudja, röviden éltek együtt, ki tudja. (3) Így éltükben, így háltukban egyszer az asszony unokaöccse ijjal-nyíllal lövő korúvá vált. (4) Először közeli állatokra járt vadászni, aztán távoli állatokra, kacsákra kezdett vadászni. (5) Amint így vadászni jár, azt mondja neki a nénje:

– Te a ház imádkozó oldala⁷ felé ne menj! (6) A ház mögött tűnt el az apai rokonságod. (7) Réges-régi őseid. (8) Nem jöttek vissza.

(9) Egy napon ott járt, két napon nem ment arra, kacsára-vadra vadászva. (10) Egyszer aztán, egy reggelen azt gondolja:

– (11) Nosza, én elmegyek. (12) Szegény néném nem látja meg, kis idő múlva egy fát, két fát megkerülök, a ház mögé megyek. (13) Imádságos házfél, szíves (közepes) házfél felé megyek. (14) Miért nem enged engem arra. (15) Hiszen én még nem jártam arrafelé. (16) Lehet, hogy azon az oldalon még több vad-hal van.

(17) Így hát Asszony-unokaöccse egy reggel vadászni ment, kacsát-vadat keresni. (18) A ház ajtaja felől indult, a nénje nézi. (19) Az ajtó felől indult, s amikor egy fa, két fa mögé került, a ház már éppen eltűnt. (20) Megfordult, körbejárt, imádságos ház imádságos oldalára ment, szíves ház szívéhez. (21) Amikor egy vonalba került a ház imádságos falával, szíves ház vonalához amikor érkezett, erdei óriás kitaposta ösvényt, szellem kitaposta ösvényt [talált]. (22) Ezen az erdei óriás kitaposta ösvényen, szellem kitaposta ösvényen elindult. (23) Talán hosszan mente után, talán röviden mente után egyszer amint előre tekint, szálas vörösfenyőből épített ház, szálas lucfenyőből épített ház⁸, nagyon nagy ház, hosszan hosszú ház, magasan magas ház. (24) Magában gondolja:

– Ugyan, mi van itt, miért nem engedett idejönni a néném. (25) Vajon lakik-e itt valaki kettőnkön kívül. (26) Megnősült férfit nem lehet látni, férjhez ment nőt nem lehet látni.

7 A bejárati ajtóval szemben lévő fal, ahol a házi bálványokat őrzik, és amely mögött az áldozati szertartásokat végzik.

8 A folklórban a vörösfenyő és a lucfenyő együttes szerepeltetése természetfeletti lény jelenlétére utal.

(27) Asszony-unokaöccse amint megy, magában gondolja, ugyan, miféle szellem lakta házba lépek be, ugyan miféle erdei óriás lakta házba lépek be. (28) Kinyitotta az ajtót, belépett. (29) Amint belépett, látja... amint belépett, látja, hogy a ház közepén egy vasorrú-rézorrú banya egyik lábát a térdén átvetve fekszik. (30) Orrlyukai, mint a vastag bőrű bika, inas bika bőre. (31) Mélyen alszik, a szálfa ház, gerendás ház majdnem összedől, úgy horkol. (32) A fiú belépett, köszön:

– Jó napot! (33) Jó napot, mondom!

(34) Hang nincs, nem ébredt föl. (35) Erre a fiú rákiált:

– Milyen erősen, mélyen elaludtál, jó napot!

(36) Erre már felébredt, felült.

– (37) Oh – mondja – jó napot! (38) Micsoda finom véres-nyers emberfalatocska – mondja – emberé, emberfia – mondja – boldog kezével-lábával hozta ide – mondja. – (39) Ilyen evésre vágytam, a saját kezével-lábával – mondja – ennivaló falatot, véres húsfalatot a saját kezével-lábával hozta ide.

(40) Felkelt, kiment, énekelni kezdett, amint kiment:

(41) „Embert leütni való

két sarkú nyárfa bunkócskám,
nyárfa bunkócskám van nekem.

(42) Embert leütni

nyárfa bunkócskám keresni,
én keresni tüstént elindulok.”

(43) És már kint is volt. (44) Amint kiment, a vasorrú-rézorrú anyó amint az ajtót betette, Asszony-unokaöccse énekelni kezdett:

(45) „Ha én énekhöz ember vagyok,

ha én mesehozó ember vagyok⁹,
könnyű szél emelte száraz levél,
gyorsjárású vékony hártya legyek, átváltozzam.

(46) Honnan jövő gyors szellő suhogás

a ház tetőablakához fújjon fel,
emeljen fel.”

(47) Erre megfordult, bukfencezett, széltől emelt száraz levéllé, hártyává vált. (48) Honnan jött gyors szellő suhogás megemelte, felfújta. (49) A tetőablakon keresztül kiesett, kint teljes emberi valójában felállt. (50) Miközben teljes emberi formájában felállt, így énekelt:

9 Azaz: ha az a sorsom, hogy megmaradjak, az énekek és mesék hőségéé váljak...

- (51) „Ha én énekhozó ember vagyok,
 ha én mesehozó ember vagyok,
 mostantól fogva forduljak át
 tarka hasú, kicsiny lúdfiókává¹⁰,
 kis lúdfi két síkos szárnya,
 kerek égen én, kis férfi
 fent csapkodjak,
 fent röpjek.”
- (52) Erre megfordult, bukfacezett, tarka hasú kicsiny lúdfiókává változott.
- (53) A tarka hasú kicsiny lúdfi két síkos szárnyával csapkodni kezdett, esős felhők magasában csapkodott, szeles felhős magasában csapkodott. (54) Így repülven énekelni kezd:
- (55) „Ha én énekhozó ember vagyok,
 ha én mesehozó ember vagyok,
 ősapáim mente úton
 milyen vitt emberként vitetem,
 milyen hozott emberként hozatom?”
- (56) Talán hosszan repülte után,
 talán röviden repülte után
 esős felhő magasában,
 szeles felhő magasában
 egyszer csak
 az alsó, bundás földön
 ím észrevesz valamit.
- (57) Esőt hozó felhős pára,
 ...¹¹ hozó felhős pára,
 vége elérhetetlen fejedelmi város,
 vége elérhetetlen hős város,
 leveles város egyik végén,
 tűleveles város egyik végén
 tarka hasú kicsiny lúdfi,
 kicsiny lúdfi két síkos szárnya,
 leszálló állat kis leszállással
 íme földet ért.

10 Kis lúd: a tengeri ludak egyik faja, lat. Branta

11 Ismeretlen szó, az eső szinonímája a folklórban a paralel sorokban.

(58) Azon nyomban megfordult,
teljes ember formájába
ő ott átfordult.

(59) És elindult, s hát ezen faleveles város, tűleveles város szélére érve látja: ez egy vasnyárs fejű fejes város, vasfúró fejű fejes város¹². **(60)** Vasnyárs-fejű, vasfúrófejű város, evő szellemmel tele város, harapó szellemmel tele város¹³.

(61) Miután városi kis utcán lépkedett, városi nagy utcán lépkedett, városi magas, magas házat keresett, falusi magas, magas házat keresett, városi utcán, falusi utcán magas házat. **(62)** Amint belépett, a helybéli uralkodó a szent sarokban¹⁴ az oldalán fekszik egy cobolyprémen. **(63)** Mondta, [így] beszélt:

– Jó napot!

(64) Á, amíg korábban lépkedett, városi kis utcán, városi nagy utcán ment, evő szellemekkel teli város[ban], a harapó szellemekkel teli város, vasnyárs fejű fejes város, vasfúró fejű fejes város[ban]. **(65)** Szűnyograjok támadtak rá, szíves férfi szívét huzigálták, szájas férfi száját ráncigálták. **(66)** Amikor rátámadtak, ő megrázta magát, ellökte, elrúgta őket magától, egyiknek keze tört, másiknak lába tört, a megzavarodott szűnyograj, szertesét repült, kétfelé rúgta őket. **(67)** Így ment, városi utcán magas házba belépett, falusi utcán magas házba beléptekor belépett:

– **(68)** Jó napot! – mondja. **(69)** Ez mondja: – Jó napot – e szóval szól neki.

– **(70)** Jó napot – gyenge hangon kezdi – te – mondja – unokaöcsike, unokaöcsike, te jöttél ide, és még te köszönsz. **(71)** Én városlakóim, földijeim, város tele, falu tele népem kezét széttörő férfi, kezüket széttörted, lábát széttörő férfi, lábukat széttörted, ez micsoda dolog?

(72) Akkor Asszony-unokaöccse megszólal:

– Hát milyen városlakóid, földijeid vannak, túlzásokba esnek, emberi fejedelem-hús, hős-hús nem elég nekik. **(73)** Én ott elintézem őket. **(74)** Élő kézzel, élő lábbal ide ugrálnak. **(75)** Én őket csak odébb tologatom. **(76)** Kezeik, lábaik, csontjaik gyengék, leszakadnak. **(77)** Amikor meg akarnak ölni, ellököm magamtól őket, lerázom. **(78)** Nincs erejük, összetörnek.

12 Azaz: város-erőd, ahol a kerítésoszlopok lándzsákban végződnek.

13 A városban bálványszellemek lakoznak, melyeket az emberek ételáldozattal vendégelnek meg.

14 A bejárati ajtóban szemben lévő falnál.

– (79) Apád izéje, anyád izéje kutya vagy, még engem tanítani jöttél ide!

(80) Azzal amint üstvas fekete kardjához, üstvas fekete páncéljához kapott volna és megfordult, Asszony-unokaöccse a hajánál megragadta, cibálta. (81) Fülét cibálta, a deszkás ház padlójára lecsapta, taposni, ütni kezdte. (82) Fülénél elkapta, hajánál elkapta, a deszkás ház padlójára rántotta, ütötte. (83) Végül koszos vérét üst-fekete vére közé keverte.¹⁵

– (84) Apád izéje, anyád izéje kutya vagy, mindjárt szétlapítalak! (85) Te ősi sok bátyámat, ősi sok nénémet megetted, most meg rám gondolsz. (86) Az én véres darabjaimat megenni gondolod. (87) Apád izéje, anyád izéje kutya. (88) Ha ősi sok bátyám, ősi sok néném, [akik] derék ludakká, nagy csapattá [váltak], nem változtatod nekem vissza, elpusztítalak.

(89) Az meg lent kiabál, rimánkodik, bög.

– (90) Öcsike, öcsike, tégy jót velem! (91) Én fejedelmi ember fejedelmi lelkemet ne nyúzd meg, én hősi ember hősi lelkemet ne nyúzd meg! (92) Ősi sok bátyádat, ősi sok nénédet, régen elment derék ludak nagy csapatát neked visszafordítom, derék kacsák nagy csapatát neked visszafordítom. (93) Ha innen elmész, széles város szélén, széles falu szélén élő vizű tó van, élő fűvű, árvízi vizű, zavaros vizű tó van. (94) Amikor az árvízi vizű, zavaros vizű tóhoz érsz, derék ludak nagy csapata már régen ott ül. (95) Ősi sok bátyád, ősi sok nénédet, derék ludak nagy csapatát ott meglátod. (96) Kérlek, engem engedj el.

(97) A ház padlódeszkái szertesztét repültek a sok ütéstől, taposástól. (98) Lefelé csak a csizma két orra villant meg. (99) Ilyen beszéd dörgött lefelé, ilyen szó visszhangzott le:

– (100) Amikor a cirbolyatoboz bábu népek ideje megszületik, amikor fenyőtoboz bábu férfiak¹⁶ ideje megjelenik, ezen világos holdfényes világ, napfényes világ, napfényes világ, holdfényes világ felszínén teljes emberi formát nem öltök, többé nem jelenek meg. (101) Tüzes hét lelkű uralkodó, hős hét lelkű uralkodó módjára.

(102) Ezzel kifordult, a véges város elejére, a széles város elejére ment. (103) Erre megfordult, bukfencezett, tarka hasú kis lúdfi formát öltött. (104) És elrepült. (105) Véges város végére repült, véges falu végére repült.

(106) Véges város végére érkezte, véges falu végére érkeztek [ott

15 Azaz: véresre verte

16 Azaz: a mai emberek ideje

van] egy árvízi vizű, zavaros vizű tavacska, [olyan bővizű, hogy] egy folyó is elmerülhet benne, a csillagos ég is elmerülhet benne. **(107)** Amint odaért, látja, hogy derék ludak nagy csapata már régóta leszállt oda. **(108)** Mintha az ő réges-régen elment ősi sok bátyja, ősi sok nénje érkezett volna meg, úgy látszik, derék ludak nagy csapata leszállt oda. **(109)** Üdvözölték egymást, majd a derék ludak nagy csapata elrepült.

(110) Hosszú ideig szálltuk után, vagy talán rövid ideig szálltuk után, oda repülvén, esős felhők mosta világban, szeles felhők mosta világban amint szállnak, amikor a házához közeledtek, éppen a vasorrú-rézorrú banya háza fölé értek. **(111)** [Asszony unokaöccse] így szólt földijejéhez, ősi sok bátyjához, ősi sok nénjéhez:

– Ti gyorsan menjetek haza! **(112)** Én majd utánatok jövök. **(113)** Én előbb ide – mondja – néném nénje házába ellátogatok. **(114)** Én jöttöm [után] – mondja – aztán megérkezem. **(115)** Hiába vár engem (ne várjon hiába).

(116) A rokonai hazamentek, ősi sok bátyja, ősi sok nénje. **(117)** Hazaszállt a derék ludak nagy csapata. **(118)** Ő meg tovarepült. **(119)** Odarepülvén leereszkedett a ház tetejére. **(120)** Tarka hasú kicsi lúd képében szállt le. **(121)** Ide-oda fordult, teljes ember alakjában állt fel. **(122)** Leugrott, bement az ajtón. **(123)** Az öregasszony erre fölült.

– **(124)** Ó – mondja – Asszony-unokaöccse, unokaöcs – mondja – öcsike, öcsike! **(125)** Te – mondja – akkor elmentél, most bizony nem menekülsz! – e szavakkal fölugrott.

(126) Úgy látszik, addigra már megkereste a kétsarkú nyárfa bunkócskáját, ott hevert az oldalsó lócán. **(127)** Azt a kétsarkú nyárfa bunkót, kétrovátkájú nyárfa bunkót, kétsarkú, kétrovátkájú nyárfa bunkót – amikor fölugrott, tapogatva kereste [az anyó]. **(128)** Ő elkapta a hajfonatánál, hajfonatát a keze köré csavarta, a padlóra nyomva. **(129)** A deszkás ház közepére így lenyomta. **(130)** Miután sokáig nyomta, vagy talán rövid ideig nyomta, deszkás ház padlójához csapkodása, ütése után koszos vérét üst-fekete vére közé keverte.

– **(131)** Apád izéje, anyád izéje, kutya! – e szavakkal ütötte. – **(132)** Ősi sok bátyám, ősi sok néném előkerült, akiket megzabáltál, felfaltál. **(133)** Belőlem egy falatot sem kapsz. **(134)** Kétsarkú nyárfa bunkócskád egyik vége téged ér el.

(135) Ezekkel a szavakkal egyszerre felüvöltött. **(136)** E szavakat kiáltotta, miközben véresre verte.

– **(137)** Kérlek szépen, Asszony-unokaöccse, – e szavakat mondja – én

fejedelni lelkemet ne szakítsd szét, én hősi lelkemet ne szakítsd szét!

(138) Egyszer, amint így veri, a ház padlódeszkái vagy széttörnek, vagy kettémennek. **(139)** Akkor megrázta és ledobta. **(140)** Véresre verte. **(141)** Lentről ily beszéd hangzott, zengett, ily szó hallatszott, zengett:

– **(142)** Tüzes hét lelkű ember, hős hét lelkű ember módjára, istennők képében, hősök hősi képében többé nem jelenek meg. **(143)** A cirbolyatoboz bábuk megjelenésének idején, a fenyőtoboz bábuk megjelenésének idején én százhetven kórral nyúzó anyóvá válok. **(144)** Hét olvadt folyókanyarulat alá megyek, hét jégtorlaszos folyókanyarulat alá megyek¹⁷.

(145) Ezzel Asszony-unokaöccse kiment. **(146)** Tovább, hazament. **(147)** Amikor hazaért, ősi sok bátyja, ősi sok nénje már régen megérkezett, rokonai a kis világ végén otthon voltak. **(148)** Az elhunytak, ősi sok embere mind visszaváltoztak. **(149)** Asszony-unokaöccse ősi sok nénjét, ősi sok bátyját egészségessé, jóvá visszafordította. **(150)** Ezzel a gazdagsággal-szerencséjével Asszony-unokaöccse tovább él.

17 Azaz: eltűnők.

VI. A gazdag kereskedő, gazdag Péter/Márk¹⁸

Dmitrij Kecsimov

(1) Egy városban él Péter. (2) Gazdag Péter, gazdag kereskedő, gazdag Péter. (3) Amint így él-hál, a szegény emberhez olyan rosszul viszonyul¹⁹, kutyái vannak, ha egy szegény ember közel megy hozzá, kutyáit elengedi, a kutyák a szegény embert széttépik. (4) Olyan sok gazdagsága-pénze van, az emberekkel nem törődik²⁰.

(5) Egyszer, ebben a városban élvén, Városszéli-faluszéli-öreg-anyónak-apónak hát fia született. (6) Miután megszületett, egy papíron... egy papírt vettek észre. (7) A fiúk születése után, a királyhoz²¹ vitték. (8) A királyhoz vitették, az meg észrevette a papírt: (9) „Ez az öreg anyó-apó fia a Péter gazdag-pénzes házába beleül, Péter lányát elveszi.”

(10) Hát izé, ezt a beszédet meghallva a kereskedő mondja:

– (11) Ez miféle beszéd? (12) Én – mondja – nem akarom – mondja –, hogy a Városszéli-faluszéli-öreg-anyó-apó fia az én gazdagságom-pénzem bírja. (13) Miféle beszéd?

(14) És a Városszéli-faluszéli-öreg-anyó-apó fia vagy hosszan nőtt, hosszan tán nőtt, egyszer, amint így él, egyik napról a másikra járó nagyságúvá lett, szaladgáló nagyságúvá lett.

(15) Egyszer aztán utazásai közben ez a Városszéli-faluszéli-öreg-anyó-apó fia valakit meglátott, egy öregapóval találkozott, egy öreg apókával. (16) Amikor az öregapót meglátta, hát [az azt mondja]:

– Városszéli-faluszéli-öreg-anyó-apó fia! (17) Milyen nagyot nőttél, férfi lettél, hova mész?

– (18) Ej – mondja – játszadozva futkározok.

– (19) Hát játszadozva futkározol, te. (20) Én hát neked egy ilyen papírt adok, te, izé, ezt a papírodat vidd el, és izé, add oda. (21) Mondd meg, izé, hogy erre a papírra az van írva, hogy elveszed a lányát, a veje leszel.

(22) És hát, a kereskedő Márk nincs otthon. (23) Odaér, a kutyák össze-

18 A mesélő a kereskedőt hol Péter, hol Márk néven említi, de nyilvánvalóan ugyanarról a személyről van szó.

19 Szó szerint: belseje rossz.

20 Szó szerint: nőre-férfira néző kedve nincs.

21 Szó szerint: égi uralkodó

vissza ugrálnak. **(24)** Az asszony mondja:

– Mi történt?

(25) Odaadta a papírt, az asszonynak odaadta, hát, az asszony elolvasta, hát a papírra az van írva, hogy izé, ez a gazdag ember, Márk írta papír:

(26) „Asszony, gyorsan sürgölődj, az én hazaérkezésemre – izé – lakomát készíts! **(27)** Lakodalmi asztalt teríts, készíts! **(28)** Azon a napon megérkezem, hazaérkezésem napjá[n] kezd el a lakomát! **(29)** Lányunkat a Városszéli-faluszéli öreg anyó-apó fiának adjuk. **(30)** Megérkezésemkor legyen megterítve, a lakodalom előkészítve.”

(31) És átadta a papírt. Az anyó-apó fia odament. **(32)** [Az asszony] mondja:

– Te menj el, azon a napon megkeresünk téged.

(33) És anyó-apó fiát egy napon megkeresték.

– **(34)** Gyere hát! **(35)** Apósod ma érkezik.

(36) Amikor elkezdték a lakomát, odament. **(37)** Leült, kis idő múlva belépett Márk, a gazdag kereskedő.

– **(38)** Hát ti meg miben mesterkedtek? **(39)** – Az asszony így felel:

– Hiszen te írtad így – itt a papír, ide írtad, hogy amikor megjövök, készíts lakomát, csináld meg. **(40)** Megérkezésemre lakodalmi asztalt kell teríteni. **(41)** Városszéli-faluszéli öreg anyó-apó fiának adjuk a lányunkat.

(42) Márk, a gazdag kereskedő azt mondja:

– Ez micsoda beszéd, ki mondta neked, hogy adjuk oda a lányunkat?

(43) Ki parancsolta, hogy Városszéli-faluszéli-öreg-anyó-apó fiának adjuk oda?

– **(44)** Nézd meg, itt van a leveled.

(45) Elvette az írást, olvasni kezdte, valóban, az ő írása. **(46)** Nincs mit tenni. **(47)** A vagyona veszélybe került. **(48)** Leültek a lakomához, a lányát is odaültette. **(49)** Gondolkozik: „Mit csináljak?”. **(50)** Gondolkozik: „Mi módon, én bizony izé, *enterap*-tenger²² másik felén izé van, kígyókirály van. **(51)** Oda küldöm, ezt az anyó-apó fiát. **(52)** Oda küldöm. **(53)** Talán nem jön vissza, az oda küldött emberek nem jönnek vissza”. **(54)** És hát, egyszer így szól hozzá:

– Nahát, vóm – mondja – én neked, izé, munkát találtam. **(55)** Jó lenne, ha elmennél, oda járnál. **(56)** Menj el a kígyókirályhoz, vannak nála dolgaim, amelyekre szükségem van. **(57)** Hozd ide őket! **(58)** Valamilyen módon hozd el őket, mondd, hogy én küldtelek. **(59)** Ő tudja, miket.

22 A tenger jelzője értelmezhetetlen szó, mesékben előforduló kifejezés.

(60) Na, igen, ezt parancsolták, elment. (61) Amint megy, egyszer csak gondolja, hogy hova megyek, elküldtek. (62) És így ment, így lépkedett. (63) Amint megy, az öregapót megint meglátja:

– Hova mész? (64) Hova küldtek téged?

– (65) Engem bizony elküldtek, Péter, a gazdag kereskedő a kígyókirályhoz küldött.

– (66) Nohát, ha elküldött, menj az *enterap*-tenger partjára – mondja.

(67) Amint mész, mész, egyszer odaérsz. (68) Csak semmihez ne nyúlj. (69) Egyszer egy nagy fatönkhöz érsz, egy kiszáradt fatönkhöz. (70) Ne nyúlj ahhoz a törzshöz, menj tovább, semmire se figyelj. (71) Amint így mész, mész, egyszer valahova érsz, a tengerparton egy csuka fekszik, nagyon nagy csuka. (72) Azon a csukán keresztül menj át, a csukán keresztül valahogyan menj át, kelj át, és menj tovább. (73) Akkor mész, mész, egyszer a tengeri átkelőhelyhez érsz. (74) A tengeren keresztül egy csónakos ember jár, ide-oda jár. (75) Odaér, idejön, ideér, odamegy és ide [vissza]. (76) Így jár egyfolytában, egyre csak járkál. (77) Amikor az az ember ideér, te menj, gyorsan ugorj a csónakba és kelj át [a tengeren]. (78) Ne fogd meg az evezőt-egyebet, ne kövess el bűnt! – (79) Na ja. (80) És elment. – (81) Amikor a kígyókirályhoz érkezel – mondja – egy asszonyt találsz ott, hanti asszonyt. (82) Ez az asszony talán tud segíteni neked. (83) Így, így. (84) Ily módon cselekedj.

(85) És elment. (86) A kígyókirályhoz. (87) Ment, ment, valóban, egy nagy fatönkhöz érkezett. (88) A fatönk mellett elment, továbbment, és egyszer odaérkezett. (89) Amikor odaérkezik – mondja – a csukához érkezik, a csukán keresztül egyenesen, a csukán átkelt.

(90) Amikor a csuka túlfelére átért, a tengerparton egyszer látja: hát egy csónakos ember [van ott]. (91) A tengeren jár, idemegy, odamegy. (92) Amikor odaért, a csónak elejébe ugrott és átment. (93) És amikor megérkezett, kiment a partra.

(94) Ment, ment, talán hosszan ment vagy talán röviden ment, fiatal vörösfenyőt húzott útra, fiatal lucfenyőt húzott útra²³ érkezett. (95) Egy házhoz érkezett, egy anyó volt ott. (96) Azt mondja az anyó:

– Mit keresni jöttél? (97) Idejöttél – mondja – miután idejöttél, élve nem mész el innen – mondja – lehetséges, izé... mi célból jöttél ide? (98) Na, jó. (99) Én elrejtelek téged. (100) Én téged elrejtelek, de amikor jön a

23 Tkp. fenyőfából épített útra

kígyókirály, ne mozogj, jól figyelj. **(101)** A kígyókirály jövele idején egyáltalán ne mozogj. **(102)** Igen, igen, így így. **(103)** Ha nem mozgosz. **(104)** A kígyókirály jövele idején ne mozogj. **(105)** És a kígyókirály jövele idején elrejtelek, hiszen a gazdag kereskedő, Márk megparancsolta neked, hogy a neki szükséges valamit szerezd meg a kígyókirálytól.

(106) A kígyókirály jötte idején elrejtette. **(107)** A nagy csuka korábban megkérte, hogy kérdezze meg. **(108)** „Kérdezd meg a kígyókirályt, meddig fekszem én itt. **(109)** Meddig kell itt kínlódnom.” **(110)** És amikor odament, a fatönk is megkérte: „Amikor odaérsz, mondd meg, kérdezd meg, légy szíves! **(111)** Meddig állok én itt. **(112)** Ahogyan a szél jár, egyik oldalról a másikra fúj.” **(113)** A tengeren keresztül járó férfi is megkérte, mondja: „Ha megérkezel a kígyókirályhoz, kérdezd meg, meddig járkálok itt. **(114)** Este itt járok, nappal itt járok, télen itt járok, nyáron itt járok.”

– **(115)** Igen, igen, én – mondja, az anyó mondja – megkérdezem.

(116) Amikor megjön, így fogok tenni. **(117)** Utána elengedlek, miután éjszaka elaludt.

(118) Hát, a kígyókirály apó megérkezett, mondja:

– Emberszagot érzek, véres-nyers szagocskát. **(119)** – Az anyó mondja:

– Apád mije, anyád mije kutya vagy, jártodban-keltedben mindenfélét összezabáltál-ettél. **(120)** Annak a szagát árasztod, bűzlesz. **(121)** Ki jönne hozzánk?

– **(122)** Hát igen – mondja –, valóban – mondja a kígyókirály az anyónak.

(123) És hát a kígyókirály lefeküdt. **(124)** Mondja az anyó:

– Hát... mióta itt vagyunk... (hallgatózott, korábban az anyó a lábába ültette).

(125) A kívülről [jövő hangot] hallgatja.

(126) Hallja, hogy az anyó kérdezi.

– **(127)** Ejnye – mondja – olyan dolgot tudok, a tenger partján egy nagy fatönk áll. **(128)** Azt a fatönköt a szél ide-oda fújja – mondja. **(129)** – Meddig kell így kínlódnia?

– **(130)** Ó – mondja –, az a fatönk – mondja – régóta ott áll, az a fatönk. **(131)** Azt a fatönköt – mondja – aki megböki, az olyan lesz, mint a gazdag kereskedő, Márk – mondja. **(132)** A gazdag kereskedő, Márk gazdagságánál-pénzénél többje lesz, ő is gazdag ember lesz. **(133)** Az alatt ezüst és arany van. **(134)** Olyan fatönk.

– (135) Aha – mondja. – (136) Hát így van. (137) Egy helyen meg a tengerparton egy csuka fekszik. (138) Nyarakon, télen ott fekszik. (139) Télen is ott fekszik. (140) Amint ott fekszik, vajon meddig tart, hogy ott fekszik.

– (141) Hát – mondja – az a csuka meg van büntetve, az a csuka – mondja –, meg van büntetve. (142) A gazdag kereskedő, Márk hét hajóját, arannyal-ezüsttel teli hajóját elnyelő csuka az. (143) Ez – mondja – ilyen csuka. (144) Ez a csuka – mondja – ha valaki odamegy, ez a csuka – mondja – a gazdag kereskedő Márk ezüst-arany hajóját kihányja. (145) Azután a csuka a vízbe csusszan. (146) Ilyen csuka az.

– (147) Ó, hát így van – mondja –, de van még valami a tengerparton. (148) Én – mondja – olyan dolgot tudok, hogy egy ember járkal a tengeren. (149) Egyre csak jár, a tenger túlfelére megy, a túlfelére érkezik, idejön, ideérkezik, odamegy. (150) Éjszaka jár, nappal jár, télen jár, nyáron jár, mindig jár, mindig jár. (151) Meddig fog így járni? (152) Hova jár így?

– (153) Á – mondja – ez olyan dolog, ha valaki ott nagyon siet. (154) Akkor ez az ember, az evezőjét odanyújtja neki, az oda beszáll, odaragad, ez az ember akkor megszabadul. (155) Így – mondja – van büntetve, szándékosan így rendelték. (156) Most – mondja – hamarosan egy másik embert ültetnek a helyére.

– (157) Hát igen.

(158) Hát, ezzel a beszéddel mindent megértett²⁴.

(159) És íme, miután megértette, és a kígyókirály elaludt, és az anyó a lábából kihúzta, kiengedte. (160) Miután az anyó kiengedte, egy hordót kinyitott, és három bögre vizet adott neki. (161) Olyan vizet adott neki, amitől erős-mámoros lett. (162) És íme, eliramodott.

(163) Futott, futott, a tengerpartra jöve gondolja: „Csak az evezőhöz ne nyúljak. (164) Ilyen beszédet hallottam”. (165) És megérkezett arra az oldalra.

– (166) Nohát! Mit mondott a kígyókirály?

– (167) Várj csak, vigyél át, azután elmondom.

(168) Átvitte, miközben vitte, miután átvitte, a partra szállván mondja:

– Idehallgass, elmondom. (169) Miután én elmentem és valaki idejön, nyújtsd oda neki az eveződet. (170) Akkor megszabadulsz. (171) Az az ember fog a csónakodba ülni. (172) Ilyen dolog.

24 Szó szerint: kezébe kapott.

- (173) Igen, igen, nagyon jó – mondja –, jó hírt hoztál.
- (174) És aztán elment, lépkedett, lépkedett, a tengerparton, egyszer csak a csukához érkezett. (175) Hát valóban nagy a csuka hasa, észrevette. (176) A csuka ide mászott, oda mászott. (177) Mondja a csuka:
- Na, mi újság?
- (178) Hát az az újság, izé, azt mondta a kígyókirály, hogy a hasadban ezüst-arany hét hajó van. (179) Azokat a hajókat gyorsan hányd ki. (180) A gazdag kereskedő Márk hajói. (181) Amikor azokat a hajókat kihányod, azt mondta, a vízbe csusszansz.
- (182) Hát hogyné, kis dolog, mindjárt kihányom őket.
- (183) Hányj, hányj, hányd csak ki! (184) A hajókat elviszem – mondja –, a nekem ígért hajókat.
- (185) És a szegény csuka öklendezett, öklendezett, egyszer kiesett egy hajó. (186) Tovább nyögött, nyögött, a hét hajót mind kihányta. (187) A szegény csuka egyszeriben a vízbe csúszott. (188) Hamarosan eltűnt a tenger vizében. (189) Még azt mondta:
- Köszönöm neked.
- (190) Miután kihányta a hajókat, a munkás a vízre lökte, és elindultak. (191) Ő az első hajóba szállt vezérként. (192) Amint így megy, megérkezik a fatönkhöz és az mondja:
- Kössetek ki!²⁵
- (193) A hajókból az emberek kiszálltak, a fatönc az mondja:
- Na, mi hírt [hoztál] ott jártodban?
- (194) Egy hangot sem adott ki, egyenesen elment [mellette]. (195) Mentében meglökte a fatönköt, az egyszeriben eldőlt. (196) A fatönc eldőlt, a fatönc alatt, íme, ezüst, arany. (197) A munkásainak a hajón megparancsolta, hogy az ezüstöt, aranyat rakják a hajóra. (198) A hajót rakják, rakják. (199) A hét hajó a vízszintig van megrakva. (200) Lement a tengerpartra. (201) A gazdag kereskedő Márk nézi:
- Mi a csuda, hajók jöttek, hét hajó, mind fénylik. (202) Ezek milyen hajók? (203) Csak nem az a hét hajóm, melyeket régen a csuka nyelt el? (204) Ej, az apád mije, anyád mije, kutya – mondja – az én vőcském művelte ezt. (205) Így életem végéig beül a házamba. (206) Gazdagságomat-pénzemet elvette.
- (207) És, ahogy mondta, a hajóiban lévő hadinép, munkásnép sem volt az

25 Tkp. keljetekek partra

övé. **(208)** Partra szálltak. **(209)** A gazdag kereskedő a fejéhez kapott, mit tegyen.

(210) És aztán, ő letelepedett abban a városban-faluban, a Városzéli-faluszéli-öreg-apó-anyó fia. **(211)** Apját-anyját magához veszi, a gazdag kereskedő Márk helyére ültette őket. **(212)** A gazdag kereskedő Márkot és feleségét valami piszkos vizet hordó emberekké tette. **(213)** Ezzel a szerencséivel-gazdagsággal élnek tovább. **(214)** Ennyi.

ANGOL FORDÍTÁSOK

I. Two short stories

Elena Kurlomkina

1.

(1) There once lived Bearded Chin and Two Thin Legs and Two Temples. (2) One day an army came upon them. (3) The soldiers shouted from outside. (4) They ordered Bearded Chin to light a fire. (5) As soon as he started to blow on the fire, his chin caught on fire and burned in the fire. (6) Two Thin Legs stepped about and about, until his two legs broke. (7) And Two Temples scratched and scratched, until his temples ruptured. (8) When the soldiers entered, it was the end of the men.

2.

(1) There once lived Cranberry and Grass Bundle. (2) Once they went somewhere. (3) As soon as they came back, Cranberry ordered Grass Bundle to light a fire. (4) As soon as Grass Bundle began to light the fire, he burned up in the fire. (5) Cranberry laughed and laughed until he burst.

II. The eagle

Leonty Kayukov

(1) Once the little mouse and the forest bird got into an argument. (2) They began to battle. (3) The sky birds and the forest animals. (4) They began to go to war. (5) And the forest animals came — sitting in the tree is the eagle, Kares-iki.²⁶ (6) Their strength does not come [is not enough]. (7) They think about how they can defeat them. (8) And they send the mouse over.

(9) “You,” they say, “at night, when he’s sitting there, you at night climb up the tree, and cut off his feathers and fur.”

(10) Night fell, and the eagle sat there, and the mouse climbed up to him. (11) And he cut off his feathers and fur. (12) In the morning the battle began. (13) When the eagle tried to fly down, he simply fell. (14) Without feathers and fur, he simply fell. (15) They fought, they fought and they ran everywhere.

(16) [After this] they lived for a little while, and once a man went that way, a man looking for fish and wild animals. (17) He sees, behold, an eagle in the tree. (18) Featherless and furless, boneless and scaleless. (19) He turned back and prepared to shoot. (20) As soon as he prepared to shoot, behold, it turned into a baby owl. (21) He thought, “What good is this baby owl? (22) Let it sit [there], let it live.”

(23) He continued on, looked back, and it had turned into an eagle again. (24) He lifted his bow and arrow again and began to shoot. (25) Yet again, it turned into a baby owl. (26) For the third time, he continued on, looked back, and again the eagle sat there. (27) Again he began to shoot, and again it turned into the small creature. (28) “What use is it to me. I’ll continue on.”

(29) Finally he took the small creature with him home to his village. (30) He raised it, fed it with food and other things. (31) The small creature began to grow. (32) And once again, it turned into an eagle. (33) He began to raise it. (34) Its feathers and fur grew. (35) And one day, it said:

“You raised me. (36) I will raise you up. (37) I will carry you up for a bit. (38) Sit on me.”

(39) He sat and was taken. (40) They went for a bit, and then the eagle

²⁶This is the mythological name of the eagle.

threw him off. (41) And the man fell. (42) He thought, “This is the end of me.” (43) But he did not reach the ground, and [the eagle] went to him and made him sit. (44) And they went on, went home. (45) The next day, it says, “Let’s go again.”

(46) Again they went, the two of them, and [the eagle] lifted him from the ground and threw him. (47) It threw him, and the man started to reach the ground, and again it lifted him up, and they went on. (48) Again they went home.

(49) “Let’s go again,” it says. (50) Again the two of them go. (51) [The eagle] lifted him up very high and again threw him off. (52) And the man thinks, “This is the end of me.” (53) He almost reached the ground [he did not reach the ground a little], and again it lifted him up. (54) It took him home and says,

“You almost killed me three times, and I almost killed you three times.” (55) After this, the two of them lived well together.

III. The fly agaric mushrooms

Ivan Sopochin

(1) A Khanty man's story from the old days:

(2) If you leave your house, it waits seven years. (3) After seven years, it turns into a spirit house. (4) A man left his house and made another house.

(5) [After] leaving, a long time passed, seven years. (6) When he went hunting, the road [led] near to his house, and once going near his house he heard a sound, in the spirit house. (7) He went closer, and he hears that it is the sound of singing. (8) According to his memory, he left fly agaric mushrooms there. This something is singing in the abandoned house, in the inner corner of the abandoned house. (9) Don't leave fly agaric mushrooms.

(10) The girl of the spirit of the house is intoxicated on mushrooms: *tototoha-tototoha*.

(11) The girl of the spirit of the house is intoxicated on the fly agaric mushrooms, in the recess of the abandoned house, in the corner of the abandoned house. (12) Don't leave fly agaric mushrooms.

IV. Blind-deaf old man, old woman

Iosif Sopochin

(1) There once lived a woman and her nephew. (2) They lived like this, and the boy grew to be a skilled fisher and hunter. (3) Why, they had a burbot trap. (4) The nephew would go to check the burbot trap. (5) Checking the burbot traps, the [nephew] growing into a man, how much more will he grow, as he goes, his aunt realized that indeed, her nephew has grown big. (6) Growing into a man, how much more will he grow. (7) From here, from there, he grew big all around. (8) At one point the aunt says:

“Don’t go to the lower side of our burbot trap! (9) It is forbidden to go past the burbot trap. (10) Don’t go down that way at all,” she says.

(11) “Yes, yes, if it’s not allowed, then why would I even go?” (12) But a little later, he thinks to himself, when he goes to check the trap: “Maybe there is some good place, why doesn’t my aunt say the reason why she does not let me go there. (13) Maybe there are better fishing-hunting places that way, she is keeping the good hunting-fishing places from me. (14) This is why she tells me. (15) “Now, wait,” he thinks one day. “I will go that way now. (16) Despite her trying to hide it from me. (17) Why the devil did my aunt want to hide it from me, (just for that reason) I’m going that way.”

(18) And he started that way. (19) He went that way to check the trap. (20) Going towards the trap, [he thought]: “On my way back I’ll check the trap. (21) Now I’m going that direction immediately, down where my aunt said.”

(22) And he went a long way or a short way. He had not gotten very far, he looks, a house stands there. (23) This house is a very old house, a house made of straight redwood. (24) But it is such an old house that it is falling apart. (25) An old house stands there. (26) The boy looks, smoke, a thin line of smoke rises up.

(27) As he recovered [from his surprise], he carefully opened the door, quietly opened, stepped inside, and behold: inside, an old woman and old man are lying by the opposite wall. (28) A blind couple by the back wall, lying in the middle. (29) [The boy] carefully opened the door with one hand and closed it with the other. (30) He quietly sat down at the edge of their bed. (31) What will they do? (32) As he looked around better, he realized

that it was as if they could not see him. (33) As if neither one of them saw him. (34) They poke each other, the old man and old woman start yawning.

(35) “Is it noon, old woman?” he says.

(36) The old woman says, “Certainly. It’s already noon.”

(37) The old man says, “Hey, old woman, are you hungry?”

(38) “Certainly, I feel like I’m starving,” says the old woman. (39) “Then let’s play music.”

(40) To this the old man says, “Light the resin log.”

(41) The old woman lights the resin log, the old man says, “Hold the spear upright, towards the roof window. (42) I’ll play music.”

(43) “What do you think we should pull here? (44) Let’s call a three-year-old bull.

(45) And the old man started to sing:

“Three-year-old, oh,

Reindeer, oh

Land here, oh

Fall here, oh.”

(46) Perhaps from the layer of the world where storm clouds float or wind clouds float, something stepped through the roof window to the old man’s music. (47) As if it was in a strong wind, as if it was in a strong wave, a bull was pulled through the middle of the roof window by the instrument. (48) “Three-year-old,” he says, “reindeer bull, land here, fall here!” (49) As the bull came closer, through the roof window, they pierced it with the spear. (50) The old woman pulled out the spear. The old man and old woman began to skin the bull on the floor of the house.

(51) He sits and watches them. (52) As he sits and watches them, it is like they cannot see him. (53) The old man told the old woman to light the resin log, [and they got out] the seven-handled, six-handled great cauldron, and they put the entire bull in to boil.

(54) The boy watches. What the devil, what a fatty bull, and as the cauldron boils, he starts to carve a spit.

(55) They removed the cauldron from the fire. They started to eat in the middle of the floor. (56) The woman’s nephew prepared a spit, [and] skewered all the fatty meat on it. (57) He filled the spit. (58) He even ate from it. (59) He himself sat down to eat. (60) The old couple ate soup in the meantime. (61) He also ate from the soup. (62) When they finished the soup, the old man asks the old woman, “Well, are you full now?”

(63) Old woman says, “How would I be full? I am certainly not full. (64) How can it be that we have such great appetites in our old age? (65) Before, this much food would have satisfied us. (66) How did we become like this?”

(67) “Now, wait. Tomorrow we will call a three-year-old legged animal. (68) We will call a three-year-old elk. (69) How on earth did we become like this?”

(70) [The boy] realized that it was as if they could not see him. (71) When he began to leave, he tickled the old man’s chin.

(72) “But old woman, why did you tickle my chin?”

(73) Old woman says, “When did I tickle your chin?”

(74) A little later, he tickles the old woman’s chin.

(75) “But old man, why did you tickle my chin?” The two got into a fight.

(76) “Earlier you said, ‘Why did you tickle my chin?’ (77) And now you tickle my chin!”

(78) During this, holding the spit, [the boy] opened the door with one hand and closed it with the other. (79) And with this, he continued on. (80) “What the devil, my aunt told me to not come here! (81) It looks like she was hiding a very good place from me. (82) Tomorrow I’ll make an even bigger spit. (83) Earlier, [the old man] said, ‘I’m going to call a three-year-old reindeer.’ (84) Now I’m going home. (85) To the devil with the burbot trap, I’m bringing home meat.”

(86) What should I check the burbot trap for. He did not check the burbot trap. (87) He took the meat, went home. (88) As he went home, he took the meat on a spit.

(89) “You were certainly gone for a long time checking the burbot trap. (90) Well well, what is that? What are you bringing?” his aunt asked.

(91) “Just eat, eat, eat, don’t talk!”

(92) “Didn’t I tell you to not go that way?” his aunt said. (93) “What the devil, don’t do such an preposterous thing! (94) Where are you going? (95) You thought perhaps that good people live that way? (96) The spirits that ate your father, they live there. (97) And you still go there.” The woman scratches her head. (98) “What will be of you? (99) I raised you to be so big. (100) You’re seeking your end. (101) But your parents disappeared on that very road. (102) Who told you to go there?”

(103) “Come on, I didn’t go anywhere. So eat, eat this fatty meat!”

(104) What could the aunt do? (105) She began to eat the meat.

(106) A day passed. (107) The next morning, when everything grew light [lit., the sun shone on their faces and backs], the aunt asks, “Well, where are you going?”

(108) “I’m going to check the burbot trap.”

(109) The woman says, “Don’t go anywhere! (110) Check the trap, and come right back!

(111) To the devil with checking the trap. Upon reaching the trap, he kept going, and on the way he cut himself a good branch for a spit, and made a bigger spit. (112) He arrived, opened the door with one hand, and closed it with the other. (113) He had already learned [how things worked]. (114) When are they going to play music? He sat down on the edge of the bed. (115) They awoke at the same time, and it seemed they could not see him. (116) The old man and old woman certainly had become deaf and blind. (117) The old man yawns:

“Are you hungry, old woman?” he says.

(118) “I’m hungry indeed.”

(119) The old man says, “I’m also very hungry. What happened with us yesterday, having reached this old age? (120) How the devil did we get like this? (121) We ate a three-year-old reindeer bull, and we weren’t full from it. (122) Old people eat a lot indeed. (123) We have never experienced this before. (124) But today we’re calling a three-year-old elk, a three-year-old legged animal.

(125) “Old woman, light the resin log!”

(126) The old woman lit the resin log.

(127) “Hold the spear towards the roof window!”

(128) The old woman held the spear towards the roof window. (129) The old man began to play music.

“Three-year-old — oh,

Young elk — oh,

Land here — oh,

Fall here — oh.”

(130) Well, he sees: from the layer of the world where storm clouds float or wind clouds float, a three-year-old young elk, a three-year-old legged animal, almost fully developed legged animal flies there. (131) Some kind of strong wind is bringing it, some kind of strong wave. (132) It is brought towards the middle of the old man [and] the old woman’s roof window. (133) When it reaches the roof window, the tip of the spear, they

immediately pierce it through. (134) It let out a moan, fell into the house, dropped dead. (135) The old man and old woman started skinning [the animal] right there, they began. (136) [The boy] had already noticed the day before that the old couple could not see. (137) He started skinning too. (138) He grabbed the animal's hands and feet. (139) The old man says, "Put the seven-handled, six-handled big cauldron on the fire!" [lit., hang it up]

(140) They put the three-year-old legged animal, the young elk, into the seven-handled, six-handled big cauldron. (141) As we know, [the boy] had earlier already started making a spit. (142) When they took the legged animal off [from the fire], the old man [and] old woman started to eat, [and] he sat down nicely by the bowl too.

(143) He didn't touch old man or old woman's hands or feet. (144) He skewered all the fatty meat on the spit. (145) He filled the spit. (146) He did this indeed. (147) He ate, he ate, he ate all the soup. (148) The old man and old woman ate the soup, he also ate. (149) When they finished eating, old man asked,

"Well, old woman, are you full?"

(150) Old woman says,

"Not me. I'm not full."

(151) "How can it be," old man says, "I'm not full either. (152) Compared to before, our appetites have really grown. (153) Before, an elk would have easily filled us up. (154) How did our appetites grow so much? (155) Why do we have to eat this much? (156) Tomorrow we will call a three-year-old bear. (157) Maybe that will fill us up, a fat, nutritious animal. (158) Tomorrow we will call a bear indeed.

(159) [The boy] thinks to himself: "Tomorrow you are making a big feast indeed." (160) It was such a thing. (161) As he sat there, he thought to himself, "I'll tickle the old man's chin." (162) He tickled the old man's chin. (163) The old man got angry.

(164) Why the devil did you tickle my chin? (165) Yesterday you said that I tickled you. (166) Now why the devil did you tickle my chin? (167) Why are you tickling me in our old age, why are you tickling my chin?

(168) They began to argue. (169) When they settled down a bit, Woman's Nephew tickled the old woman's chin. (170) Old woman got angry: "Why did you tickle my chin?" (171) Old man got angry as well: "When did I tickle your chin? (172) The two of them began to argue. (173) They almost fought. "Why the devil did you tickle my chin?"

(174) A little later, he opened the door with one hand and closed it with the other, and left in silence. (175) Running ahead, he dashed home. (176) It was as if the trap did not even exist. (177) He took it [the meat], [and] the woman became angry again. “Where did you get this spit of meat from?”

(178) “Come on, my aunt, eat, eat, here is this fat elk meat. (179) I didn’t get it from anywhere, just eat, eat, eat. (180) Think about eating! (181) Why are you asking me?”

(182) The woman did not want to eat at all. (183) She says, “These people ate your paternal relatives, and you’re still running to them. (184) I raised you with difficulty. (185) But he says to his aunt, “Eat! (186) I’m going there for a reason. (187) Why, I got hold of these things. (188) It got dark. (189) In the morning, it grew light again, [and] he says to his aunt:

“I’m going to check the burbot trap.”

(190) The woman says:

“Come on, where are you going? (191) The burbot trap is empty. There are no fish in it.

(192) “No, why wouldn’t there be fish in it.”

(193) He went by the burbot trap. (194) The day before, he heard that they were calling a bear. (195) Again he nicely carved a spit, on which to skewer the fatty meat, such a spit he made. (196) Reaching the house, he sees: the smoke is barely, barely visible. (197) He carefully opened the door with one hand, closed it with the other. (198) He sat down on the edge of the bed. (199) He knew when they would play music [and] arrived then. (200) And really, they yawn once, wake up. (201) Old man says, “Well, old woman, are you hungry?”

(202) “Indeed,” she says, “I am.”

(203) Old man says, “I’m hungry too. (204) Yesterday we called a three-year-old elk, but it is as if we didn’t even eat it [lit., it went entirely by us]. (205) Come now, why weren’t we full? (206) This is why we’re calling a bear today. (207) Perhaps that will fill us up. (208) Now something fat and nutritious, we’re calling a bear. (209) Because the bear is a fat animal. (210) And he says to the old woman, “Light the resin log.”

(211) The old woman lit the resin log.

(212) “Hold the spear upright!”

(213) The old woman holds the spear facing the roof window. (214) The old man began to play music:

“Three-year-old — oh,
Bear — oh,
Land here — oh,
Fall here — oh.”

(215) Well, from the layer of the world where stormy clouds float or wind clouds float, the wind quickly blew a bear towards the roof window. (216) It flew on the top of the sky. (217) The bear came, came, to the middle of old man and old woman’s roof window. They pierced it through the point of the spear. (218) The bear ended up on the floor. (219) [The boy] had learned the day before, and he helped too. (220) He started to skin the bear too. (221) Now he had started bringing a knife with him. (222) He started knowing everything.

(223) They skinned the bear, and stood the big seven-handed, six handled cauldron upright, [and] put the entire bear in it. (224) After the bear-meat cooked, he skewered the fatty bits of meat on the spit. (225) He made a spit bigger than last time. (226) This way he skewered all the pieces of fatty meat. (227) After they had eaten and drunk, he ate too, and ate all the soup. (228) Nothing remained at the bottom of the cauldron.

(229) “Well,” said old man, “are you full now?”

(230) “No, how would I be full,” said old woman. “I’m not full.”

(231) “No, how can this be? (232) In what way can we not get enough to eat?” the two old people said such words. (233) Now there was not even tickling.

(234) “How can we not get full in any way?” the old man says to the old woman. (235) “Because of some unknown thing we cannot get full in our old age,” says the old man. (236) “Perhaps someone is watching us in our life right now. (237) We’ve gone blind, we’ve gone deaf, we don’t notice if someone is watching us. (238) How is that the day before yesterday we called a three-year-old reindeer bull, [and] it wasn’t enough? (239) Yesterday we called a three-year-old elk, it wasn’t enough. (240) Today we called a three-year-old bear, we didn’t get full. (241) Old woman, the days before, you said why did I tickle you. (242) And then someone tickled my chin, isn’t someone watching us?”

(243) “No,” says the old man. “Think back to the days when we ate the paternal relatives, the woman and her nephew stayed alive. (244) Woman’s Nephew must have grown up since then, became a grown-up man. (245) It isn’t this person who did something, is it?”

(246) Old woman says, “Well, well, indeed! (247) We left him there as a little child, but since then he’s grown up. It’s certain he’s doing something.”

(248) “Then tomorrow let’s call them here,” says the old man. (249) “It’s been a long time since we’ve eaten human meat. (250) We’ll call them. (251) Before we used to like human meat, and tomorrow let’s call them here.”

(252) What the devil! (253) Now he didn’t even tickle the old woman’s chin. As soon as he heard their talk, he left. (254) He opened the door with one hand, closed it with the other, and scampered home with the bear-meat spit. (255) His aunt was even angrier. (256) She could hardly see from her anger.

(257) “Well, where were you? (258) Where did you get that meat from?”

(259) Now he says to the woman, “Not one sound, eat, eat! (260) I tell you, eat!”

(261) Woman’s Nephew himself could not sit, could not lie down. (262) “Let’s see, what will happen?” he thinks to himself. (263) “Tomorrow I might end up on the end of a spear.” (264) He heard the old man’s old woman’s conversation, that in the middle of tomorrow’s middle day, at noon tomorrow’s noon day, they would call the woman along with her nephew. (265) “First I will call Woman’s Nephew, because he is already a grown-up man. (266) Then his aunt.”

(267) His aunt noticed that something was wrong. (268) She says, “Where are you going, why aren’t you checking the trap?”

(269) “Come on, but there’s no fish in the trap.”

(270) In the morning, at bright dawn, he says to his aunt, “Where is the big stone from the side bench? (271) I need that big stone.

(272) The woman says, “But it’s over there, by the side bench.”

(273) He took the stone, the big stone for sharpening axes and knives. (274) Holding that big stone to his stomach, he measured it. (275) It was just as big as his stomach. (276) Even bigger, perhaps, than his stomach. (277) He tries to stick it in his chest. It is exactly as big as his chest. (278) His aunt asks, “What are you doing? (279) What are you doing with that stone? (280) He says to the woman, “You be quiet!”

(281) Carefully he sticks the stone under his shirt. (282) The side stone is as big as his stomach. (283) The stone entirely covers his stomach and his chest. (284) “This is certainly good,” he thinks to himself. “If they call me, I will turn the stone towards the point of the spear.”

(285) Sitting in the house, he suddenly feels himself being lifted. (286) What on earth is this, Woman's Nephew is rising higher and higher. (287) At one point he goes through the roof window together with the stone. (288) His aunt calls after him, "For the love of heaven, told you in vain not to go there! (289) What will become of you, why did you go to that house? (290) You are in so much trouble," the woman shouts, cries, she whimpers. (291) He responds: "Don't cry, don't cry! (292) Don't sob!"

(293) The woman tried in vain to put out her hand, her foot to catch him. (294) Nephew was taken out the opening in the roof. (295) He rose up above the tops of the trees to the level of the clouds, towards the old man and old woman's house. (296) An evil, end-of-the-world wind lifts him. (297) It lifts him higher and higher. (298) Is this already the end of the world? (299) He looked down, the end-of-the-world wind is taking him towards the roof opening. (300) His stomach turns that way. (301) Facing the point of the spear, his stomach hits the points of the spear. (302) The stone slipped aside, and he fell into the house, onto the side bench.

(303) To the devil with it. When he stood up on the side bench, when the stone slipped aside, he kicked the music-playing blind-deaf old man. (304) He hit his face, ears. (305) The old man fell. (306) He pulled the instrument out of his hands, [and] he thoroughly beat up the old woman.

(307) "Now I've caught you. (308) To the devil [with you], you ate my paternal relatives, two stinking plagues [lit., corpse and illness], I'll put you in the cauldron. (309) And you wanted to eat me too. (310) Now I've caught you!"

(311) He put the musical instrument into the middle of the floor. (312) With this, he began to play:

"Come here, my aunt, oh, fly here, oh!"

(313) Well, his aunt was quickly brought from the layer of the world where stormy clouds float or wind clouds float, through the window. (314) When she fell through the roof window, her nephew caught her and helped her to her feet.

(315) "And you told me where I should go. (316) These two ate my paternal relatives, and they wanted to eat me," he says to the woman. (317) "What good can you say to this? (318) 'Don't go past the trap!' (319) If we hadn't known about it, they would have eaten us too. (320) But now I've caught them. (321) We'll skewer them on the end of the spear. (322) Like they did with my parents. (323) Indeed, I will put the two of them on the spear.

(324) He says to the woman, “Get a resin log! (325) Seven-handled, six-handled cauldron, bring it all! (326) Hold the spear. (327) Now I’m calling them. (328) What a lot of forest animals, fish, what a lot of people they ate. (329) And now we’ll skewer them on the end of the spear. (330) Stay [sit] here!

(331) With these words, Woman’s Nephew left.

(332) “I’ll skewer them on the end of the spear! (333) They went home to their house, and his aunt says, “What are you doing? (334) What on earth are you doing? (335) Don’t light the resin log, these aren’t edible animals.

(336) “Hold the spear towards the roof window!”

(337) The woman held the spear towards the roof window. The nephew with these words began singing:

“Blind-deaf old man,
Land here – oh,
Fall here — oh.”

(338) Well, from the layer of the world where stormy clouds float or wind clouds float, the old man, he pierced the old old man right there with the spear. (339) He rose to the roof window, fell at once, and when he fell, what would have held him up. (340) They pulled him down. (341) With that, [the boy] grabbed him and threw him out.

(342) He started playing music again:

“Blind-deaf old woman,
Land here — oh,
Fall here — oh.”

(343) Well, from the layer of the world where stormy clouds float or wind clouds float, she was taken to the roof window and immediately pierced through the point of the spear. (344) She fell. (345) They took them out, built a redwood fire, spruce fire, put both of them in it. (346) What old man, old woman collected in their lives, black foxes, black sable, other riches, they collected them all, [and] took them home. (347) And for themselves, they started calling winged animals, they started calling legged animals. (348) From that point on, playing music, whatever legged animal or fish they felt like eating, they called that kind of legged animal or fish. (349) The woman and her nephew still live with this wealth and luck.

V. The iron-nosed, copper-nosed old woman

Leonid Sopochnin

(1) There once lived a woman and her nephew. (2) They lived together a long time, they lived together a short time, who knows. (3) They lived like this until the boy grew to be able to use a bow and the arrow. (4) At first, he shot animals at close range, then he started shooting animals [and] ducks from far away. (5) Once as he was going hunting like this, his aunt says to him:

“Don’t go towards the praying wall¹ of the house! (6) Your paternal relatives disappeared behind the house. (7) Your old ancestors. (8) They did not come back.

(9) One day he went that way, two days he did not go that way, hunting for ducks and wild animals. (10) Then suddenly one morning, he thinks to himself:

(11) “Well, I’ll go. (12) My poor aunt won’t see. A little later I’ll go around one tree, two trees, and I’ll go behind the house. (13) I’m going in the direction of the prayer wall, towards the heart (middle) wall. (14) Why doesn’t she let me go that way? (15) But I’ve never been that way. (16) Maybe there are more fish and wild animals on that side.

(17) Thus Woman’s Nephew went hunting one morning, in search of ducks and wild animals. (18) He left from the house’s door, his aunt watching. (19) He left from the door, and when he went around one tree, two trees, the house disappeared. (20) He turned, went around, went towards the prayer wall of the prayer house, towards the heart of the heart house. (21) When he ended up in line with the house’s prayer wall, the heart house’s line, he found a path cleared by a giant, path cleared by a spirit. (22) He started on this path cleared by a giant, path cleared by a spirit. (23) Perhaps he went for a long while, perhaps he went for a short while. At one point he looked ahead and saw a house built of thin redwood trees, a house built of thin spruce trees.² A big, big house, a long, long house, a tall, tall house.

1 The wall opposite the entrance where the Khanty keep their fetishes that protect their homes and where they perform religious ceremonies.

2 The concurrence of redwood and spruce implies the presence of a supernatural being in Khanty folklore.

(24) He thinks to himself:

“Well, well, what’s here. Why didn’t my aunt let me come here?”

(25) Does someone live here besides the two of us? (26) A married man can’t be seen, a married woman can’t be seen.”

(27) As Woman’s Nephew went, he thinks to himself, what kind of spirits inhabited house did he step into, what kind of giant inhabited house did he step into. (28) He opened the door, stepped inside. (29) Upon entering, he sees... upon entering, he sees that an iron-nosed crone is sleeping, with her leg across her knee. (30) Her nostrils are like a thick-skinned bull, sinewy bull’s skin. (31) She is sleeping so deeply that the timber house, the lumber house almost collapses, that is how she is snoring.

(32) The boy enters, says hello:

“Good day! (33) Good day, I say!”

(34) There is no sound, she did not wake up. (35) The boy shouts: “How strongly, how deeply you fell asleep, good day!”

(36) To this she woke up, sat up.

(37) “Oh,” she says, “good day. (38) What a delicious bloody human morsel,” she says. “Human’s, human son,” she says. “Brought here himself on his own happy hands and feet,” she says. (39) “I was craving [a person] of this age, on his own hands and feet,” she says. “Food morsels, bloody meat pieces brought here on his own hands and feet.”

(40) She got up, went out, started singing, as she went out:

(41) “Good for knocking people out
my two-sided poplar club
I have a little poplar club.”

(42) Knocking people out
I’m looking for my little poplar club
I’m leaving to look for it right away.”

(43) And she was already outside. (44) As the iron-nosed, copper-nosed old woman left, Woman’s Nephew began to sing:

(45) “If I am a song-bringing person,
if I am a story-bringing person,³
a dry leaf, lifted by a light wind,
let me become a quickly-moving, thin membrane, let me transform.

3 I.e. if I am destined to stay alive and become the hero of tales and songs.

- (46) The rustling of a quick breeze coming from where
 Let it blow up to the roof window,
 lift me up.”
- (47) At this, he turned, did a somersault, turned into a dry leaf, membrane,
 lifted by the wind. (48) The rustling of a quick wind coming from where
 lifted him, blew him upward. (49) He fell through the roof window, outside
 he stood up in full human form. (50) As he stood up in the form of a full
 human, he sang:
- (51) “If I am a song-bringing person,
 if I am a story-bringing person,
 from now on, I will change
 into a dapple-bellied, pygmy gosling
 two slippery wings of a little gosling⁴
 I, little man, request
 That I flap up there,
 That I fly up there.”
- (52) To this, he turned, somersaulted, turned into a dapple-bellied pygmy
 gosling. (53) The dapple-bellied pygmy gosling started to flap with its two
 slippery wings, flapped up to the height of the rain clouds, flapped up to the
 height of the wind clouds. (54) Flying like this he began to sing:
- (55) “If I am a song-bringing person,
 if I am a story-bringing person,
 on the path of my ancestors
 as what brought person was I brought,
 as what taken person was I taken?”
- (56) Perhaps after a long flight,
 perhaps after a short flight,
 at the height of the rain clouds,
 at the height of the wind clouds,
 at one point,
 on the low, furry ground,
 he noticed something.
- (57) Cloud vapor-bringing rain
 Cloud vapor-bringing [...]⁵

4 Little gosling refers to the species *Branta*, a type of marine geese.

5 An unknown word that appears as a synonym of *rain* in Khanty folklore.

the end, an unreachable royal city,
 the end, an unreachable heroic city,
 leafy city on one end
 pine needle city on the other end
 the dapple-bellied pygmy gosling,
 pygmy gosling's two slippery wings,
 landing animal with a little landing,
 lo, reached the ground.

(58) Then and there he turned,
 in the form of a full human,
 there he transformed.

(59) And he set off, and, well, arriving at the edge of this leafy city, pine needle city, he sees: this is an iron spit-headed city, iron drill-headed city.⁶

(60) Iron spit-headed, iron drill-headed city, a city full of eating spirits, a city full of biting spirits.⁷

(61) After he stepped about on the city's little street, stepped about on the city's big street, he looked for the city's tall, tall house, the village's tall, tall house, a tall house on the city street, on the village street. **(62)** As he stepped in, the residing leader was lying on his side, in the holy corner⁸ in sable furs. **(63)** He said, he spoke:

“Good day!”

(64) Ah, while he was stepping about earlier, on the city's little street, on the city's big street he went, in the city full of eating spirits, city full of biting spirits, iron spit-headed city, in the iron drill-headed city. **(65)** Swarms of mosquitoes attacked him, they pulled his hearty man's heart, wrinkled his mouthy man's mouth. **(66)** When they attacked him, he shook himself, pushed them away, kicked them away from him, one broke its arm, another broke its leg, the confused mosquito swarm fell this way and that, he kicked them in two directions. **(67)** He went like this, entered the tall house on the city street, tall house on the village street, entered upon entering:

(68) “Good day!” he says. **(69)** He says this: “Good day,” with this word he greets him.

6 I.e. a fortified city where the posts of the fencing end in spikes.

7 This is the city which is inhabited by the spirits of fetishes, and these spirits are to be offered food as a symbol of respect.

8 At the wall opposite the entrance.

(70) “Good day,” he begins in a weak voice. “You,” he says, “little nephew, little nephew, you came here, and yet you greet me. (71) My city’s residents, my countrymen, my people the city is filled with, the village is filled with, you broke their arms, you arm-breaking man, you broke their legs, you leg-breaking man. What kind of thing is this?”

(72) Then Woman’s Nephew says:

“Well, what kind of residents, countrymen do you have, they take it too far. There isn’t enough human princely meat, hero meat for them. (73) I took care of them there. (74) They jump here with living arms, living legs. (75) I just pushed them aside. (76) Their arms, their legs, their bones are weak, they break. (77) When they want to kill me, I push them away from me, I shake them off. (78) They don’t have strength, they break.”

(79) “The thing of your father, the thing of your mother, you’re a dog, and you came here to teach me!”

(80) Then just as he was about to get his black iron sword, black iron armor, Woman’s Nephew grabbed him by the hair, pulled it. (81) He pulled his ear, tossed him onto the floor of the plank house, began to step on him, hit him. (82) He grabbed him by the ear, grabbed him by the hair, dragged him to the floor of the plank house, hit him. (83) In the end, he mixed him in his dirty blood, kettle-black blood.⁹

(84) “The thing of your father, the thing of your mother, you’re a dog, I will flatten you! (85) You ate my many ancestral uncles, you ate my many ancestral aunts, now you’re thinking of me. (86) You’re thinking of eating bloody pieces of me. (87) Your father’s thing, your mother’s thing, dog. (88) If my many ancestral uncles, my many ancestral aunts, [who] [turned] into valiant geese, a big flock, you don’t change them back for me, I will wipe you out.”

(89) [The man] is down there shouting, pleading, sobbing:

(90) “Little nephew, little nephew, be good to me! (91) I’m a princely man, don’t skin my princely soul, I’m a heroic person, don’t skin my heroic soul! (92) I will change back your many ancestral uncles, your many ancestral aunts for you, long gone goose flock. I will change back the valiant duck flock for you. (93) If you leave this place, on the edge of the edged city, edge of the edged village, there is a lake of living water, there is a lake of living grass, floodwater water, murky water. (94) When you reach the lake of

9 I.e. bet him bloody.

floodwater water, murky water, the big flocks of valiant geese will long be sitting there. (95) Your many ancestral uncles, your many ancestral aunts, you will find the big flock of valiant geese there. (96) I beg you, let me go.”

(97) The floor-planks of the house flew all over from all the hitting and stomping. (98) Downwards just the toes of the boots glimmered. (99) This kind of talk rumbled down, these kind[s] of word[s] echoed down:

(100) “When the time of the pine cone puppet people is born, when the time of the fir cone puppet men arrives,¹⁰ in this bright world of moonlight, world of sunlight, on the surface of the world of sunlight, world of moonlight, I will not take on full-human human form, I will not appear anymore. (101) Like a seven-spirit ruler, heroic seven-spirit ruler.”

(102) With this, he turned, went to the beginning of the finite city, to the end of the wide city. (103) At this, he turned, somersaulted, took up the form of a dapple-bellied little gosling. (104) And he flew away. (105) He flew to the end of the ending city, flew to the end of the ending village.

(106) Upon his arriving at the end of the ending city, arriving at the end of the ending village, [there is] a flood-water, murky water pool, [so deep that] a river could be absorbed by it, the starry sky could be absorbed by it. (107) As he reached it, he sees that the big flock of valiant geese had long landed there. (108) As if his long, long gone many ancestral uncles, many ancestral aunts had arrived, it seemed that the large flock of valiant geese landed there. (109) They greeted each other, then the big flock of valiant geese flew away.

(110) After their long flight, or after their short flight, flying there in the world awash in rain clouds, in the world awash in wind clouds as they flew, when they neared the house, they reached the house of the iron-nosed, copper-nosed crone. (111) [Woman’s Nephew] said to his countrymen, to his many ancestral uncles, many ancestral aunts:

“Quickly go home! (112) I will come after you. (113) First I [will go] here,” he says. “I will visit my aunt’s aunt’s house. (114) [After,] I will come,” he says. “I will arrive then. (115) She waits for me in vain. [Lit., She should not wait for me in vain.]”

(116) The relatives went home, the many ancestral uncles, the many ancestral aunts, all the relatives. (117) The big flock of valiant geese flew home. (118) He flew away. (119) Flying there he landed on the roof of the

10 I.e. when the time of contemporary men arrives.

house. (120) He descended in the image of a dapple-bellied little gosling. (121) He turned this way and that, stood up in the form of a full human. (122) He jumped down, went through the door. (123) At this, the old woman sat up.

(124) “Oh,” she says, “Woman’s Nephew, nephew,” she says, “little nephew, little nephew! (125) You,” she says, “you left then, now you definitely won’t escape!” With these words she jumped up.

(126) It seems that by then she had found her two-sided poplar club, it lay on the side bench. (127) That two-sided poplar club, two-notched poplar club, two-sided two-notched poplar club — when she jumped up, she looked for it, feeling about. (128) He caught her by the braid, wrapped her braid around his hand, pushing to the floor. (129) Like this, he pushed her down to the middle of the wood-plank house. (130) After squashing her for a long while, or perhaps a short while, to the wood-plank house floor, after the flailing about, the hitting, he mixed her dirty blood with his kettle-black blood.

(131) “Your father’s thing, your mother’s thing, dog!” With these words he hit her. (132) “My many ancestral uncles, my many ancestral aunts have turned up, [those] who you gobbled up, you devoured. (133) You won’t get a bite of me. (134) One end of your two-sided poplar little club will reach you.”

(135) With these words, he suddenly shouted. (136) He shouted these words as he beat her bloody.

(137) “I beg you, Woman’s Nephew,” she said these words, “don’t tear apart my princely soul, don’t tear apart my heroic soul.”

(138) Once, as he was beating her like this, the floorboards of the house either broke or split in two. (139) Then he shook her and threw her down. (140) He beat her bloody. (141) From below, this talk could be heard, boomed, such words could be heard, boomed:

(142) “In the manner of a fire seven-spirit person, heroic seven-spirit person, in the image of a goddess, in the image of heroic heroes I will not appear any more. (143) At the time of the appearance of the pine cone puppets, at the time of the appearance of the fir cone puppets, I will turn into the old woman bringing 170 diseases. (144) I will go under seven melted river bends, under seven frozen river bends.”¹¹

11 I.e. I am going to disappear.

(145) With this, Woman's Nephew turned and left. (146) He went on, went home. (147) When he reached home, his many ancestral uncles, his many ancestral aunts had long arrived, his relatives at the end of the small world were at home. (148) His many deceased ancestors revived (turned back). (149) Woman's Nephew turned his many ancestral aunts, many ancestral uncles healthy, good. (150) Woman's Nephew still lives with this wealth and luck.

VI. The rich merchant Peter/Mark

Dmitry Kechimov

(1) Peter lives in a village. (2) Rich Peter, rich merchant, rich Peter. (3) As he lives like this, he does not like the poor man.¹ He has dogs. If the poor man comes close, he lets his dogs go, the dogs tear the poor man apart. (4) He has so much wealth, money, he does not care about people.² (5) Once, living in this city, well, a son was born to the old woman and old man at the edge of the city, at the edge of the village. (6) After he was born, on a paper — they noticed a paper. (7) After the birth of the boy, they took him to the king. (8) They took him to the king,³ he noticed the paper: (9) “This son of the old woman and old man sits in rich, monied Peter’s house, marries Peter’s daughter.”

(10) Well, uh, hearing this talk, the merchant says:

(11) “What kind of talk is this? (12) I,” he says, “do not want,” he says, “the son of the old woman and old man at the edge of the city, at the edge of the village to have my wealth, my money. (13) What kind of talk is this?”

(14) And the son of the old woman and old man at the edge of the city, at the edge at the village either grew long, grew maybe long, once. As he lived like this, from one day to the next he became big enough to walk around, big enough to run around.

(15) Once during his travels, the son of the old woman, old man on the edge of the city, at the edge of the village, noticed a thing, he noticed an old man.

(16) When he noticed the old man, well:

“Son of the old woman and old man at the edge of the city, at the edge at the village! (17) How big you have grown, you’ve become a man, where are you going?”

(18) “Hey,” he says, “I’m playing, running around.”

(19) “Well, you’re playing, running around, you. (20) I will give you a paper, you know, take this paper, and, you know, hand it over. (21) Tell him that this paper has written on it that you will marry his daughter, you’ll be his son-in-law.”

1 Literally: his inside is bad.

2 Literally: he does not feel like looking at women or men.

3 Literally: to the heavenly ruler.

(22) And well, Mark the merchant⁴ isn't home. (23) He arrives, the dogs are leaping about. (24) The woman says,

“What happened?”

(25) He hands over the paper to the woman, well, the woman reads it, well, it's written on the paper that, uh, Mark the rich man wrote this paper:

(26) “Woman, quickly prepare for my arrival — you know — make a feast! (27) Prepare a feast table, prepare! (28) On the day that I arrive, on my arrival day start my feast. (29) We are giving our daughter to the son of the old woman and old man at the edge of the city, at the edge of the village. (30) Have the table set for my arrival, the feast prepared.”

(31) And he gave her the paper. (32) The son of the old woman, the old man went there. (33) [The woman] says:

“Go away, we'll find you on that day.”

(34) And they found the son of the woman, the son of the man on that day.

(35) “Come on! Your father-in-law is arriving.”

(36) When they began the feast, he went there. (37) He sat down, a little later Mark the rich merchant entered.

(38) “What are you all scheming?” (39) The woman responded thus:

“But you wrote this — here is the paper, you wrote here, ‘When I arrive, prepare a feast, do it. (40) For my arrival you must prepare a wedding feast. (41) We are giving our daughter [in marriage] to the son of the old woman and old man at the edge of the city, at the edge of the village.’”

(42) Mark the rich merchant said:

“What kind of talk is this? Who told you we are giving our daughter away [in marriage]. (43) Who ordered us to give her to the son of the old woman and old man at the edge of the city, at the edge of the village?”

(44) “Look, here is your letter.”

(45) He took the writing, began to read it, indeed it was his writing. (46) There was nothing that could be done. (47) His fortune was in danger. (48) They sat down to the feast, sat their daughter down too. (49) He thinks: “What should I do?” (50) He thinks: “In what way, I indeed, on the other side of the *enterap*⁵ sea there is a, you know, a snake king. (51) I will him

4 Sometimes the narrator refers to the merchant as Peter, and sometimes as Mark, but it is obvious that he means the same person.

5 The meaning of this attribute is unknown, it occurs in tales.

there, this woman and man's son. (52) I will send him there. (53) Perhaps he'll never come back, those sent there never come back." (54) And, well, at one point he says this to him:

"Well, my son-in-law," he says, "I found you, uh, work. (55) It would be good if you went there. (56) Go to the snake king. He has some things of mine that I need. (57) Bring these here! (58) Bring them back somehow, tell him that I sent you. (59) He knows what they are.

(60) So, yes, he was ordered to, he left. (61) As he goes, at one point he thinks to himself, "Where am I going? They sent me." (62) And he went like this, stepped like this. (63) As he goes, he notices the old man again:

"Where are you going? (64) Where did they send you?"

(65) "Indeed they sent me. Peter the rich merchant sent me to the snake king.

(66) "Well, if they sent you, go to the shore of the *enterap* sea," he says. (67) As you go, go, at one point you will reach it. (68) Just don't touch anything. (69) At one point, you will reach a big tree stump, a dried out tree stump. (70) Do not touch that stump, keep going, don't pay attention to anything. (71) As you go, go, at one point you will reach a place, on the sea shore there will lie a pike, a very big pike. (72) Go across that pike, go through the pike somehow, get across, and go on. (73) Then you go, go, and at one point you will reach the place to ferry across. (74) A row-man goes across the sea, he goes back and forth. (75) He reaches there, he comes here, he reaches here, he goes there and [back] here. (76) He goes like this constantly, just keeps going. (77) When the man reaches here, go, jump into the front of the row-boat and cross [the sea]. (78) Don't touch the oars and the rest, don't commit a sin!" (79) All right then. (80) "And he went. (81) "When you reach the snake king," he says, "you will find a woman there, a Khanty woman. (82) This woman might be able to help you. (83) Yes, yes. (84) Behave thus."

(85) And he went. (86) To the snake king. (87) He went, went, indeed he arrived at a big tree stump. (88) He went by the tree stump, kept on going, and eventually arrived. (89) When he arrived, he says, he reaches the pike, straight across the pike, he got across the pike.

(90) When he got across to the pike's other side, he suddenly sees the seashore: why, [there is] the row-man. (91) He goes across the sea, going back and forth. (92) When he reached [the shore], he jumped in the front of the row-boat and went across. (93) And when he arrived, he went out to the shore.

(94) He went, went, perhaps he went a long way or perhaps he went a short way, he arrived at a road with a young redwood pulled across it, a road with a young spruce pulled across it.⁶ (95) He reached a house, a woman was there. (96) The woman said:

“What did you come to look for? (97) You came here,” she says. “After coming here, you won’t leave this place alive,” she says. “It’s possible, uh... With what goal did you come here? (98) All right then. (99) I’ll hide you. (100) I’ll hide you, but when the snake king comes, don’t move, pay close attention. (101) When the snake king comes, don’t move at all. (102) Yes, yes, like this, like this. (103) If you don’t move. (104) When the snake king comes, don’t move. (105) And when the snake king comes, I will hide you, since the rich merchant Mark ordered you to get his important something from the snake king.”

(106) When the snake king came, she hid him. (107) The big pike had asked him earlier to ask [the snake king]. (108) “Ask the snake king how long I’ve been lying here. (109) How long I have to suffer here.” (110) And when he went there, the tree stump had asked him too: “When you arrive, tell him, ask him, please! (111) How long I have been standing here. (112) As the wind goes, blows from one end to the other.” (113) The man going across the sea had asked him too, he says: “If you arrive at the snake king’s, ask him how long I go [back and forth] here. (114) By night I go here, by day I go here, in winter I go here, in summer I go here.”

(115) “Yes, yes, I,” she says, the woman says, “I’ll ask. (116) When he arrives, this is what I’ll do. (117) After that, I’ll let you go, after night has fallen [slept].

(118) Well, the snake king arrived, he says:

“I smell the smell of a human, a bloody and raw smell. (119) The woman says:

“The thing of your father, the thing of your father, you’re a dog, in your coming and going, you gobbled up, ate all kinds of things. (120) You’re emanating that smell, you reek of it. (121) Who would come to us?”

(122) “Well, yes,” he says, “that’s true,” the snake king said to the woman.

(123) And the snake king lay down. (124) The woman says:

6 I.e. a road made of pine tree.

“Well, how long have we been here...” ([The boy] listened, earlier the woman had sat him in the bin)

(125) He listens to the sound from outside.

(126) He hears that the woman asks.

(127) “Now now,” she says. “I know that on the seashore stands a big tree trunk. **(128)** The wind blows the tree trunk back and forth,” she says.

(129) “How long does it have to suffer?”

(130) “Oh,” he says, “that tree trunk,” he says, “it has stood there a long time, that tree trunk. **(131)** That tree trunk,” he says, “whoever touches it will become like the rich merchant Mark,” he says. **(132)** “He will be have more money than Mark the rich merchant, he too will be a rich man. **(133)** Under it is silver and gold. **(134)** Such a tree trunk.”

(135) “Aha,” she says. **(136)** “That’s right. **(137)** At a place on the seashore there lies a pike. **(138)** During summers, during winter, it lies there. **(139)** It lies there during winter too. **(140)** As it lies there — how long will it last, that it lies there?”

(141) “Well,” he says, “that pike is punished, that pike,” he says, “is punished. **(142)** That is the pike that swallowed the rich merchant Mark’s seven boats, boats full of silver and gold. **(143)** This,” he says, “is such a pike. **(144)** This pike,” he says, “if someone goes there, this pike,” he says, “if someone goes there, this pike,” he says, “will throw up Mark the rich merchant’s silver and gold boats. **(145)** After that, the pike will slip into the water. **(146)** This is such a pike.”

(147) “Oh, well, that is it, then,” she says, “but there’s still something on the seashore. **(148)** I,” she says, “know of such a thing that there is a man goes across the sea. **(149)** He keeps going, he goes to the other side, arrives to the other side, comes here, arrives here, goes there. **(150)** He goes at night, he goes during the day, he goes in winter, he goes in summer, he is always going, he is always going. **(151)** How long will he go like this? **(152)** Where is he going like this?”

(153) “Ah,” he says, “this is such a thing, if someone there is in a rush. **(154)** Then this man hands over the oars, [the person] gets in, gets stuck, this man is then freed. **(155)** This,” he says, “is the punishment, this was intended to be like this. **(156)** Now,” he says, “soon another person will be seated to take his place.”

(157) “Indeed.”

(158) Well, with this conversation he understood everything.⁷

(159) And see, after he understood, and the snake king fell asleep, and the woman pulled him out of the bin, let him out. **(160)** After the woman let him out, she opened a barrel, and she gave him three mugs of water. **(161)** The water she gave him would make him strong and giddy. **(162)** And he scampered off.

(163) He ran, ran, arriving at the seashore, he thinks: “Just don’t touch the oars. **(164)** This is the talk I heard.” **(165)** And he arrived at that side.

(166) “Well, well! What did the snake king say?”

(167) “Wait, take me across, then I’ll tell you.”

(168) He took him across, after he took him, stopping on the shore he says,

“Listen here, I’ll tell you. **(169)** After I have left and someone comes here, give them the oars. **(170)** Then you’ll be free. **(171)** That person is going to sit in the row-boat. **(172)** It’s such a thing.”

(173) “Yes, yes, very good,” he says, “you brought good news.”

(174) And then he left, stepped, stepped on the seashore, until suddenly he arrived at the pike. **(175)** And the pike’s stomach was big indeed, he noticed. **(176)** The pike climbed here, climbed there. **(177)** The pike says:

“Well, what’s the news?”

(178) “Well, the news is, uh, the snake king said that there are seven boats of silver and gold in your stomach. **(179)** Throw those up quickly. **(180)** Mark the rich merchant’s boats. **(181)** When you have thrown those up, he said that you can slide into the water.

(182) “Why, of course, [what a] small thing, I’ll throw them up immediately.”

(183) “Throw them up, throw them up, throw up! **(184)** I’ll take the boats,” he says, “the boats promised to me.”

(185) And the poor pike heaved, heaved, eventually a little boat fell out. **(186)** It continued to groan, groan, [and] it threw up all seven boats. **(187)** The poor pike slipped into the water at once. **(188)** Soon it disappeared in the sea’s waters. **(189)** And it said:

“Thank you.”

(190) After throwing up the boats, the worker pushed them to the water, and they set off. **(191)** He [the boy] boarded the first boat as captain. **(192)**

⁷ Literally: got in his hands.

As they went like this, they arrived at the tree stump and he says:

“Dock here!”⁸

(193) The people got off the boats, the tree stump said:

“Well, what news [did you bring me] from your travels there?”

(194) He did not let out a sound, went straight [to the tree stump]. **(195)**

On his way, he gave the tree stump a push, it fell over immediately. **(196)**

The tree stump fell over, under the tree stump, behold, silver, gold. **(197)** He

ordered the workers on the boat to put the silver, the gold on the boat. **(198)**

They pack the boat, pack. **(199)** The seven boats are packed to the level of the water. **(200)** He went down to the seashore.

(201) Mark the rich merchant looks at him:

“What on earth, boats came, seven boats, all gleaming. **(202)** What are these boats? **(203)** They’re not my seven boats that the pike swallowed long ago, are they? **(204)** Oh, the thing of your father, the thing of your mother, dog,” he says, “my little son-in-law did this. **(205)** Thus till the end of my life he will sit in my house. **(206)** He took away my riches and my money.”

(207) And, as he said, the navy on the boats, the workers, were not his either. **(208)** They disembarked. **(209)** The rich merchant was at a loss, what to do.

(210) And then, the son of the old woman and old man at the edge of the city, at the edge of the village moved into the city, into the village. **(211)** He brought his mother and father to him, put them in Mark the rich merchant’s place. **(212)** He made Mark the rich merchant and his wife carriers of dirty water. **(213)** They still live with this wealth and luck. **(214)** That’s all.

8 Literally: land on the shore.

OROSZ FORDÍTÁSOK

I. Две сказки

Елена Курломкина

1.

(1) Однажды Бородатый подбородок и Тоненкие ножки и Головные виски живут. (2) Однажды война пришла к ним. (3) Эти воины ещё с улицы домой кричат. (4) Этого Бородатого подбородка огонь разжигать приказали. (5) Огонь чуть раздувать стал, и его подбородок огнём попыхнуло, и на огне сгорел он. (6) Тоненкие ножки сюда-туда шагал, шагал, и его две ноги сломались. (7) И это Головные виски чесался, чесался, и его двое виски насквозь продырявились. (8) Война домой хоть зашёл, люди все кончились.

2.

(1) Однажды Клюквинка и Сноп травы двоём живут. (2) Однажды, вероятно куда-то ходили. (3) Когда пришли домой, Клюквинка Снопу травы огонь развести велела. (4) Сноп травы огонь развести хоть начал, и огнём попыхнул. (5) Клюквинка смеялась, смеялась, и лопнула.

II. Орёл Карэс ики

Леонтий Каюков

(1) Однажды мышка и лесная птичка подрались. (2) И воевать стали. (3) Небесные с перьями птицы и в лесу живущие звери. (4) Войной пошли друг на друга. (5) И вот эти лесные звери пришли, оказывается, на дереве сидит Карэс ики – орёл. (6) Их сил на него не хватает. (7) Они думают, как бы побороть его. (8) И послали туда мышь.

– (9) Ты – говорят – пока он ночью сидит на дереве, ты ночью залезь на дерево и его перья и пух состриги!

(10) Наступила ночь, и Карэс ики сел туда, и мышь туда залезла. (11) И перья и пух она состригла. (12) Утром стали воевать. (13) Карэс ики хотел было вниз полететь, но просто упал вниз. (14) Без перьев, без пуха просто так вниз упал. (15) Воевали, воевали и в разные стороны убежали.

(16) Немного (с тех пор) пожили, и однажды по тому месту шёл человек-ханты, рыбу-зверя ищущий человек (т.е. охотник). (17) Смотрит, вот на дереве сидит Карэс ики. (18) Без перьев, без пуха, без кости, без чешуи. (19) Он обратно повернул, и хотел убить. (20) Чуть стал убивать, оказывается, маленьким совёнком стал (Карэс ики). (21) Думает: «Я что возьму с маленького совёнка? (22) Пусть сидит, пусть живёт.»

(23) Дальше чуть пошёл, вот обратно взглянул, снова в Карэс ики превратился. (24) Снова стрелы и лук вверх поднял-схватил, хотел застрелить. (25) Вот снова маленьким совёнком стал. (26) Снова третий раз пошёл, обратно взглянул, снова Карэс ики там сидит. (27) Снова хотел застрелить, снова маленькой птичкой стал. (28) «Но ладно, что с него возьму, дальше пойду. «

(29) В конце концов маленькую птичку с собой домой отнёс в свою деревню. (30) Растил его там, едой и другим кормил. (31) Это птичка стала расти. (32) Снова стал тем, Карэс ики. (33) Стал растить его. (34) Перья, пух у него выросли. (35) И однажды [Карэс ики] говорит:

– Ну, ты меня растил. (36) Я тебя теперь подниму. (37) Наверху немножко буду возить. (38) Садись на меня сверху.

(39) Он на него сверху сел, и его повёз. (40) Какое-то время немного летел, и вдруг вниз отпустил его. (41) И этот человек вниз упал.

(42) И вот он думает: «Мой конец наверно наступил.» (43) До земли чуть не дошёл, [Карэс ики] туда пошёл, и снова его поднял вверх. (44) И дальше пошёл, домой привёз.

– (45) На следующий день снова пойдём – говорит.

(46) Снова пошли, и снова с земли вверх поднялись вдвоём, и вниз бросил. (47) Вниз бросил, тот человек до земли долетел почти, и [Карэс ики] снова поднял, дальше полетел. (48) Снова домой привёз.

– (49) И снова поедем – говорит.

(50) Снова полетели. (51) Высоко очень взлетели вдвоём, и снова вниз бросил. (52) Этот человек думает: «В этот раз мой конец вот уже наступил.» (53) До земли чуть не дошёл, и снова вверх подхватил его. (54) Домой унёс и сказал:

– Ты меня три раза чуть не убил, я тебя тоже три раза чуть не убил.

(55) Дальше хорошо жить стали.

III. Мухомор

Иван Сопочин

(1) Рассказ из былых времен хантов:

(2) Если навсегда покидают дом, он ждет [в него еще можно вернуться] семь лет. (3) Через семь лет он превращается в дом с нечистью [плохие духи там поселяются, нельзя туда возвращаться]. (4) Один человек покинул свой дом, построил другой. (5) Много времени прошло с тех пор: семь лет. (6) Когда он ходил охотиться, дорога вблизи того дома проходила; однажды, когда он шел мимо него, послышался звук из дома с нечистью. (7) Он подошел ближе и слышит: песня звучит. (8) Помнил он, что оставил там мухоморы, кто-то поет в заброшенном доме, в углу заброшенного дома. (9) Не оставляйте мухоморы. (10) Девушку [имеется ввиду фигурка домашнего духа], хранительницу дома с нечистью, грибы одурманили: тототоха-тототоха.

(11) Девушка, хранительница дома с нечистью, захмелела от мухоморов, [поэтому слышалась ее песня] из глубины заброшенного дома, из угла заброшенного дома. (12) Не оставляйте так мухоморы.

IV. Слепые-глухие старик со старухой

Иосиф Сопочин

(1) Жила-была однажды женщина с племянником. (2) Жили-поживали тетка с племянником, племянник так вырос, что мог и охотиться, и рыбачить. (3) Была у них верша на налима. (4) Племянник ходил эту вершу проверять. (5) Проверяет вершу, растет, мужает, сколько еще будет расти, пока так ходит, тетка увидела, что и в правду вырос ее племянник. (6) Растущий-мужающий человек, до каких пор будет расти. (7) Вырос он так, что и в округе, и дальше стал ходить. (8) Тетка однажды ему и говорит:

– Вниз от нашей верши ни в коем случае не ходи! (9) Вниз от верши ходить нельзя. (10) Не ходи вниз по течению, ни за что, – говорит ему тетка.

(11) – Да, да, если нельзя, значит нельзя, зачем мне туда идти.

(12) Но вскоре он про себя думает: «А тетушка когда это говорила, все же почему меня туда не пускает? (13) Может, есть там места для рыбалки и охоты получше, чем здесь, их скрывает от меня тетушка. (14) Так мне и говорит. (15) Ну погоди, – думает он однажды, – сейчас в ту сторону пойду. (16) Не получится у нее ничего утаить. (17) Какого черта тетушка хочет скрыть их от меня, [вот назло ей] туда пойду».

(18) И отправился он в ту сторону. (19) Пошел он туда вершу проверить. (20) По дороге к верше [он подумал]: «Потом на обратном пути вершу посмотрю. (21) Сейчас сразу же в ту сторону пойду, вниз пойду, куда тетушка указала».

(22) И так, долго ли он шел, коротко ли, не ушел еще так далеко, видит: стоит там избушка.. (23) Очень старая избушка, из стройной лиственницы срубленная избушка. (24) Но настолько избушка была старая, что даже покосилась. (25) Старая избушка там стояла. (26) Парень смотрит: дым, тонкая струя дыма вверх поднимается.

(27) Придя в себя [от удивления], он осторожно отворил дверь, тихо приоткрыл ее, вошел, и видит: внутри напротив у стены лежат старик со старухой. (28) Слепые муж с женой лежат у задней стены посередине. (29) [Парень] осторожно одной рукой дверь открыл, другой затворил. (30) Тихо присел на край постели. (31) Что же они будут делать? (32) Он осмотрелся получше, понял, что его вроде не замечают. (33) Кажется, ни

один из них его не видит. (34) Они толкают друг друга в бок, старик и старуха зевают.

(35) – Полдень уже что ли, старуха? – говорит старик.

(36) Та отвечает:

– Так и есть, уже полдень.

(37) Старик спрашивает:

– Ты, старуха, проголодалась?

(38) – Так и есть, чувствую, проголодалась я, – отвечает старуха.

(39) Давай сыграем [на музыкальном инструменте].

(40) На это старик говорит:

– Подожди-ка смолистые поленья!

(41) Старуха подошла смолистые поленья, старик и говорит:

– Держи копьё острием вверх, к окошку в крыше. (42) А я сыграю, – и старик начал играть.

(43) – Что скажешь, кого бы нам сюда? (44) Трехгодовалого оленя зазовем.

(45) И старик запел:

«Трехгодовалый – о,
олень – о,
сюда плашмя упади – о,
сюда навзничь упади – о».

(46) То ли из выси грозowych туч, то ли из выси ветровых туч на игру старика в окошке сверху что-то появилось. (47) Какой-то сильный ветер, или сильная волна, или музыкальный инструмент, пригнали к окошку в крыше оленя. (48) «Трехгодовалый, – говорит, – олень, сюда плашмя упади, сюда навзничь упади!» (49) Как только олень приблизился, его через окошко в крыше копьём пронзили. (50) Старуха вынула копьё, в задней части дома старик со старухой принялись сдирать с оленя шкуру.

(51) Он [Тетушкин племянник] сидит и смотрит на них. (52) Сидит он так, смотрит, его как будто не замечают. (53) Старуха подошла смолистые поленья, достала большой котел с семью ушками, шестью ушками, и оленя целиком положили в него вариться.

(54) Смотрит парень: черт бы побрал, аппетитная жирная оленина, и пока в котле закипало, он начал выстрегивать заостренный прут.

(55) Котел сняли с огня, сели есть на полу посредине дома. (56) Тетушкин племянник выстрегал прут, нанизал на него все куски

пожирнее. (57) Так он сыспользовал весь прут. (58) Отпробовал то мясо. (59) Сам сел к еде. (60) Старики в это время бульон ели. (61) Он тоже бульона поел. (62) Когда они бульон съели, старик у старухи спрашивает:

– Ну, наелась досыта?

(63) Старуха отвечает:

– Да как же наелась, совсем не наелась. (64) Как же мы к старости стали такими ненасытными? (65) Раньше нам еды хватало. (66) Как же мы стали такими?

(67) – Ну погоди, завтра заведем трехгодовалого ногостого зверя.

(68) Трехгодовалого лося зазову. (69) Удивительно, как мы стали такими?

(70) [Парень] заметил, что его вроде бы не видят. (71) Когда он стал уходить, пощекотал старику подбородок.

(72) – Эй старуха, ты зачем мне подбородок пощекотала?

(73) Старуха говорит:

– Когда это я щекотала тебе подбородок?

(74) Немного погодя он пощекотал подбородок старухе.

(75) – Эй старик, ты зачем мне подбородок пощекотал? – заспорили они вдвоем. (76) – До этого ты говорил, зачем, мол, щекочешь мне подбородок. (77) А теперь ты сам щекочешь мне подбородок!

(78) В это время [парень], взяв прут [с мясом], одной рукой тихо отворил дверь, другой затворил. (79) С тем он пошел дальше. (80) «Черт побери, а тетушка мне говорила сюда не ходить. (81) Видимо, очень хорошее место она от меня скрывает. (82) Завтра приготовлю прут еще больше. (83) Сказал ведь [старик], мол, трехгодовалого лося позову. (84) Сейчас домой пойду. (85) К черту вершу, мясо домой понесу».

(86) Зачем проверять вершу, не посмотрел он вершу. (87) С мясом домой пошел. (88) Шел он домой, прут с мясом нес.

(89) – Долго же тебя не было, пока ходил ты вершу проверять. (90) Что это еще такое, что ты принес? – спрашивает тетка.

(91) – Ты ешь, ешь, ешь, не разговаривай!

(92) – Разве я не говорила тебе, чтобы ты не ходил в ту сторону? – говорит ему тетка. – (93) Негодник ты этакий, не твори глупостей! (94) Куда ты ходишь? (95) Может быть, ты думаешь, что там хорошие люди живут? (96) Там те самые живут, которые родню твоего отца съели. (97)

И ты после этого там ходишь, – удивляется тетка. – **(98)** Что с тобой станет? **(99)** До таких лет я тебя вырастила. **(100)** Смерти своей ищешь. **(101)** Ведь родители твои именно там пропали. **(102)** Кто тебя туда послал?

(103) – Да что ты, куда я не ходил, ешь, ешь жирное мясо!

(104) Что делать тетке? **(105)** Она стала есть мясо.

(106) Прошел день. **(107)** На следующее утро, когда все рассвело (букв. когда солнце коснулось твоего лба, твоей спины), тетка спрашивает:

– Ты куда собрался?

(108) – Пойду вершу проверить.

(109) Тетка говорит:

– Только не ходи куда больше! **(110)** Проверь вершу и скорее возвращайся назад!

(111) Но на какой черт проверять вершу, дойдя до нее, он пошел дальше, по дороге срезал подходящую ветку и сделал из нее прут для мяса. **(112)** Побольше прут. **(113)** Дошел он до избушки, одной рукой отворил дверь, другой затворил, этому уже наловчился. **(114)** Когда они заиграют [подумал Тетушкин племянник], он сел на край постели. **(115)** Просыпаются старик со старухой, но, кажется, его не замечают. **(116)** Совсем глухими, слепыми стали старик со старухой. **(117)** Старик зевает:

– Проголодалась ты, старуха? – спрашивает старик.

(118) – И в правду я проголодалась.

(119) Старик продолжает:

– Я тоже очень голоден, что приключилось с нами вчера, какими же мы стали к старости. **(120)** Как же мы стали такими. **(121)** Съели трехгодовалого оленя и не наелись. **(122)** А ведь старики мало едят. **(123)**) Раньше не случалось такого. **(124)** Но сегодня трехгодовалого лося назовем, трехгодовалого ногастого зверя. **(125)** Старуха, подожги смолистые поленья!

(126) Старуха подожгла смолистые поленья.

(127) – Держи копые острием к окошку в крыше!

(128) Старуха держала копые острием к окошку в крыше. **(129)** Старик начал играть:

«Трехгодовалый – о,

молодой лось – о,

сюда плашмя упади – о,
сюда навзничь упади – о».

(130) И видит: из выси ли ветровых туч, из выси ли грозовых туч, парит там трехгодовалый молодой лось, ногастый зверь, почти взрослый ногастый зверь **(131)** Сильный ветер его несет, сильная волна его гонит. **(132)** Все больше приближается к верхушке избушки старика и старухи. **(133)** Как только приблизился он к окошку в крыше к острию копыя, его тотчас пронзили. **(134)** Он простонал, рухнул в избушку, упал замертво. **(135)** Старик и старуха прямо там же принялись сдирать шкуру. **(136)** [Парень] уже накануне заметил, что старики его не видят. **(137)** Он тоже начал сдирать шкуру. **(138)** Ухватился за лосиные лапы. **(139)** Старик говорит:

– Поставь на огонь большой котел с семью ушками, шестью ушками!

(140) Того трехгодовалого ногастого зверя, молодого лося, в большой котел с семью ушками, шестью ушками положили. **(141)** Знаем мы, он уже заранее приготовил наточенный прут. **(142)** Когда ногастого зверя [с огня] сняли, старик и старуха принялись есть, он тоже к ним подсел. **(143)** Старик и старуха его рук-ног не касались. **(144)** Все куски пожирнее он нанизал на прут. **(145)** Полностью нанизал прут. **(146)** Так он сделал. **(147)** Ел, ел, и весь бульон съел. **(148)** Старик и старуха ели бульон, он тоже ел. **(149)** Как поели, старик спрашивает:

– Ну, старуха, досыта наелась?

(150) Старуха отвечает:

– Нет, не наелась я.

(151) – Как так, – говорит старик, – я тоже не наелся. **(152)** Очень мы ненасытными стали, не то что в прошлом. **(153)** Раньше нам лося как раз хватало. **(154)** Как стали мы такими прожорливыми. **(155)** Почему мы так много едим. **(156)** Завтра зазовем трехгодовалого медведя.. **(157)** Им, должно быть, наедемся, насытимся, большим зверем. **(158)** Завтра и в правду медведя заведем.

(159) Про себя думает [парень]: «Хороший же пир устройте вы мне завтра». **(160)** И об этом он узнал. **(161)** Так он сидит, про себя думает: «Пощекочу-ка я старику подбородок». **(162)** Пощекотал старику подбородок. **(163)** Старик рассердился:

(164) – Какого черта ты пощекотала мне подбородок? **(165)** Вчера ты говорила, что я щекотал тебя. **(166)** А теперь какого черта ты

щекочешь мне подбородок? (167) Под старость для чего ты меня щекочешь, зачем щекочешь мне подбородок?

(168) Они ругаться начали. (169) Когда немного успокоились, Тетушкин племянник старухе подбородок пощекотал. (170) Старуха рассердилась:

– На кой черт ты щекочешь мне подбородок?

(171) Старик тоже рассердился:

– Когда это я тебя щекотал?

(172) Двое начинают ругаться. (173) Почти дерутся: «Какого черта ты щекочешь мне подбородок?»

(174) А он [Тетушкин племянник] вскоре одной рукой отворил дверь, другой затворил и тихо ушел. (175) Пройдя дальше, он домой побежал. (176) Верши будто и не было. (177) [Мясо] он принес домой, тетка на него разозлилась:

– Откуда у тебя прут с мясом?

(178) – Ну что ты, тетушка, ешь, ешь, это жирная лосятина. (179) Ниоткуда я ее не взял, ты ешь, ешь! (180) О еде думай! (181) Что ты меня спрашиваешь?

(182) У тетки и в мыслях нет к еде прикоснуться. (183) Она говорит:

– Они же родню твоего отца съели, а ты еще к ним бегаешь. (184)

Плохо же я тебя вырастила, воспитала.

(185) Но племянник говорит тетке:

– Ешь! (186) Не зря я туда хожу. (187) Ведь вот что я раздобыл.

(188) Стемнело. (189) Утром снова рассвело, говорит племянник тетке:

– Пойду я вершу проверю.

(190) Отвечает она на это:

– Ну куда же ты пойдешь. (191) Пуста твоя верша, нет в ней рыбы.

(192) – Не правда, отчего бы там не быть рыбе.

(193) Прошел он мимо верши. (194) Вчера он слышал, что сегодня медведя зазовут. (195) Снова он прут наточил, на который можно мясо с салом нанизать, такой он изготовил прут. (196) Дойдя до избушки, он видит: еле-еле виднеется дым. (197) Осторожно одной рукой дверь отворяет, другой рукой затворяет. (198) Сел он на край постели. (199) Знал он, что пришел в то время, когда старик со старухой начнут играть [на музыкальном инструменте]. (200) И в правду, зевают они, просыпаются. (201) Старик спрашивает:

– Ну, старуха, проголодалась?

(202) – Да, – отвечает она, – проголодалось.

(203) Старик говорит:

– Я тоже голоден. (204) Вчера звали мы трехгодовалого лося, но будто и не ели (букв. совсем мимо нас прошел). (205) Почему же мы не наелись? (206) Вот поэтому сегодня мы заведем медведя. (207) Уж им-то мы насытимся. (208) Заведем мы сейчас что-то жирное и сытное, медведя. (209) Ведь медведь зверь крупный. (210) И говорит старухе:

– Подожди смолистые поленья!

(211) Старуха подожгла смолистые поленья.

(212) – Держи копьё острием вверх!

(213) Старуха держала копьё острием к окошку в крыше. (214) Старик начал играть:

«Трехгодовалый – о

медведь – о,

сюда плашмя упади – о,

сюда навзничь упади – о».

(215) Из выси ли ветровых туч, из выси ли грозовых туч ветер пригнал очень скоро к окошку дома старика и старухи медведя. (216) На самой вершине небосклона он кружил. (217) Медведь приближался, приближался, когда над окошком в крыше старика и старухи оказался, острием копья его пронзили. (218) Медведь вниз на пол рухнул. (219) [Парень] накануне уже наловчился, знал, что делать, теперь и он принялся помогать. (220) Он тоже стал сдирать шкуру с медведя. (221) Ведь он уже и нож носил с собой. (222) Он уже почти всему научился.

(223) Содрали с медведя шкуру и поставили большой котел с семью ушками, шестью ушками, медведя целиком туда положили. (224) Когда медвежье мясо сварилось, он все куски пожирнее на прут нанизал. (225) На этот раз он приготовил прут длиннее, чем прежде. (226) Так, все жирные куски он нанизал на него. (227) После того как они поели-попили, он тоже поел и бульон весь съел. (228) На дне железного котла ничего не осталось.

(229) – Ну, – говорит старик, – сейчас наелась?

(230) – Нет, как бы я наелась, – отвечает старуха, – не наелась я.

(231) – Ну как же это возможно? (232) Почему мы не наедаемся? – так говорили оба старика. (233) Щекотания сейчас не было.

(234) – Как же так мы совсем уж не наедаемся? – обращается к

старухе старик. – (235) Это каким неизвестным образом под старость почему-то не можем наесться, – говорит старик. – (236) Неужто за нами кто-то наблюдает. (237) Слепли мы, потеряли зрение, не заметили, что кто-то за нами наблюдает. (238) Ну как же может быть такое: позавчера зазвали мы трехгодовалого оленя – не наелись. (239) Вчера трехгодовалого лося зазвали – не наелись. (240) Сегодня трехгодовалого медведя зазвали – не наелись. (241) Старуха, на днях ты спрашивала, зачем я тебя щекочу. (242) Потом и мне подбородок кто-то щекотал, неужто за нами следит кто-то? (243) Нет, – говорит старик, – вспомни, давно, когда мы съели родню отца [мужчины одного], остались вживых женщина [сестра его] с племянником. (244) Тот племянник с тех пор должно быть вырос, повзрослел. (245) Не этот ли человек козни нам состраивает?

(246) Старуха говорит:

– И то правда! (247) Ведь мы оставили его там маленьким, верно он возмужал, не он ли что-то вытворяет.

(248) – Тогда завтра их заведем сюда, – говорит старик. – (249) Давно мы не лакомились человечиною. (250) Позовем их. (251) Раньше любили мы человечину и завтра поведем сюда их.

(252) Это неслыханно! (253) В этот раз он [Тетушкин племянник] даже не пощекотал старухе подбородок, услышав такие слова, вышел. (254) Одной рукой он отворил дверь, другой затворил и поспешил домой с медвежатиной. (255) Тетка на этот раз рассердилась еще сильнее. (256) Злость затмила ей глаза.

(257) – Ты где был? (258) Где достал это мясо?

(259) Отвечает он женщине:

– Ни звука, ешь, ешь! (260) Говорю тебе ешь!

(261) Он сам не может ни сидеть, ни лежать, Тетушкин племянник. (262) «Что же будет? – раздумывает он про себя. – (263) Может быть, завтра мы окажемся на острие копья». (264) Он слышал разговор старика и старухи, что завтра в разгаре дня (букв. в середине срединного дня, в сердце сердечного дня) тетку с племянником вместе туда зазовут. (265) «Вначале племянника тетки зазову, уже возмужавшего. (266) А затем и его тетку».

(267) Тетка заметила, что что-то случилось. (268) Она говорит:

– Куда ты идешь, почему не проверяешь вершу?

(269) – Ну зачем, ведь в верше уже нет рыбы.

(270) Утром на рассвете говорит он тетке:

– Где камень большой с боковой лавки? (271) Нужен мне тот большой камень.

(272) Женщина отвечает:

– Он же там на боковой лавке.

(273) Он взял этот камень, большой камень для заточки топоров, ножей.

(274) Тот большой камень он примеряет к животу. (275) Размером как раз с его живот. (276) Еще больше, чем его живот. (277) Он пробует засунуть его себе за пазуху, камень как раз размером с его пазуху. (278) Тетка его спрашивает:

– Что ты затеваешь? (279) Что будешь делать с тем камнем?

(280) Он отвечает женщине:

– Ты молчи!

(281) Он осторожно спрятал камень под рубаху, полностью закрыв грудь и живот. (282) Боковой камень, размером с его живот. (283) Тот камень полностью закрывает живот и грудь. (284) «Это очень хорошо, – думает он про себя, – когда меня зазовут, я направлю камень на острие копья».

(285) Сидит он в доме и вдруг чувствует, что начинает подниматься. (286) Что за чертовщина, Тетушкин племянник поднимается все выше. (287) И вот вместе с камнем через окошко в крыше его выносит из дома. (288) Тетка хватается за него:

– О небо небо, напрасно я тебе говорила не ходить туда! (289) Что с тобой будет, зачем ты пошел в тот дом! (290) Во что же ты ввязался – кричит, рыдает, стонет женщина. (291) Он ей отвечает:

– Не плачь, не плачь! (292) Не надрывайся!

(293) Женщина напрасно пытается ухватить его за руки и ноги. (294) Племянника ее уносит через окошко в крыше. (295) Поднимался он поднимался над верхушками деревьев, поднялся он до облаков, над избушкой старика и старухи. (296) Злой, большой силы ветер его поднимает. (297) Все выше поднимает. (298) Неужто это конец света? (299) Он посмотрел туда, большой силы ветер несет его к окошку в крыше избушки. (300) Живот его повернулся в ту сторону. (301) Когда острие копья приблизилось к его животу, оно ударило о него. (302) Камень соскользнул и в дом на боковую лавку упал.

(303) Проклятие, когда с боковой лавки он (Тетушкин племянник) поднялся, когда камень соскользнул, он играющего слепого-глухого

старика ногой пнул. (304) По лицу его бил. (305) Старик упал. (306) Музыкальный инструмент у него отобрал, старуху по голове сильно (букв. как следует) бил.

(307) – Вот вы мне и попались. (308) Черт бы вас побрал, вы съели родню моего отца, чтобы вам пусто было, я вас в котел посажу. (309) Еще и меня съестъ вздумали. (310) Вот вы мне в руки и попались!

(311) Он схватил музыкальный инструмент, на середину пола [бросил его]. (312) С такими словами играть начал:

– Тетушка, сюда плашмя упади – о, сюда навзничь упади – о!

(313) Вот вскоре прибывает его тетка из выси ветровых туч, из выси грозовых туч через окошко в крыше. (314) Когда та падала через отверстие в дом, племянник подхватил ее и поставил на пол.

(315) – Ты еще меня спрашиваешь, куда я хожу. (316) Эти двое родню моего отца съели и меня съестъ подумывали, – говорит он тетке. – (317) Хорошо, что ты меня предупредила, (318) вниз от верши не ходить. (319) Но если бы мы о них не знали, они бы и нас съели. (320) Но сейчас они мне в руки попались. (321) Посадим их на острие копья. (322) Как они поступили с моими родителями. (323) В самом деле, посажу я их на копье.

(324) Говорит он тетке:

– Подожги смолистые поленья! (325) Большой котел с семью ушками, шестью ушками, все принеси! (326) Возьми копье! (327) Сейчас мы их будем зазывать. (328) Так же, как они много лесных зверей, рыбы, много людей погубили и съели, (329) так и мы пронзим их копьем. (330) Оставайтесь здесь! [тетке].

(331) С этими словами Тетушкин племянник вышел.

(332) – Так-то, посажу я их на острие их собственного копья.

(333) Вошли они в свой домой, тетка и говорит:

– Что ты делаешь? (334) Что ты такое недоброе затеял? (335) Поленья смолистые не поджигай, они [старик со старухой] тебе не съестное.

(336) – Держи копье острием к окошку в крыше!

(337) Тетка держала копье острием к отверстию, племянник запел так:

«Слепой-глухой старик,

сюда плашмя упади, сюда навзничь упади».

(338) Ветхого старика, древнего старика из выси ветровых туч, из выси грозовых туч там же копьем и пронзили. (339) Он повис над окошком в

крыше, один раз простонал, только это разве ему поможет. **(340)** Перевернули его на спину. **(341)** На улицу вынесли и там бросили.

(342) Во второй раз начал он играть:

«Слепая-глухая старуха

Сюда плашмя упади, сюда навзничь упади!»

(343) Из выси ветровых туч, из выси грозовых туч повисла она над окошком, и тотчас же копьём её пронзили. **(344)** Навзничь она упала.

(345) Вынесли их, на костре из лиственницы, на костре из ели обоих подожгли. **(346)** Все, что за жизнь свою старик со старухой нажили: чернобурку, черного соболя, другое добро – они собрали и домой унесли. **(347)** И он всякую птицу сам стал зазывать, ногастого зверя сам стал зазывать. **(348)** Так, играя, какой дичью им захочется полакомиться, такую они зазывают. **(349)** С тем богатством-удачей тетка с племянником и дальше живут.

V. Старуха с железным носом, медным носом

Леонид Сопочин

(1) Жила однажды женщина с племянником. (2) Долго ли они жили вместе, коротко ли, кто знает. (3) Жили они себе жили, и вот Тетушкин племянник так вырос, что мог из лука и стрел стрелять. (4) Вначале охотился он на зверя поближе, потом на зверя подальше, на уток начал охотиться. (5) Ходил он так себе охотиться, и вот тетка ему и говорит:

– Ты к священной стороне дома не ходи! (6) За домом пропала родня твоего отца. (7) Древние твои предки. (8) Не вернулись они назад.

(9) Иногда ходил, иногда не ходил (букв. один день он ходил, два дня не ходил) на утку и дичь охотиться. (10) Однажды утром потом он думает:

– (11) А схожу-ка я туда. (12) Ну ее, тетка моя ничего не увидит, она пока погодит, обойду одно дерево, два дерева, схожу я за дом. (13) В сторону священной половины дома, в сторону срединной половины дома схожу. (14) Почему не пускает она меня туда. (15) Я же там еще не был. (16) Может, на той стороне еще больше дичи и рыбы.

(17) Так однажды утром Тетушкин племянник отправился на охоту, искать зверя. (18) Вышел он из дома, тетка на него смотрит. (19) Пошел он прямо от двери, обошел одно дерево, другое, дома уже не видно. (20) Повернулся он, вокруг обошел, к священной стороне дома направился, к центру срединного дома. (21) Когда поравнялся со священной стороной дома, увидел дорожку, которую лесной великан протоптал, дух протоптал. (22) По этой дорожке, лесным великаном протоптанной, духом протоптанной, он и пошел. (23) Долго ли он шел, коротко ли, смотрит он вперед: дом из стройной лиственницы, стройной ели, очень большой дом, в длину длинный, в высоту высокий. (24) Думает он про себя:

– Что же здесь такое, почему тетушка меня сюда не пускала. (25) Видимо, живут еще люди кроме нас двоих. (26) Женатого на женщине мужчины не видно, замужней женщины не видно.

(27) Идет Тетушкин племянник, про себя думает: в чей дом я вхожу, какой дух живет здесь, какой лесной великан живет здесь. (28) Открыл он дверь, вошел. (29) Входит он и видит... входит он и видит: посреди дома ведьма с железным носом, медным носом лежит, ногу на

ногу закинув. (30) Храпит она как олень жилистый, хор жилистый (букв. ноздри у нее как у жилистого хора берутся). (31) Крепко она спит, бревенчатая избушка, бревенчатая избушка вот-вот развалится, так она храпит. (32) Парень вошел, поздоровался:

– Доброго дня! (33) Здравствуй, говорю!

(34) Ни звука, не проснулась ведьма. (35) Тут парень закричал:

– Неужто ты сильно, глубоко уснула, день добрый!

(36) На это ведьма проснулась, села.

(37) – А, – говорит она, – здравствуй! (38) Какой лакомый кусочек свежей крови, человечинка, – говорит она, – сам пришел сюда, – говорит. – (39) Этим я желала полакомиться, на собственных ногах, – говорит, – лакомый кусочек мяса, крови сам себя на собственных ногах принес.

(40) Она встала, вышла, запела, выходя:

(41) «Человека свалить

Двуконечный молот из осины,

Двуконечный молот у меня есть.

(42) Человека свалить

Двуконечный молот мой из осины искать

Искать я тотчас иду».

(43) Так она и вышла. (44) Как вышла она, как старуха с железным носом, медным носом дверь притворила, Тетушкин племянник запел:

(45) «Если я человек, приносящий песни,

если я человек, приносящий сказки,

пускай я стану сухим листом, возносимым легким ветром,

пускай я превращусь в легкий, тонкий лист

(46) Пусть быстрый легкий ветер

Подует к окошку в крыше,

Пусть поднимет меня».

(47) Обернулся он, кувыркнулся, превратился в сухой лист, летящий по ветру, в тонкий лист. (48) Откуда-то пришедший быстрый легкий ветер поднял его, подул ему. (49) Через окошко в крыше он выбрался, снаружи в своем человеческом обличьи появился. (50) Как обрел свое человеческое обличье, запел:

(51) «Если я человек, приносящий песни,

если я человек, приносящий сказки,

пускай тотчас обращаюсь я

в гусенка пёстрой казарки,
два скользких крыла маленького гусенка
на круглом небосводе я, маленький мужчина,
пусть наверху помашу крыльями,
пусть полетаю».

(52) Тут он обернулся, кувыркнулся, в гусенка пёстрой казарки превратился. (53) Гусенок пёстрой казарки двумя скользкими крыльями замахал, среди дождевых туч замахал, замахал среди ветровых туч.

(54) Так, летя, запел он:

(55) «Если я человек, приносящий песни,
если я человек, приносящий сказки,
по дороге моих предков
как я возносимый возношусь,
как я взлетающий взлетаю?»

(56) Долго ли он летел,
коротко ли он летел
среди дождевых туч,
среди грозových туч
вдруг
на нижней, мшистой земле
он замечает что-то.

(57) Что за дождевых туч завеса,
Что за необъятных дождевых облаков марево,
До конца его не дойдешь, такой огненный город,
До конца его не дойдешь, богатырский город,
На одном конце лиственного города,
На одном конце хвойного города
Маленький гусенок пестрой казарки,
Маленького гусенка пестрой казарки скользкие крылья,
Садящийся зверек, садясь,
Земли достигает.

(58) Тут же он кувыркнулся,
В человеческое обличье
Там обернулся.

(59) И пошел, пришел он на край этого лиственного города, хвойного города и видит: город это, железными кольями обнесенный, город это, железным частоколом огороженный. (60) Железными кольями, желез-

ным частоколом окруженный город, живыми духами наполненный город, есть просящими (букв. кусающими) духами наполненный город.

(61) Пройдя по маленькой улице города, пройдя по большой улице города, стал он искать в высоту высокий дом в городе, в высоту высокий дом в деревне, на улице города, на улице деревни высокий дом. (62) Вошел: на священной стороне лежит на соболиной шкуре на боку местный высший правитель. (63) Говорит он ему:

– Здравствуй!

(64) А, до этого ходил он, по маленькой улице города шел, по большой улице города, живыми духами наполненный город, есть просящими (букв. кусающими) духами наполненный город, железными кольями, железным частоколом окруженный город. (65) Налетели на него комары и подобные, людей за сердце хватают, людей за губы дергают. (66) Когда напали они на него, напряжился он, стряхнул их с себя, оттолкнул, одному руку сломал, другому ногу, комары и прочие разлетелись, в разные стороны рассыпались. (67) Так он шел, вошел в высокий дом в городе, в высокий дом в деревне:

– (68) Здравствуй! – говорит он.

(69) Говорит он: «Здравствуй» – так к нему обращается.

– (70) Здравствуй, Бог в помощь, – начинает он тихим голосом .

– Ты, – говорит тот, – племянничек, племянничек, ты сюда пожаловал, и ты еще и здороваешься. (71) Ты моим подданным, людям моим в городе, в деревне руки ломающий человек, руки ты им поломал, ноги ломающий человек, ноги ты им поломал, что за дела ты творишь?

(72) Говорит тогда Тетушкин племянник:

– Ну а какие же у тебя поданные, народ твой, забываются они, не хватает им княжеской человечины, прославленных людей человечины.

(73) Я там с ними разобрался. (74) Руками, ногами размахивая, на меня набрасываются. (75) Я их только подальше отталкиваю. (76) Руки, ноги у них, кости у них слабые, ломаются. (77) Когда убить меня пытаются, отталкиваю их, отбрасываю. (78) Нет силы у них, ломаются.

– (79) Сын собачий, ты еще меня и поучать тут будешь!

(80) Тотчас, взялся [местный хан Торем] за черный как чугун меч, черную как чугун кольчугу и кувыркнулся, [но] Тетушкин племянник схватил его за волосы. (81) Схватил он его за уши, завалил на дощатый пол, и стал топтать его и бить. (82) Дергал его за уши, дергал его за волосы, заваливал на дощатый пол, избивал. (83) В конце концов в

коровое месиво его превратил (букв. котловую кровь его смешал, огненную кровь его смешал).

– **(84)** Ах ты собака, я тебя вмиг размажу! **(85)** Ты съел многих предков моих: дядьев и теток, теперь и меня вздумал. **(86)** Мое тело, мою кровь испробовать вздумал. **(87)** Ах ты собака. **(88)** Если не превратишь моих дядьев, моих теток в большую стаю стройных гусей, я тебя уничтожу.

(89) А тот снизу кричит, умоляет, рыдает.

– **(90)** Братишка, братишка, сжался надо мной! **(91)** Меня, княжеского человека, мою княжескую душу не терзай, меня, богатыря, мою доблестную душу не терзай! **(92)** Предков твоих дядьев, предков твоих теток, давно ушедшую стаю стройных гусей я тебе наворожу, верну, стаю стройных уток я тебе наворожу, верну. **(93)** Как отсюда пойдешь, на окраине крайнего города, на околице крайней деревни будет озеро с живой водой, будет озеро с живой травой, золотистой водой, сверкающей водой. **(94)** Как дойдешь до озера с золотистой водой, сверкающей водой, будет ожидать тебя большая стая стройных гусей. **(95)** Предков своих дядьев, предков своих теток, большую стаю стройных гусей ты там увидишь. **(96)** Отпусти меня, заклинаю.

(97) Половицы разлетелись в разные стороны от битья, от топанья. **(98)** Только и видно было внизу, как сверкнула пара сапог. **(99)** Такие слова долетели вниз, такие слова отдались эхом внизу:

– **(100)** Пока не наступит время народов-кукол из кедровых шишек, пока не придет время мужчин-кукол из еловых шишек, в этом мире светлой луны, мире яркого солнца, мире солнца, мире луны в человеческом обличьи я не появлюсь и не предстану. **(101)** Не буду я жить как князь с семью душами, как славный правитель с семью душами.

(102) Затем он [Тетушкин племянник] вышел, пошел к началу крайнего города, окраине крайнего города. **(103)** Повернулся, кувыркнулся, в маленького гусенка пестрой казарки превратился. **(104)** И улетел. **(105)** На окраину крайнего города улетел, на околицу крайней деревни улетел.

(106) На окраину крайнего города прилетел, на околице крайней деревни озеро заливное с пёстрой мутной водой полноводное озеро, в котором звёзды отражаются. **(107)** Добрался он туда и видит, что большая стая стройных гусей уже давно там. **(108)** Будто давным-давно

ушедшие его предки дядья, его предки тетки пришли, так кажется, большая стая стройных гусей туда прилетела. (109) Поприветствовали они друг друга, затем большая стая стройных гусей улетела.

(110) Долго ли они летели, коротко ли среди дождевых туч, среди ветровых туч, приближаясь к его дому, как раз над избой ведьмы с железным носом, медным носом, пролетали. (111) [Тетушкин племянник] с такими словами к землякам, предкам своим дядьям, предкам своим теткам, обращается:

– Быстро идите домой! (112) Я вслед за вами потом приду. (113) Я прежде сюда, – говорит, – в дом тетки моей тетушки загляну. (114) Вслед за вами потом приду я, – говорит он. – (115) Пусть не ждет меня понапрасну.

(116) Родня его пошла домой, предки его дядья, предки его тетки. (117) Улетела домой большая стая стройных гусей. (118) А он дальше полетел. (119) Прилетев туда, опустился на крышу. (120) В облике маленького гусенка пестрой казарки опустился. (121) Туда-сюда повернулся, в человека обратился. (122) Спрыгнул, вошел через дверь. (123) Старуха на это привстала.

– (124) О, – говорит она, – племянник, племянник, – говорит, – братишка, братишка! (125) Ты, – говорит, – тогда ушел, а сейчас ни за что не убежишь! – с этими словами она вскочила.

(126) Видимо, к тому времени она уже отыскала осиноый молот с двумя концами, валялся он на боковой лавке. (127) Тот осиноый молот с двумя концами, тот осиноый молот с двумя зарубками – когда старуха вскочила ... (128) Он схватил ее за косу, обмотал вокруг своей руки, уши ей сдавил. (129) Посреди дома к дощатому полу так ее прижал. (130) Долго ли он так ее прижимал, коротко ли, поколотив ее, до такой степени избил, что в кровавое месиво она превратилась (букв. котловую кровь его смешал, огненную кровь его смешал).

– (131) Ах ты собака! – так он ее бил. – (132) Вернулись предки мои дядья, предки мои тетушки, жди их, но полакомиться ими не сможешь. (133) И мною ты не полакомишься. (134) Острие твоего молота осинового тебя ожидает.

(135) Произнеся это, он громко закричал. (136) Эти слова он выкрикивал, когда до полусмерти ее избивал (букв. котловую кровь ее смешал, огненную кровь ее смешал).

– (137) Заклинаю тебя, племянник, – такие слова она говорит, – не

разрывай ты мою живую душу, не вынимай мою большую душу!

(138) Бьет он так старуху, и вдруг половицы то ли проваливаются, то ли разлетаются. **(139)** Потряс он старуху и на пол бросил. **(140)** До полусмерти ее избил (букв. котловую кровь ее смешал, огненную кровь ее смешал). **(141)** Снизу такие слова раздавались, звучали, такие слова раздавались, звучали:

– **(142)** В образе человека с семью душами, в богатырском образе с семью душами, в светлом облике, в богатырском облике в мире не появляюсь. **(143)** Когда наступит время кукол из кедровых шишек, время кукол из еловых шишек, буду я старухой, насылающей сто семьдесят болезней. **(144)** Под семь талых перекатов, под семь замёрзших, застывших перекатов я уйду.

(145) На этом Тетушкин племянник из избушки вышел. **(146)** Дальше домой пошел. **(147)** Когда домой вернулся, предки его дядя, предки его тетки давно уже там были, родня его на краю маленького мира ожидала. **(148)** Умерших, всех предков своих он в живых превратил. **(149)** Тетушкин племянник предков своих теток, предков своих дядьев в здоровых превратил. **(150)** С этим богатством-счастьем Тетушкин племянник и дальше живет.

VI. Зажиточный купец Петр и Марк

Дмитрий Кечимов

(1) В одном городе живет Петр. (2) Богатый Петр, зажиточный купец, богатый Петр. (3) Так он живет-спит, бедняков не любит (букв. нутро у него плохое), собак держит, если бедняк близко к нему подходит, он собак на него напускает, оставляя его им на растерзание. (4) Он так богат, что до людей дела ему нет (букв. на женщину-мужчину смотреть желания нет). (5) Однажды в том городе у старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка родился сын. (6) После его рождения на записке... обнаружили они записку. (7) После рождения сына принесли они его к правителю той земли. (8) Отнесли они его к государю, а тот записку заметил: (9) „Сын этих старика и старухи поселится в зажиточном доме Петра, женится на его дочери”.

(10) В общем, услышав такие слова, купец и говорит:

(11) – Это что за разговор? (12) Я, – говорит, – не хочу, – говорит – чтобы Сын старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка моим богатством владел. (13) Что за разговор такой?

(14) Долго ли рос Сын старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка, долго, наверное, рос, однажды за день он вырос настолько, что мог ходить и бегать.

(15) Как-то раз во время странствий Сын старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка повстречался с кем-то, с каким-то старичком повстречался, со старичком. (16) Увидел его старик и говорит:

– Сын старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка! (17) Как ты вырос, стал мужчиной, куда путь держишь?

– (18) Так, – отвечает он, – забавляюсь (букв. играя бегаю).

– (19) Ну забавляйся себе. (20) Дам я тебе кое-какую записку, ты, в общем, отнеси ее и отдай там. (21) Скажи, что, в общем, в записке написано, что ты женишься на его дочери и будешь ему зятем.

(22) И что же, купца Марка нет дома. (23) Сын старика и старухи приходит туда, собаки туда-сюда носятся. (24) Жена [Марка] говорит:

– Что случилось?

(25) Он отдал записку жене [Марка], она ее прочитала, написано там было, что это записка зажиточного Марка:

(26) «Жена, ты там подсуетись, к моему приезду, это, праздничный стол собери! (27) Свадебный стол накрой-приготовь! (28) В тот день я приеду, тогда пир начинай! (29) Нашу дочь за Сына старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка выдаем. (30) Когда я приеду, пусть все будет накрыто, свадьба подготовлена».

(31) И он [Сын старика и старухи] отдал ей [жене Марка] записку. Сын старика и старухи подошел к ней. (32) [Жена Марка] говорит:

– Ты уходи, в тот день мы найдем тебя.

(33) И Сына старика и старухи однажды отыскали.

– (34) Иди же к нам! (35) Твой тесть сегодня приезжает.

(36) Когда начали пир, пришел Сын старика и старухи. (37) Сел он за стол, вскоре вошел Марк, зажиточный купец:

– (38) Что вы тут затеваете?

(39) Жена на это так отвечает:

– Ты же сам написал, вот записка, здесь ты написал, что, мол, когда приду я, накрой-приготовь праздничный стол. (40) К моему приезду, мол, свадебный стол надо накрыть. (41) За Сына старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка, мол, нашу дочь выдаем.

(42) Марк, зажиточный купец, говорит:

– Что ты такое мелешь, кто тебе сказал, что нашу дочь замуж выдаем. (43) Кто распорядился, чтобы мы ее за Сына старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка выдали?

– (44) Посмотри, вот твое письмо.

(45) Он взял записку, начал читать и правда: его почерк. (46) Что подделаешь. (47) Жалко ему, что на добро его покусились. (48) Сели они к столу и дочь свою посадили. (49) Размышляет он [Марк]: «Какие бы козни ему состроить?» (50) Думает он: «Вот что я сделаю... в общем, на другом берегу моря-океана Энтерап живет этот, змеинный король. (51) К нему пошлю этого Сына старика и старухи. (52) Туда и пошлю. (53) Наверное, оттуда он не вернется, ушедшие туда не возвращаются». (54) И вот однажды он [Марк] к нему [Сыну старика и старухи] обращается:

– Ну зять мой, – говорит он, – я тебе, в общем, работу нашел. (55) Хорошо бы, если бы ты туда ходил. (56) Иди к змеиному королю, у него есть мне принадлежащие вещи, понадобились они мне. (57) Принеси их сюда! (58) Любым способом раздобудь, скажи, что я тебя послал. (59)

Он знает, что мне нужно.

(60) Так он в путь отправился. (61) Идет он идет и задумывается: «Куда я иду, куда меня послали?» (62) И так он шел дальше. (63) В пути снова ему старичок встречается:

– Куда идешь? (64) Куда послали тебя?

– (65) Да вот так, далеко меня отправили, Петр, зажиточный купец, к змеиному королю меня послал.

– (66) Ну что же, если отправили тебя, иди на берег моря-океана Энтерап, – говорит старичок. – (67) Пойдешь, пойдешь и там окажешься. (68) Только ничего не трогай. (69) Увидишь там большой трухлявый пенёк, высохший пенёк. (70) Не прикасайся к нему, мимо иди, не ищи себе неприятностей. (71) Пойдешь, пойдешь, и куда-то придешь, на берегу моря щука будет лежать, очень большая щука. (72) Через щуку ты перейди, как-нибудь перейди, перешагни и иди дальше. (73) Дальше пойдешь, пойдешь, и к морской переправе придешь. (74) По морю плавают один лодочник, туда-сюда переправляется. (75) Туда доплывает, сюда возвращается, сюда доплывает, туда идет и сюда [обратно]. (76) Так он все время переправляется, все плавают и плавают. (77) Как только тот лодочник сюда причалит, ты иди, скорее запрыгивай в лодку и переправляйся. (78) Не берись за весла, ни к чему не прикасайся, не совершай греха!

– (79) Так-так [слова Сына старика и старухи].

(80) И ушел [он же].

– (81) Когда к змеиному королю придешь, – говорит он [старичок], – одну женщину там встретишь, хантыйскую старушонку. (82) Эта старушонка, возможно, как-то сможет тебе помочь (83) Так, так. (84) Так поступай.

(85) И он [Сын старика и старухи] ушел. (86) К змеиному королю. (87) Шел он шел, и в правду к большому пню пришел. (88) Мимо того пня дальше пошел и на берег морской вышел. (89) На берег вышел, как старичок и сказал, к щуке подошел, через щуку прямо, через щуку перешел.

(90) Через щуку перешел, на берегу моря видит: лодочник [там]. (91) По морю переправляется, туда, сюда. (92) Когда тот причалил, он [Сын старика и старухи] запрыгнул в нос лодки и переправился. (93) Переправился, вышел на берег.

(94) Шел, шел, долго ли, коротко ли, к дороге вышел из молодой

лиственницы, молодой ели сколоченной. (95) На избушку набрел, старуха там была. (96) Старуха говорит:

– Чего надо? (97) Пришел сюда, – говорит, – раз пришел сюда, живым отсюда не уйдешь, – говорит, – во здравии отсюда не уйдешь, в общем, зачем сюда пожаловал? (98) Ну ладно. (99) Укрою я тебя. (100) Спрячу я тебя, но когда придет змеиный король не двигайся, так надо. (101) Пока змеиный король здесь будет, совсем не двигайся.

– (102) Ну ладно, так так. (103) Если не двигаться – [думает про себя Сын старика и старухи].

– (104) Пока змеиный король не уйдет, не шевелись. (105) Укрою я тебя, когда придет сюда змеиный король, ведь зажиточный купец Марк приказал тебе раздобыть что-то у него.

(106) Спрятала она его, пока был там змеиный король. (107) Большая щука попросила было сына старика и старухи спросить кое-что: (108) «Узнай у змеиноного короля, долго ли мне еще здесь лежать? (109) Сколько мне еще здесь мучаться?». (110) А когда Сын старика и старухи подошел к пню, тот попросил его: «Когда дойдешь, передай, спроси, будь добр! (111) Сколько мне еще здесь стоять? (112) От ветра, дующего с одной стороны, с другой стороны весь я дрожу». (113) Лодочник, по морю ходящий, тоже к Сыну старика и старухи обратился: «Как до змеиноного короля доберешься, спроси, долго ли мне здесь еще по морю ходить. (114) Вечером здесь переправляюсь, днем, зимой переправляюсь, летом».

– (115) Да, да, я, – говорит, старуха говорит, – выведаю. (116) Как придет он, я вопросы твои выпрошу. (117) Потом выпущу тебя, как заснет он ночью.

(118) И вот прибыл старик змеиный король и говорит:

– Чую, человеческим духом пахнет, запах крови свежей чую.

(119) Старуха отвечает:

– Ах ты такой-растакой, сын ты собачий, сколько невинных сгубил ты, поглотил ты в пути. (120) Эту вонь ты учуял, от тебя так разит. (121) Кто может к нам забрести?

(122) – Да-да, – отвечает тот, – это верно, – говорит змеиный король старухе.

(123) И змеиный король лег спать. (124) Старуха говорит:

– Ну... долго мы здесь вдвоем живем... (он [Сын старика и старухи] притаился, ранее посадили его в сундук).

(125) Снаружи... (126) Он слышит, как старуха змеиноного короля расспрашивает:

– (127) А-а, – говорит она, – слыхивала я, что на берегу моря стоит большой пень. (128) От ветра дрожит он все время, – продолжает она. – (129) Сколько ему еще так мучаться?

– (130) О, – отвечает змеиный король, – тот пень, – говорит он, – с давних пор он там, тот пень. (131) Тот, кто тот пень толкнет, – продолжает он, – подобно зажиточному купцу Марку заживет, – говорит он. (132) Богатства будет у него больше, чем у купца Марка, он еще богаче него станет. (133) Под низом его серебро да золото лежит. (134) Такой пень.

– (135) Аха, – говорит старуха. – (136) Так оно и есть. (137) Где-то на берегу моря лежит щука. (138) Летом, зимой, там лежит. (139) И зимой там лежит. (140) Все лежит и лежит, сколько же ей еще там быть.

– (141) Ну, – отвечает змеиный король, – эта щука наказана, эта щука, – говорит он, – наказана. (142) Это та щука, что проглотила семь кораблей зажиточного купца Марка, наполненных золотом и серебром. (143) Это, – говорит, – такая щука. (144) Эта щука, – продолжает он, – если кто-то к ней подойдет, эта щука, – рассказывает он, – выплюнет корабли зажиточного купца Марка с золотом и серебром. (145) После этого щука сползет в воду. (146) Такая вот это щука.

– (147) О, и правда, – говорит старуха, – но на берегу есть еще кое-что. (148) Слыхивала я, – говорит она, – что переправляется по морю человек один. (149) Все по морю ходит и ходит, к дальнему берегу плывет, туда доберется, обратно переправляется, до этого берега доплывает, снова на тот переправляется. (150) Ночью по морю плывет, днем плывет, зимой плывет, летом плывет, все время плывет, все время плывет. (151) Сколько еще так плавать будет? (152) Куда он так плавает?

– (153) Ну, – отвечает змеиный король, – это для того, если кто-то очень заспешит. (154) Тогда лодочник ему весло протянет, тот в лодку усядется и там останется, а лодочник свободным станет. (155) Это, – продолжает он, – наказание, нарочно назначено. (156) Сейчас, – говорит он, – скоро на его место другого человека посадят.

– (157) Ну да.

(158) Так, после разговора, все стало понятно, все прояснилось.

(159) Ну и все им стало известно, после того как змеиный король

заснул, старуха вытащила его [Сына старика и старухи] из сундука, выпустила. **(160)** Освободив его, старуха открыла одну бочку и дала ему три кружки воды. **(161)** Напоили его водой, дотоле [ему] неизвестной, стал он сильным, захмелевшим. **(162)** И вот он побежал.

(163) Бежал, бежал, по дороге к берегу моря все думал: «Только бы за весло не схватиться. **(164)** Такой разговор я слышал». **(165)** Пристал лодочник к берегу.

– **(166)** Ну! Что сказал змеиный король?

– **(167)** Погоди-ка, перевези меня, потом расскажу.

(168) Лодочник переправил его, как переправили его... когда переправили его, выходя на берег, Сын старика и старухи, говорит:

– Слушай меня, расскажу я тебе. **(169)** Как уйду я и кто-нибудь сюда придет, протяни ему свое весло. **(170)** Тогда ты освободишься. **(171)** Тот человек будет в твоей лодке сидеть. **(172)** Вот какое дело.

– **(173)** Да-да, очень хорошо, – говорит лодочник, – добрую весть ты принес.

(174) С тем и ушел Сын старика и старухи, шел шел по берегу и до щуки дошел. **(175)** Глядит: и правда, огромное у щуки брюхо. **(176)** Щука на один бок перевалится, на другой перевалится. **(177)** Молвит щука:

– Ну, какие вести?

– **(178)** А вести такие, в общем, сказал змеиный король, что в брюхе у тебя семь кораблей золота и серебра. **(179)** Скорее выплюнь те корабли. **(180)** Они принадлежат зажиточному торговцу Марку. **(181)** Когда те корабли выплнешь, тогда, сказал змеиный король, в воду сползешь.

– **(182)** Ах Господи, делов-то, сейчас же их выплону.

– **(183)** Давай-давай выплевывай! **(184)** Корабли я с собой заберу, – говорит Сын старика и старухи, – мне обещанные корабли.

(185) Бедная щука силилась, силилась, пока не выпал один корабль. **(186)** Снова закряхтела, засипела, все семь кораблей выплонула. **(187)** Тотчас же бедная щука к воде отползла. **(188)** Вскоре она исчезла в воде морской. **(189)** Такие слова молвила:

– Благодарствую.

(190) После того как щука выплонула корабли, оказалось, много работников там было. Работники спустили корабли на воду, и они отправились в путь. **(191)** Сын старика и старухи на место главного в

первый корабль сел. (192) Плывет он плывет, подплывает к пню и говорит:

– Пристаньте к берегу!

(193) Народ с кораблей на берег вышел, пень молвит:

– Ну, какие вести [принес] оттуда?

(194) Тот, не прозвня ни звука, прошел прямо мимо него. (195) Проходя рядом, Сын старика и старухи толкнул пень, тот сразу же упал.

(196) Пень упал, под пнем [оказывается] же серебро да золото. (197)

Работникам своим Сын старика и старухи серебро да золото унести приказал. (198) Корабли все наполняются и наполняются. (199) Семь кораблей до краев наполнились. (200) Он [Сын старика и старухи] на берег спустился.

(201) Ранее упомянутый зажиточный купец Марк смотрит:

– Что такое, корабли пришли, семь кораблей, все мерцают. (202) Это что за корабли? (203) Неужели те мои семь кораблей, которые давным-давно шука проглотила? (204) А-а, безродный, – говорит он, – мой зятек постарался. (205) Под конец моей жизни так он в доме моем поселился. (206) Богатством моим завладел.

(207) Как бы на его кораблях (вражеского) войска, работников не оказалось, [опасается он, Марк]. (208) Они вышли на берег. (209) Жазиточный купец за голову схватился: что же ему делать.

(210) И потом он поселился в том городе, в той деревне, Сын старика и старухи с городского переулка, деревенского закоулка. (211) Отца и мать он к себе забрал. (212) На место зажиточного купца Марка их определил, а того с женой помои таскать поставил. (213) С таким счастьем-удачей Сын старика и старухи до сих пор живет. (214) Вот и все.

Jegyzetek

I. Két mese

Adatközlő: Kurlomkina, Jelena Petrovna (szül. 1979). A felvétel helye és ideje: Kurlomkino, Nagy-Jugan felső folyása, 1992. július 3. A felvételt készítette Csepregi Márta, leírta és oroszra fordította Agrafena Peszikova 1994-ben, Budapesten. Az adatközlő, aki akkor tizenhárom éves volt, ezen kívül elmondott és oroszra fordított egy, az apjától tanult hosszabb mesét is, mely már megjelent (Csepregi 1998: 82–95.) Mindkét most közölt mese jól ismert a keleti hanti nyelvterületen. A másodiknak egyik változata megtalálható Jeremej Ajpin kisiskolásoknak készült olvasókönyvében (Ajpin 2002: 5–6) és két vahi nyelvjárású változata N. I. Tyerjoskin kresztomatiájában (Tereškin 1961: 108, 110).

II. A sas-apó

Adatközlő: Kajukov, Leontyij Danyilovics (szül. 1969). A felvétel helye és ideje: Kurlomkino, Nagy-Jugan felső folyása, 1992. július 4-én. A felvételt készítette Csepregi Márta, leírta és oroszra fordította Ljudmila Kajukova 2010 októberében, Budapesten. A mese egyik vahi nyelvjárású változata megtalálható N. I. Tyerjoskin kresztomatiájában (Tereškin 1961: 111–113).

III. A légyölő galóca

Adatközlő: Szopocsin, Ivan Sztepanovics (?1910–1993) Az eredeti felvétel helye és ideje: a Szopocsin nagycsalád nyári szállása a Tromagan egyik mellékfolyója, a *wōki rāp jāwən* partján, 1992. június 26-án. Az eredeti felvételt Lázár Katalin készítette. Az öreg Szopocsin halála után nehezen érthető beszédét fia, Ioszif Ivanovics 1996. július 22-én elismételte és értelmezte Csepregi Márta kérésére. A szöveg műfaja ún. régi történet (*jis jasəŋ*), melynek leggyakrabban tanító célzata is van.

IV. A vak-süket öreg anyó-apó

Adatközlő: Szopocsin, Joszif Ivanovics (szül. 1958). A felvétel helye és ideje: a Szopocsin nagycsalád őszi szállása a Tromagan egyik mellékfolyója, a *wōki rǎp jǎwǎn* partján, 1996. július 21-én. A felvételt készítette Csepregi Márta. Az adatközlő még ugyanakkor, helyben lediktálta és értelmezte a mesét, a szöveg végleges formába öntésében és fordításában Budapesten segített Ljudmila Kajukova 2010. októberében és Oleszja Szopocsina 2011. januárjában. A mese magyar és angol fordítása már megjelent korábban (Csepregi 1997a: 82–87; 1997b: 84–89), de a mostani változat több ponton eltér azoktól, miután az eredeti szöveget sikerült több ponton módosítani. Hasonló témájú mesét jegyzett fel obdorszki nyelvjárásban Pápay József (BibIPáp V. 78–105), kazimi nyelvjárású változata pedig W. Steinitz hagyatékából került elő (Steinitz 1989: 440–456).

V. A vasorrú-rézorrú anyó

Adatközlő: Szopocsin, Leonyid Mihajlovics (szül. 1954). A felvétel helye és ideje: a Szopocsin nagycsalád nyári szállása a Tromagan egyik mellékfolyója, a *wōki rǎp jǎwǎn* partján, 1992. június 25-én. Az eredeti felvételt Lázár Katalin készítette. A lejegyzésben és értelmezésben segített Jeremej Szopocsin Kogalimban 1996. július 19-én, valamint Ljudmila Kajukova 2010 októberében és Oleszja Szopocsina 2011. januárjában Budapesten. Az éneketétes mese magyar és angol fordítása már megjelent korábban (Csepregi 1997a: 79–82; 1997b: 81–84), de a mostani változat több ponton eltér azoktól, miután az eredeti szöveget sikerült több ponton módosítani.

VI. Gazdag kereskedő, gazdag Péter/Márk

Adatközlő: Kecsimov, Dmitrij Antonovics (1960–1999). A felvétel helye és ideje: Az adatközlő nyári szállása a Tromagan egyik mellékfolyója, a *čǎkli jǎwǎn* partján 1996. július 13-án. A felvételt készítette Csepregi Márta, az adatközlő még ugyanakkor, helyben lediktálta és értelmezte a mesét.

Irodalom

- Ajpin, Je. [Айпин, Еремей] 2002: Пан сәмэли. Клюквинка. Санкт-Петербург: Просвещение.
- Csepregi Márta 1997: Mutatványok a szurguti osztják folklór műfajaiból. In: Lázár Katalin (szerk.): Tanulmányok a szurguti osztják kultúráról. Néprajzi Múzeum Budapest: 59–104.
- Csepregi Márta 1997: Samples from the Genres of Ostyak folklore. In: Katalin Lázár (edit.): Studies on Surgut Ostyak Culture. Museum of Ethnography Budapest: 59–107; Acta Ethnographica Hungarica 42: 285–348.
- Csepregi Márta 1998: Szurguti osztják chrestomathia. Studia uralo-altaica supplementum 6. Szeged.
- Csepregi Márta 2011: Szurguti osztják chrestomathia. Javított kiadás.
http://babel.gwi.uni-muenchen.de/media/downloads/SzOch_FUT_20110721.pdf
- Pápay József 1988–1995: Osztják hagyatéka. Közzéteszi Vértes Edit. Bibliotheca Pápayensis I–VIII. Debrecen
- Steinitz, Wolfgang 1989: Texte aus dem Nachlass. Ostjakologische Arbeiten III. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Tereškin, N. I. [Терёшкин, Н. И.] 1961: Очерки диалектов хантыйского языка. Часть первая. Ваховский диалект. Москва – Ленинград: Изд. Академии Наук СССР.

